ILF 8

KONFERENCIA UČITEĽOV FA STU 2015 — UČITEĽSKÉ VÍZIE

APRÍL 2014 / 2015

INFORMAČNÉ LISTY FAKULTY ARCHITEKTÚRY STU V BRATISLAVE

UČITEĽSKÉ VÍZIE KONFUC 2015

V piatok 27.03.2015 od 8,30 – 16,00 hod sa v Aule Emila Belluša FA STU v Bratislave konala Konferencia učiteľov 2015 na tému **Učiteľské vízie**, s cieľom získať podnety pre skvalitnenie obsahu a metodiky výučby. Iniciátorom konferencie bol opäť prof. Robert Špaček a členmi prípravného výboru ďalej: doc. Ján Ilkovič, prof. Julián Keppl, prof. Bohumil Kováč, prof. Peter Paliatka, prof. Peter Vodrážka, Mgr. Soňa Wagnerová. Číslo ILFA 8 2014/15 prináša príspevky z konferencie podľa celodenného programu. Po prednesení príspevkov nasledovala diskusia a neformálny raut.

BLOK PRÍSPEVKOV I.

> **Prečo vízie?**
prof. Ing. arch. Robert Špaček, CSc. (3)
> **Cielené prepojenie výskumnej, umeleckej činnosti a pedagogiky na FA**
doc. Ing. arch. Lubica Vitková, PhD. (4)
> **Vízia v kríze**
FAKT!: Ing. arch. Ján Legény, PhD., Ing. arch. Lukáš Šíp, PhD., Ing. arch. Peter Morgenstein, PhD., Mgr. art. Martin Uhrík, PhD., Mgr. art. Michala Lipková, Ing. Michal Brašeň, ArtD., Mgr. art. Martin Baláž, ArtD., Mgr. art. Marián Králik, ArtD., Ing. arch. Katarína Boháčová, PhD., Ing. arch. Zuzana Aufrichtová, Mgr. Soňa Wagnerová (5–7)

BLOK PRÍSPEVKOV II.

> **Dejiny architektúry inak**
doc. Ing. arch. Jana Pohaničová, PhD., Ing. arch. Danica Šoltésová, PhD. (7–8)
> **Oprášené vízie alebo ako naučiť kreativite?**
Ing. arch. Lubica Selcová, PhD., Ing. arch. Ľubomír Závodný, hosť. prof. (9)
> **Tradičné ako program architektonického navrhovania**
doc. Ing. arch. Gregorová, PhD., Ing. arch. Silvia Petrášová (10)
> **K vývoju výučby krajinnej architektúry vo vzťahu k architektúre a urbanizmu na FA STU v Bratislave**
Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD. (11)
> **Vízie o absolventovi**
doc. Ing. Veronika Kotradyová, PhD., prof. Ing. arch. akad. arch. Ivan Petelen, PhD. (12)
> **Kreatívne písanie**
Ing. arch. Nina Bartošová, PhD.; Mgr. art. Martin Zaiček (13)

BLOK PRÍSPEVKOV III.

> **Spontánne pedagogické podujatia/ prípadová štúdia: Prezentácia torz architektúry ako architektonická disciplína**
doc. Ing. arch. Gregorová, PhD., PhD., Ing. arch. Zuzana Ondrejková, Ing. arch. Alexandra Škrinárová, Ing. arch. Lýdia Chovancová (14–15)
> **Experiment v architektúre**
Mgr. art. Martin Uhrík, PhD. (16)
> **Cesta do hlbín študentovej duše, alebo čo odhalila jedna exkurzia?**
doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová (17)
> **Vízie vo výučbe/ Výučba ako pojem, prostriedok, alebo cieľ?**
Ing. arch. Jozef Baláž, PhD. (18)
> **Staviteľstvo hrou – reálna vízia?**
doc. Ing. arch. Ján Ilkovič, PhD. (19)
> **Vízie – Sila komunikácie**
Ing. arch. Branislav Puškár, PhD.; Ing. arch. Stanislav Majcher, PhD. (20)

Z DISKUSIE

> **Architecte paysagiste**
Ing. arch. Eva Putrová, PhD., Ing. arch. Barbora Jakubíková, PhD. (20–21)
> **Ad Ateliér praxe**
Ing. arch. Pavol Paňák, hosťujúci profesor FA (22)

PREČO VÍZIE?

ROBERT ŠPAČEK

„Potrebujeme skupinu,mladých rozhnevaných ľudí', ktorí nemajú rešpekt pred etablovaným konzervatívnym a najmä konzervujúcim systémom. Využime čas, dokedy si od nás ešte dajú poradiť, pretože keď to bude trvať príliš dlho, tak nám bez súcitu a celkom oprávnene zotnú hlavy."

Definícia vízie v anglofónnom internete: *„obraz budúcnosti, ktorú zamýšľame".*
Vízia slovami popisuje stav, kde sa chcú vidieť v budúcnosti tí, čo určujú ciele. Môže popisovať stav o 10 alebo 20 rokov, ak všetko pôjde presne podľa plánu.[1]
...a pre istotu v anglickom origináli: *„In business, vision is forsight – the capacity to envisage future market trends and plan accordingly."* [2]
Uveďme citát Marka Twaina, ktorý je jedným z dôvodov, prečo sú vízie nevyhnutné:
„Dva najdôležitejšie dni v tvojom živote sú deň, keď si sa narodil a deň keď prídeš na to prečo."
A dovolím si v našom kontexte doplniť: *„...deň, keď si začal rozumieť vlastnej budúcnosť".* Mnohí z nás stotožnili vlastnú budúcnosť s budúcnosťou školy.

Fatalisti vízie nepotrebujú, stačí sedieť a čakať, kým nastane súmrak bohov...Atmosféra „Götterdämmerung" je príjemná...stačí len čakať, kým sa zatiahne súmrak.
Potom už len stačí to biblické:
Vanitas vanitatum et omnia vanitas – Márnosť nad márnosť, všetko je márnosť[3]... alebo nerobiť nič pre to, aby sme „tu ostali".

Scribner's Magazine – Josef_Hoffmann's Götterdämmerung, act 3, scene

Antonio de Pereda – Allegory of Vanity – Google Art Project

REKVIEM
Až kvôli nám zomrie
posledný živý tvor,
aké by bolo poetické,
keby zem mohla povedať
hlasom zdvíhajúcim sa
Možno z dna veľkého kaňonu:
„je po všetkom."
ľuďom sa tu nepáčilo

Téma je rozvinutá napríklad aj v knižke Kurta Vonneguta Galapágy.

Veľké osobnosti bez vízií nedokázali žiť:
„If you can dream it, you can do it." („Ak o niečom vieš snívať, vieš to aj uskutočniť.")
Walt Disney

„The greatest danger for most of us is not that our aim is too high and we miss it, but that it is too low and we reach it." („Najväčšie nebezpečenstvo väčšiny z nás nie je to, že naše ciele sú príliš vysoko a my ich minieme, ale to že sú príliš nízko a my ich dosiahneme.)
Michelangelo

„The bes tway to predict the future is to create it." („Najlepší spôsob ako predpovedať budúcnosť je vytvoriť ju.")
Alan Kay

„If you limit your choices only to what seems possible or reasonable, you disconnect yourself from what you truly want, and all that is left is a compromise." („Ak obmedzíte svoj výber len na to, čo sa zdá reálne alebo rozumné, vzdialite sa od toho, čo skutočne chcete a jediné, čo ostane je kompromis.")
Robert Fritz

„Determine that the thing can and shall be done and then we shall find the way." („Najskôr určíme čo by sme mali urobiť a potom nájdeme spôsob ako to urobiť.")
Abraham Lincoln

„Dreams are extremely important. You can't do it unless you can imagine it." („Sny sú extrémne dôležité. Nedokážete nič urobiť pokiaľ si to neviete predstaviť.")
George Lucas

„Cherish your visions and your dreams as they are the children of your soul, the blue prints of your ultimate achievements." („Starajte sa o svoje predstavy a sny ako keby to boli deti vašej duše, plány vašich budúcich úspechov.")
Napoleon Hill

„The most pathetic person in the world is someone who has sight, but has no vision." („Najúbohejší človek na svete je niekto, kto má zrak, ale nemá víziu.")
Helen Keller[4]

Opakovane nachádzame knihy, ktoré ponúkajú reálne pesimistické vízie, zároveň sa z nich však dajú vyvodiť aj optimistické vízie rozvoja európskej a euroatlantickej civilizácie, ako sú napríklad: Zánik Západu. Obrysy morfologie světových dějin Oswalda Spenglera; Střet civilizácií, Boj kultur a proměna světového řádu, Samuela P. Huntingtona, Německo páchá sebevraždu. Jak dáváme svou zemi všanc Thila Sarazzina alebo Civilizace. Západ a zbytek světa Nialla Fergusona. Pokiaľ prijmeme pesimistický predpoklad zániku až kolapsu, nemusíme sa trápiť formulovaním budúcnosti.

Boj pesimizmu zo zániku súčasného „človečenstva" s optimizmom prežitia ponúka vízia splynutia ľudskej a umelej inteligencie. Transhumanisti – hnutie H+, tvrdia, že údelom ľudstva nie je zotrvávať v súčasnej podobe, v ktorej nás zanechala slepá ruka evolučného procesu. Evolúcia neskončila, ľudstvo ju len preberá do vlastných rúk. Zaujímavé čítanie na túto tému „Stroje proti ľuďom. Umělá inteligence nebezpečně změní svět. Už brzy" poskytol český časopis Respekt, v článku Jiřího Sobotu „Krásná budoucnost bez lidí" je uvedená z myslenia transhumanistov nasledujúca krivka s veľkým K, ktorá stojí na predpoklade, že ľudstvo sa vyvíja čím ďalej, tým rýchlejším tempom, čo je de facto graf exponenciálnej funkcie ilustrujúci ako tento vývoj vyzerá a bude vyzerať. [5]

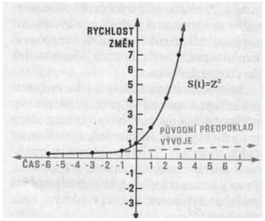

Preskočme Thomasa Jeffersona, Abrahama Lincolna, Florence Nightingaleovú,..., M.R. Štefánika a ďalších, ktorí nám vysnívali ľudské práva a dôstojnosť. Explicitne vyjadril svoj sen Martin Luther King. Vízia ako sen: *„I have a dream that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed: ‚We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal.' I have a dream that one day on the red hills of Georgia, the sons of former slaves and the sons of former slave owners will be able to sit down together at the table of brotherhood.*[6] Vízia formulovaná ako sen prežila svojho pôvodcu.
Preskočme na domácu pôdu...
Jur Hronec a Emil Belluš mali vízie, my dnes máme univerzitu a školu architektúry.
Vízie sa nevzťahujú na stav tu a teraz, sú predstavou budúcnosti. Kvôli problémom tu a teraz nemáme právo nemať vízie, zajtrajšok je cesta k cieľovej vízii. Pre architektúru a školu architektúry je smerovanie k vízii živnou pôdou.
Aj keď sa dnes ťažko hľadajú zdroje optimizmu, reálne existujú!!!
Tu sú základy pre naše vízie:
Na Slovensku máme málo architektov...
3.378 obyvateľov na architekta, FA má čo dobiehať...
Graf, uverejnený v Archdaily hovorí o tom, koľko obyvateľov pripadá na 1 architekta vo vybraných štátoch. [7] Slovensko „predbehli" už len Rumunsko a Čína. Zaujímavé sú čísla z okolitých krajín ako Česko, kde je to 3.183, Poľsko 2.789, Maďarsko 2.491, ale aj krajín ako Španielsko 906, Nemecko 806, Dánsko 775 a Taliansko s neuveriteľným počtom 414 obyvateľov na architekta.
Ak prejdeme z mierky sveta do Európy, nájdeme vcelku optimistickú realitu v hodnotení architektonickej profesie na portáli ACE (Architects´Council of Europe z 12. februára 2015), ktorá hovorí, že od roku 2012 architektonická profesia zaznamenala v Európe rast o 6%, že ide o pružnú, flexibilnú a medzinárodnú profesiu a nezamestnanosť v tejto profesii pri porovnaní s rokom 2012 klesá.[8]

V prostredí európskych univerzít je aktuálna stratégia posilňujúca aktivitu študentov. „Less teaching, more learning" zodpovedá charakteru doby, na voľnom trhu s informáciami sú dostupné údaje, ktoré za našich čias boli vymedzené len učiteľom, dnes ich študenti často získajú rýchlejšie ako my. Učiteľská pozícia sa dostáva do náročnejšej meta – polohy, dokázať poskytnúť orientáciu a produktívne interpretácie, výsledkom by mala byť vyššia miera tvorivosti študentov. Newsletter EUA (European University Association) Strong Universities for Europe z novembra 2014 uvádza, že posudzovanie kvality univerzít sa posúva do polohy menej vyučovať, viac sa učiť.[9]

QA and the shift from teaching to learning discussed at 9th EQAF

VÍZIA VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA:

> Budeme viac pracovať, ako vykazovať výkony
> Odstráni sa paranoidný stav založený na prezumpcii všeobecnej nedôvery
> Výkony sa budú hodnotiť podľa skutočného významu a nie podľa formálnej príslušnosti do príslušnej kategórie
> Ohlasy zo strany odbornej verejnosti a verejnosti budú rovnako rešpektované ako ohlasy v oblasti vedy, ako verejné vysoké školy žijeme z verejných zdrojov
> Odborný asistent sa v druhom funkčnom období musí habilitovať, inak musí univerzitu opustiť
> Hosťujúci profesor v treťom funkčnom období získava právo na riadnu profesúru
> Akreditačná komisia nebude poradný orgán vlády, bude to nezávislá agentúra
> Rektor vysokej školy bude podpisovať dotačnú zmluvu na 3 roky
> V budúcnosti sa vyskytne vláda, pre ktorú bude vysokoškolské vzdelávanie reálnou prioritou, táto bude zároveň plniť dlhodobé záväzky smerujúce k tomu, aby podiel HDP venovaný financovaniu VŠ vzdelávania a vedy zodpovedal európskemu štandardu.

MOŽNÁ VÍZIA STU...

> Študijný odbor má vyššiu autoritu ako fakulta
> Vznikne škola architektúry a umenia STU... architektúra, urbanizmus, dizajn, umenie
> bude sa tu vyučovať VŠETKO, čo súvisí s architektúrou... umenie bude svojbytná, nielen podporná oblasť

Zatiaľ je realita nášho vizionárstva nasledovná: vieme študentov viesť k víziám typu „extra terrestrial habitat", ale nedokážeme ich viesť k realizácii vízie. Pretože samotné vymýšľanie nás nič nestojí, ...ale toto áno.

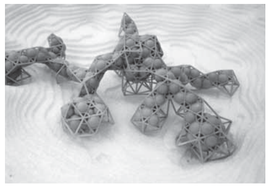

VÍZIA NAŠEJ ŠKOLY:

> Škola architektúry a umenia ako fakulta STU
> Architektúra
> Urbanizmus
> Dizajn
> Voľná tvorba
> „Bauhaus digitálneho veku"

Všetky iniciatívy zhora na úrovni vlády, ministerstva školstva, konferencie rektorov, rady vysokých škôl... aj pri najlepšej(?) vôli sú len dočasným odstraňovaním vrások.
Inštitucionálne bariéry sa dajú prelamovať nezávislými iniciatívami, ktoré nemusia byť zviazané akreditačnými postupmi, zákonníkom práce...
V roku 1990 sme „zospodu" nastolili nový inštitucionálny stav, ktorý sa postupne deformoval a konzervoval presne v zmysle Parkinsonových a Peterových zákonov. To nakoniec hrozí každému zlomu, či revolúcii.

Potrebujeme skupinu „mladých rozhnevaných ľudí", ktorí nemajú rešpekt pred etablovaným konzervatívnym a najmä konzervujúcim systémom. Využime čas, dokedy si od nás ešte dajú poradiť, pretože keď to bude trvať príliš dlho, tak nám bez súcitu a celkom oprávnene zotnú hlavy.

Poznámky:
1, *http://sk.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADzia*
2, *http://en.wikipedia.org/wiki/Vision*
3, kniha Kazateľ
4, Preklad všetkých uvedených citátov z *http://www.ideachampions.com/weblogs/archives/2011/01/50_awesome_quot_1.shtml* Alexandra Dubovcová
5, SOBOTA, JIŘÍ: Krásná budoucnost bez lidí. Respekt, XXVI. 20.12. 2014–4.1. 2015.
6, *http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm*
7, *http://www.archdaily.com/501477/does-italy-have-way-too-many-architects-the-ratio-of-architects-to-inhabitants-around-the-world/*
8, *http://www.ace-cae.eu/services/news/?tx_ttnews[backPid]=88&tx_ttnews[tt_news]=1206&cHash=c0ad587597f4578e933f698cf8163d63d*
9, *http://www.eua.be/define.aspx*

CIELENÉ PREPOJENIE VÝSKUMNEJ, UMELECKEJ ČINNOSTI A PEDAGOGIKY NA FA

ĽUBICA VITKOVÁ

„Pre našu fakultu sú symptomatické nevyvážené rozdelenie pracovných činností a výkonov: časť kolegov robí všetko (učí, píše, tvorí, získava granty, manažuje...); mnohí „len" učia, niektorí prinášajú špičkové výstupy, v istej oblasti (výskum, tvorba); niektorí robia málo (pritom majú „pocit", že sa od nich chce veľa), prevládajú nesystematickosť, sporadickosť činností, chýbajúca spolupráca a súčinnosť – sme sólisti, nie orchester.
Prečo neprepojiť výskum s pedagogikou? Prečo nevyužiť disponibilný čas potrebný pre výučbu na overovanie teórií výskumu a jeho výsledky nepublikovať? Prečo nevyužiť granty z rôznych schém nie len pre samotný výskum, či naopak len na skvalitnenie pedagogického procesu na rozvinutie inovácie výučby, umeleckých, či publikačných výstupov? Prečo sa tak bránime spolupráci? Prečo tak málo fungujú prirodzené väzby ako je vzťah školiteľ – doktorand, vzťahy profesor – docent – asistent?"

Vízia – prirodzené prepájanie pedagogickej, výskumnej a umeleckej činnosti na Fakulte architektúry STU v Bratislave
Fakulta stojí na troch základných pilieroch: pedagogickej, výskumnej a umeleckej činnosti. Tieto oblasti na našej fakulte sú stále viac izolované ako poprepájané. Hoci sme fakulta, ktorej je kreativita vlastná často nám chýba pri hľadaní ciest ako uvedené zložky spájať a dosiahnuť efekt z ich synergie. Pritom v zahraničí takáto metóda práce na fakultách architektúry je štandardom. Rovnako ju museli kolegovia hľadať a nájsť a to nie len pod tlakom prežitia a schopnosti konkurencie schopnosti predovšetkým vo väzku fakúlt v rámci technických univerzít, ale i s cieľom zabezpečiť vyššiu kvalitu a progres ako svojich programov, ako i svojich pracovísk vo vzťahu k praxi. To, že účinne previazať uvedené zložky ide i v našich podmienkach, dokázali niektorí naši kolegovia a tímy.

Od akademického roku 2015/2016 by sme mali prejsť na novo akreditované študijné programy (na základe vyjadrenia Akreditačnej komisie a rozhodnutie Ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR). V procese prípravy akreditačných spisov a študijných programov sme sa zamerali na ich inováciu, v rámcoch schválených Európskou komisiou v roku 2010. Otvorili sme priestor pre väčšiu flexibilitu študijného programu Architektúra a urbanizmus v bakalárskom stupni štúdia a študijných programov Architektúra a Urbanizmus v inžinierskom stupni štúdia, predovšetkým cez systémové doplnenie ateliérov o ateliérové semináre. Obdobné princípy sa zapracovali i do študijných programov v odboroch Dizajn a Krajinná a záhradná architektúra.
Otvára sa tým priestor pre cielené prepojenie výskumu, tvorby a výučby. Intenzívnejší prienik a vzájomná súčinnosť výskumu, tvorby a pedagogiky môže významným spôsobom prispieť k vyššej kvalite všetkých troch oblastí, i k posilneniu výkonnosti fakulty. Reálne naplnenie cieľa si však vyžaduje jasný zámer, program a dôslednú prípravu ako aj zmenu metodiky výučby a jej organizáciu.

Východiská
Základné východiská, ktoré pre úspešnosť fakulty – hladký prechod procesom nadchádzajúcej komplexnej akreditácie a získavanie dostatku prostriedkov na jej hladké fungovanie sú dané a všeobecne známe. Dokonca boli i na jednej z predchádzajúcich pedagogických konferencii našej fakulty zreteľne prezentované i publikované [1,2]. Respektíve cyklicky na ne vedenie fakulty upozorňuje a ich zverejňuje. [3,4,5]
I napriek týmto skutočnostiam ich opäť uvádzam. Predovšetkým niektoré zo základných kritérií Akreditačnej komisie, ktoré sú v akreditačnom procese kľúčové, vrátane minimálnych kritérií pre habilitácie a inaugurácie v odboroch, pre ktoré má naša fakulta priznané práva a ktoré sú od roku 2013 spoločné pre uvedené odbory na celom Slovensku. Rovnako sa opakovane zameriam na pravidlá financovania a hodnotenie výkonov v rámci dotačnej politiky Ministerstva školstva, ktoré vytvárajú základ pre fungovanie školy.

Z Kritérií akreditácie študijných programov vysokoškolského vzdelávania vyberám:

KSP-A1: Úroveň výskumnej, resp. umeleckej činnosti vysokej školy
Druhý stupeň (M)
– Vysoká škola musí preukázať nepretržitú výskumnú činnosť alebo umeleckú činnosť svojich pracovísk v problematike študijného odboru akceptovanú na medzinárodnej úrovni (vyjadrenej najmä vo forme ohlasov).
Tretí stupeň (D)
– Vysoká škola musí v porovnaní s požiadavkami na druhý stupeň preukázať navyše nepretržitú medzinárodne akceptovanú) výskumnú alebo umeleckú činnosť v problematike študijného programu, ktoré akceptuje príslušná medzinárodná vedecká alebo umelecká komunita. Pracovisko musí preukázať grantovú úspešnosť v získavaní finančnej podpory pre príslušný výskum alebo umeleckú činnosť.
– Minimálnou podmienkou je hodnotenie študijného odboru B, B+, A- alebo A podľa kritérií na hodnotenie úrovne výskumnej, vývojovej, umeleckej

KSP-A6: Garantovanie kvality a rozvoja študijného programu
– Vyhodnocuje sa, publikačná činnosť a výskumná/umelecká činnosť garanta za predchádzajúcich päť rokov, jeho podiel na organizovaní a uskutočňovaní výskumných činností pracoviska súvisiacich s obsahom študijného programu. [6]

Z Kritérií na hodnotenie úrovne výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti v rámci komplexnej akreditácie činností vysokej školy vyberám časť z hodnotenia výstupov a prostredia:

Hodnotenie výstupov
– Za jednotlivé oblasti výskumu predloží vysoká škola zoznam výstupov v počte zodpovedajúcom jednej tretine priemerného počtu akademických zamestnancov (okrem vysokoškolských učiteľov vo funkcii profesora) k 31. 12. príslušného roka.
– Navyše vysoká škola predloží aj výstupy v počte zodpovedajúcom priemernému počtu akademických zamestnancov vo funkcii profesora v zodpovedajúcej oblasti výskumu podľa stavu k 31.12. [6]

Hodnotenie prostredia
– rozsah a výsledky doktorandského štúdia (váha 1/6),
– kvalita akademických zamestnancov (váha 3/6),)
– objem finančných prostriedkov (grantov) získaných na projekty riešené na fakulte v hodnotenej oblasti v hodnotenom období (váha 1/6),
– kvalita výskumnej infraštruktúry (prístrojové vybavenie, knižnice, počítačové vybavenie - váha aspoň 1/6)) Pri posúdení kvality akademických zamestnancov sa postupuje podľa podrobných kritérií vypracovaných Akreditačnou komisiou pre jednotlivé skupiny odborov. Štandardne sa vychádza z kritérií uvedených v bode 15b). [6]

Z uvedených kritérií vyplýva, že je optimálne, ak jedna tretina výstupov priemerného počtu zamestnancov v hodnotenom období dokáže vygenerovať špičkové vedecké, alebo umelecké výstupy. U profesorov je žiaduce, aby špičkové výstupy prevažovali u všetkých. Rovnako zásadný podiel na výsledku akreditácie majú doktorandi, dokonca celou jednou šestinou. Tou istou váhou sa hodnotí objem finančných prostriedkov získaných na fakultu za projekty.
Pod konečný výsledok sa tak podpisujeme všetci.

Ako zosúladiť náročné kritéria Akreditačnej komisie, generovať „špičkové výstupy" vo vede a umení s rovnako náročným pedagogickým procesom? Ako zabezpečiť fakulte a tým i svojmu ústavu dostatok finančných zdrojov?

Cesta už nevedie len cez pedagogické výkony. Približne rovnakou mierou získavame prostriedky z vedecko-výskumnej a umeleckej činnosti. Keď sa tieto negenerujú, fakulta stráda.

Charakteristické problémy:
Pre našu fakultu sú symptomatické niektoré problémy. Je to najmä:
> nevyvážené rozdelenie pracovných činností a výkonov:
– časť kolegov robí všetko (učí, píše, tvorí, získava granty, manažuje...),
– mnohí „len" učia,
– niektorí prinášajú špičkové výstupy, v istej oblasti (výskum, tvorba),
– niektorí robia málo (pritom majú „pocit", že sa od nich chce veľa),
> malá miera prepojenia pedagogiky a výskumu – prevládajú dve paralelné cesty,
> nesystematickosť, sporadickosť činností,
> chýbajúca spolupráca a súčinnosť – sme sólisti, nie orchester a to:
– v rámci ústavu, medzi ústavmi,
– vo vzťahu školiteľ – doktorand,
– vo vzťahu profesor – docent – asistent.

Prečo neprepojiť výskum s pedagogikou? Prečo nevyužiť disponibilný čas potrebný pre výučbu na overovanie teórií výskumu a jeho výsledky nepublikovať? Prečo nevyužiť granty z rôznych schém nie len pre samotný výskum, či naopak len na skvalitnenie pedagogického procesu na rozvinutie inovácie výučby, umeleckých, či publikačných výstupov? Prečo sa tak bránime spolupráci? Prečo tak málo fungujú prirodzené väzby ako je vzťah školiteľ – doktorand, vzťahy profesor – docent – asistent?

Aby sme mohli naplniť víziu silnej fakulty je potrebná nie len spolupráca a súčinnosť, ale je i istá deľba práce.

Stratégia
V čom vidím úspešnosť zvládnutia vyššie uvádzaných náročných kritérií a úloh? Predovšetkým:
> vo vyváženom rozdelení pracovných činností a výkonov,
> v spolupráci,
> v sústavnosti činností,
> v zameraní sa na kvalitu výstupov – a ich ocenenie a ohodnotenie,
> v zohľadnení osobnostných kvalít a zamerania pedagógov a vedecko-výskumných pracovníkov:
– učím, tvorím, vystavujem, prinášam edukačné granty, granty cez MK SR, získavam prostriedky pre podporu pedagogiky cez zmluvy,
– učím, skúmam, publikujem, prinášam výskumné granty
– skúmam, publikujem, prinášam medzinárodné výskumné granty, učím,
– učím, skúmam, tvorím, vystavujem, publikujem, podieľam sa na grantoch pracoviska

Vízia je zrejmá:
zisk grantu – „aplikovaná" pedagogika – výskum/tvorba – výstupy publikačné/umelecké.
To, aby sme dokázali, naplniť uvedenú víziu je potrebná podpora zázemia – dekanátu, rovnako ako uvážené organizačné zmeny a pravidlá:
> zmena organizácie výučby (rozvrhu),
> využívanie disponibilného času vymedzeného pre ateliéry,
> podpora manažmentu projektov a aktivít oddelením rozvoja,
> účinné využívanie vznikajúceho Univerzitného vedeckého parku a jeho vybavenie nie len technikou, ale i naplnenie schop nými ľuďmi, rovnako ako využívanie potenciálu Detašovaného pracoviska v Banskej Štiavnici,
> sledovanie vlastnej produktivity a dodržiavanie stanoveného štandardu v oblasti pedagogiky, výskumu a umenia.

Záver
Vízia silnej fakulty cez potenciál kreativity, silných osobností, úspešných jednotlivcov a funkčných tímov, bolo hlavným mottom môjho volebného programu. Realizácia vízie prirodzeného prepájania pedagogickej, výskumnej a umeleckej činnosti je jednou z ciest jeho napĺňania.

doc. Ing. arch. Ľubica Vitková, PhD. je dekankou FA STU, kde zároveň pôsobí na Ústave urbanizmu a územného plánovania

Poznámky:
[1] Vitková, Ľubica: K úspešnej akreditácii, In.: Konferencia učiteľov 2012/2013, IL-FA 8, apríl 2012/2013, s. 6
[2] Moravčíková, Henrieta: Publish or Perish alebo prečo sa chváliť a čím, In.: Konferencia učiteľov 2012/2013, IL-FA 8, apríl 2012/2013, s. 7.
[3] Vitková, Ľubica: Príhovor dekanky, In.: IL-FA 5, január 2014/2015, s. 3.
[4] Akreditačné kritériá: In.: IL-FA 9, máj 2013/2014, s. 3.
[5] Učiteľská konferencia?! Zase? A na čo! In.: IL-FA 4, máj 2014/2015, s. 2-3
[6] Kritériá používané pri vyjadrovaní sa Akreditačnej komisie. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR na návrh Akreditačnej komisie a po vyjadrení orgánov reprezentácie vysokých škôl schválilo dňa 05. apríla 2013 kritériá akreditácie študijných programov vysokoškolského vzdelávania. Uvedené kritériá podľa § 82 ods. 7 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len "zákon") používa Akreditačná komisia pri výkone svojej pôsobnosti.
Dostupné dňa 15.3. 2015 na *http://www.minedu.sk/kriteria-pouzivane-pri-vyjadrovani-sa-akreditacnej-komisie/*

VÍZIA V KRÍZE

ZUZANA AUFRICHTOVÁ, MARTIN BALÁŽ, KATARÍNA BOHÁČOVÁ, MICHAL BRAŠEŇ, MARIÁN KRÁLIK, JÁN LEGÉNY, MICHALA LIPKOVÁ, PETER MORGENSTEIN, LUKÁŠ ŠÍP, MARTIN UHRÍK, SOŇA WAGNEROVÁ

„Kladieme si otázku: Má zmysel zostať? Naše reflexie na súčasný stav v tomto článku sú čiastočnou odpoveďou. Jediné čo je isté, že tzv. Generácia ´52, na ktorej v súčasnosti celá škola stojí, sa uberá na zaslúžený odpočinok... Spoločným menovateľom, ktorý nás spája, je záujem pôsobiť na progresívnej, flexibilnej a medzinárodne uznávanej fakulte. Uvedomujeme si, že pri hľadaní optimálneho modelu je nevyhnutná spolupráca nás všetkých. Veríme v silu participatívneho hľadania riešení..."

Ostatný rok bol rokom vyčerpávajúcej akreditácie – rokom bilancovania. Ako univerzita sme skladali účty spoločnosti. Reprezentovaná pedagogikou, vedou a výskumom univerzita spoločnosti slúži, a slúžiť má. Prezentovali sme naše výsledky, obhajovali našu erudovanosť, opodstatnenosť. Stojac na najvyššom stupni školstva, ako spoločenstvo učiteľov a žiakov *(universitas magistrorum et scholarium)*, je centrom spoločenského života, vychováva budúcich aktívnych občanov a komunikuje so spoločnosťou. Fakulta architektúry sa ako súčasť STU označuje za vrcholnú ustanovizeň so vzdelávacou, vedeckou, umeleckou a projektovou činnosťou v oblasti architektúry, urbanizmu a dizajnu. Je tomu ale naozaj tak?
Na mnohé otázky mali dať odpovede prechádzajúce učiteľské konferencie, od ktorých sme si sľubovali veľa. Očakávali sme objektívnu sebakritiku spojenú s bilancovaním našej činnosti, a tiež individuálne inovatívne podnety. Zatiaľ čo predošlé konferencie mali účasť povinnú, tá posledná bola dobrovoľná. Učiť musíme vedieť všetci, mať víziu je nepovinné. Napriek tomu, že na predošlých učiteľských konferenciách zazneli zaujímavé podnety, nápady, metodické a iné zásady či kritika, vo vzťahu k fakulte sa z nich žiaľ nevyvodili žiadne závery, či plánované ciele s ambíciou ich naplnenia.
Jedným z dôsledkov bolo aj postupné sformovanie sa tejto pracovnej skupiny „FAkt!", resp. tímu mladých pedagógov – jednotlivcov, zaujímajúcich sa o budúcnosť fakulty. Spoločným menovateľom, ktorý nás spája, je záujem pôsobiť na progresívnej, flexibilnej a medzinárodne uznávanej fakulte. Priblíženie sa trendom na zahraničných partnerských inštitúciách, kde pôsobenie na univerzite je prestížou, nie poslednou voľbou. Realita posledného obdobia je ale plná melancholie a pocitov „nechuti (unavenosti) z univerzitného života" *(Taedium universitas vitae)*. Kladieme si otázku: Má zmysel zostať? Naše reflexie na súčasný stav v tomto článku sú čiastočnou odpoveďou. Jediné čo je isté, že tzv. *Generácia ´52*, na ktorej v súčasnosti celá škola stojí, sa uberá na zaslúžený odpočinok.
Nasledové návrhy, ako produkt skupinového kritického myslenia, sú len začiatkom – iniciátorom diskusie o tom ako naplňať naše spoločné vízie o *medzinárodne uznávanej, výskumne orientovanej technickej univerzite medzinárodného významu* (Dlhodobý zámer STU – Strategický rozvojový plán 2012–2017). Ako z našej fakulty vytvoriť príjemné a produktívne prostredie pre pedagógov a študentov, kde diskusia, osobná angažovanosť, kreativita a pracovné nasadenie budú hrať prím! Podnety, ktoré zaznejú v našom príspevku, ale aj v ostatných príspevkoch na učiteľskej konferencii, resp. zazneli na minuloročných konferenciách, by sme chceli hlbšie diskutovať na úrovni akademickej obce. Uvedomujeme si, že pri hľadaní optimálneho modelu je nevyhnutná spolupráca nás všetkých. Veríme v silu participatívneho hľadania riešení. Preto pripravujeme sériu diskusných stretnutí na pôde Fakulty architektúry, ktoré chceme uskutočniť v priebehu nasledovného roka. Každá diskusia bude mať vopred určenú tému. Pozvaná bude celá akademická obec, doktorandi, študenti... Výsledky z týchto diskusií spracujeme do uceleného textu a odprezentujeme ich na nasledujúcej učiteľskej konferencii.

PEDAGOGIKA
Kvalita vzdelávania architekta na škole architektúry stojí a padá na kvalite jej ateliérov. Neznižujeme význam ostatných predmetov, seminárov. Poznatky, ktoré v nich študent nadobudne, sú však pre jeho budúcu profesiu praktikujúceho architekta – bez ich syntézy v podobe ateliérovej tvorby – len ťažko využiteľné. Je ateliér skutočne natoľko exponovaným predmetom, alebo to deklaruje len počet jeho kreditov? Koľko času skutočne trávi študent na ostatných predmetoch, o koľko času viac mu zoberú ostatné seminárne práce?
Ateliér by mal byť nosným predmetom vzdelávania architekta, ostatné semináre sú svojím obsahom prispôsobené téme ateliérov a vytvárajú priestor pre ďalšie konzultácie. Ateliér je miestom interakcie medzi pedagógmi a študentmi, medzi študentmi a študentmi, medzi pedagógmi navzájom. V tomto ateliéri trávi študent prevažnú časť svojho pracovného týždňa či štúdia. Svoj projekt diskutuje priebežne s viacerými pedagógmi, aj z ostatných pracovísk podľa povahy zadania. Do ateliéru prichádzajú pozvaní architekti z praxe, ktorí pracujú na podobných zákazkách a pomáhajú študentom riešiť špecifické problémy. Súčasťou seminárnych zadaní sú aj riešenia detailov návrhu (konštrukčné schémy a detaily, prvky interiéru, technologické vybavenie a pod.), ich obsah je prispôsobený téme ateliérov. Semináre k systémom CAD slúžia na konzultáciu a výuku softvérových aspektov tvorby; samostatný ateliér CAD je zbytočný.
Študent má v ateliéri svoje miesto a aspoň základné vybavenie ako je internetové pripojenie, whiteboard, tlačiareň, scanner... Ateliér je otvorený min. do 24:00, 7 dní v týždni.
Takýto spoločný priestor umožňuje presahy medzi jednotlivcami, ústavmi, medzi školou a verejnosťou. Ateliér prirodzene, sám v sebe, vzájomnou kontrolou a komunikáciou, vytvára tlak na kvalitu výučby. U študentov vytvára pocit identifikácie sa s fakultnými priestormi. Jeho charakteristickým atribútom sú skutočne verejné kontroly rozpracovanosti a obhajoby (prieskumy). Študent nepracuje na internáte; ateliér nesmie byť len konzultačným pracoviskom. V optimálnom prípade súvisí téma ateliéru s aktuálnym výskumným projektom, ktorý pracovisko rieši. Ak by získal ateliér takéto postavenie voči ostatným predmetom, možno by to viedlo k prehodnoteniu priestorového usporiadania fakulty. Kvalita práce iste závisí aj od kvality pracovného prostredia; sami to učíme.
V rámci jedného z diskusných stretnutí (viď. úvodný text) by sme chceli predstaviť našu predstavu fungovania experimentálneho medziodborového ateliéru, ktorý by sa mal stať testovacou pôdou našich vízií fungovania štandardného ateliéru, nových foriem medziústavovej spolupráce, pedagogiky, metodiky navrhovania či medziodborovej tímovej práce. Integrovaním viacerých disciplín (urbanizmus, architektúra, dizajn) môže vzniknúť projekt na komplexnej úrovni. Tento ateliér by mal bežať mimo základného študijného plánu s tým, že v optimálnom prípade by sa pozitívne výsledky z jeho fungovania mali preklopiť do štandardných ateliérov. Je teda laboratóriom metodiky. Nakoniec aktivity, ktoré bežia mimo fixný rámec výučby sa postupne stali naším základným pracovným priestorom. Aj v príspevkoch kolegov na uplynulých učiteľských konferenciách sme mali možnosť vidieť, že keď chceme prezentovať najlepšie výsledky tak spravidla siahneme po výstupoch z workshopov, študentských súťaží či iných „extra" aktivít.
Akademický (polytechnický) spôsob vzdelávania architekta má dve zásadné výhody oproti „majstrovskej dielni" (vertikálnemu ateliéru):
a.) rozmanitosť – predmetov, ateliérov, pedagógov, metodiky, zamerania
b.) voľnosť (sloboda ak chcete) pri hľadaní vlastného architektonického profilu – učiteľ nevnucuje študentovi svoj názor na architektúru, ale snaží sa ho motivovať v hľadí vlastnej cesty. Nové metódy tvorby rozširujú potenciál študenta a v konečnom dôsledku mu poskytujú výhodu na trhu práce!
Podobný trend prehodnocovania princípov a metodiky výučby vidíme v posledných rokoch aj na ostatných zahraničných školách. Spomeniem napríklad iniciatívu Stanford 2025 [1] alebo avizovanú zmenu systému vzdelávania na všetkých školách vo Fínsku, ktorá bude znamenať zánik Predmetov (matematika, fyzika, história a pod.) a ich nahradenie Témami (pri ktorých žiak musí aplikovať poznatky z viacerých predmetov)[2].
Hodnotenie ateliérovej tvorby je zložitá téma.

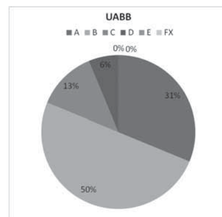

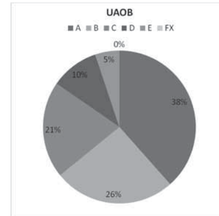

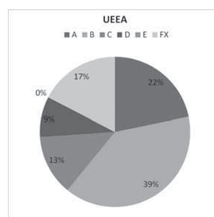

Ako vlastne hodnotíme? Systémovo, porovnávaním projektov navzájom alebo výlučne intuitívne? Študenti si svoje projekty a ich hodnotenie navzájom porovnávajú, aj naprieč ústavmi. Často to vedie k ich frustrácii, pretože jednotlivé ústavy či komisie hodnotia rozdielne, podľa iných kritérií. Dobre hodnotený slabší študent nie je motivovaný k osobnostnému progresu, zle ohodnotený dobrý študent stráca motiváciu.

Študent by mal získať komplexnejšiu odozvu po každej obhajobe, percentuálne hodnotenie jednotlivých aspektov návrhu či slovné odôvodnenie výslednej známky; podobne ako ho pripravuje oponent a vedúci práce pri záverečných prácach. Ako kľúčové sa javí zjednotenie systému hodnotenia v rámci fakulty; vytvorenie hodnotiacich formulárov s jednotlivými parametrami (kvalita a jedinečnosť návrhu, grafika, ústny prejav a prezentácia...) a využívanie celej stupnice hodnotenia. Osobné preferencie pri evaluácii sú znakom pedagogickej neprofesionality. Za zváženie stojí aj zrušenie možnosti prilepšenia známky vedúcim práce; prípadne zverejnenie protokolu o priebehu skúšky kvôli spätnej kontrole.
Ateliér by mal byť prerekvizitou. Študentov musíme naučiť aj prezentačným zručnostiam (grafická prezentácia, rétorika). Obhajoba je pre študenta niekedy prvá príležitosť komplexne sformulovať a verbálne prezentovať architektonický koncept svojho diela. Stretávame sa s fenoménom, že študent sa na obhajobe „naučí viac ako počas celého semestra". Ponúka sa myšlienka na seminár (optimálne v rámci ateliéru), v ktorom by pôsobili externé kapacity napr. z odboru marketingová komunikácia. Študentské projekty treba vystavovať (nie len vo foyeri fakulty) napr. formou tematických výstav v konfrontácii s verejnosťou.
Aplikácia CAD softvérov v procese tvorby je stále problém. Študent je niekedy „otrokom" softvéru, ktorý mu poskytuje prednastavené prvky a nástroje, ktoré potom limitujú záber jeho tvorby. Často je priamo ovplyvnený možnosťami CAD-u, s ktorým pracuje. Rôzne zadania si vyžadujú aplikáciu a znalosti rôznych programov, od výpočtu energetickej efektívnosti, cez kreslenie konštrukcií, BIM až po modelovanie NURBS plôch alebo generatívne postupy architektonickej tvorby.
Chýba tiež systematické uplatnenie GIS vo výučbe urbanizmu, ako dnes už nevyhnutný nástroj pre prax. Postupy a nástroje digitálnej architektúry sú špecifický problém. Podpora zo strany KPPT je nevyhnutná. Je zbytočné riešiť samostatný ateliér na KPPT, ich kapacita by sa mala sústrediť na podporu ostatných ateliérov formou konzultácií k softvérovým možnostiam.
Stále častejšie sa stretávame s otázkou uplatnenia fyzických modelov v procese architektonického navrhovania. Fyzický model architektúry prestáva byť nástrojom tvorby. Stáva sa nástrojom prezentácie, „dodatkom" ku grafickej časti práce. Študent vypracuje model na konci tvorivého procesu, až potom, ako boli všetky zásadné rozhodnutia ohľadom architektonickej formy urobené. Niektoré ateliéry model nepredpisujú vôbec; stačí virtuálny. Pedagógom možno, študentom určite nie. Je fyzický model prežitkom v čase digitálnej architektúry? Prečo na zahraničných školách architektúry pozorujeme pravý opak? Podľa nás treba zvýšiť nároky na prácu s modelom a jeho kvalitu. Využívanie 3D tlače a ostatných nástrojov digitálnej fabrikácie (napr. laserové a CNC frézy) by tomu mohlo napomôcť. Pre doktorandov navrhujeme povinne zaviesť predmet Pedagogika (napr. semester na pedagogickej fakulte). Samovzdelávanie doktorandov v tomto smere je neštandardné, nie je zárukou modelovania kvalitného pedagóga. Doktorand by mal učiť len v bakalárskom stupni, ateliér by sám viesť nemal. Opakované kontroly rozpracovanosti doktorandovej práce by mohli viesť napr. k pozastaveniu štipendia ako reakcie na nedostatočné výsledky. V súčasnosti na našej fakulte absentuje Teória architektúry, ktorá má vo výučbe architekta

mimoriadne postavenie. O návrhu *F.E.T. (filozofia / estetika / teória)* píše kolega Martin Uhrík vo svojom príspevku. V osnovách chýbajú predmety ako sociológia, psychológia či iné humanitné vedy. Tieto deficity nahrádzame diskusiou v ateliéroch. Za problém považujeme aj absenciu učebných pomôcok. Za úvahu stojí vytvorenie materiálovej knižnice „v dosahu" študentov, napr. vďaka spolupráci so sponzormi; prípadne presun existujúcej knižnice MateriO. Na zamyslenie je rovnomernejšie rozloženie pedagogickej záťaže na študenta. Rozsah učiva, jeho podrobnosť, obsah, výstupy zo seminárov a podobne. Objem látky pritom netreba nevyhnutne znižovať. Vieme si predstaviť, že napr. detailnejšie poznatky z dejín študent získa, keď sa na inžinierske študium prihlási na ÚDTAOP. Pedagogická záťaž na študenta v 2. stupni štúdia je podstatne nižšie. Študenti v 5. a 6. ročníku do školy zavítajú len na konzultácie ateliérov.
Súčasným trendom v zahraničí je rozšírovanie ponuky špecializácie. Pre lepšie uplatnenie absolventov v praxi túto otázku považujú viaceré školy za kľúčovú. Aj keď táto téma je principiálne spätá s nasledujúcou akreditáciou, do ďalších diskusií navrhujeme členenie: a) architektonická / dizajnérska tvorba, b) teória architektúry/dizajnu; c) urbanizmus a tvorba územného plánu (so zameraním na využívanie GIS) a d) odbor zameraný na legislatívu.

VEDA A VÝSKUM

Táto téma je diskutovaná a forsírovaná azda najčastejšie. Stal sa z nej strašiak. No bádať znamená do určitej miery byť slobodný, aspoň myšlienkami. Ako parafrázuje Jakub Jirsa *„Bádanie – nie len v humanitných či spoločenských vedách – je úzko spojené s rozhovorom, s komunikáciou"* [3]. Náš problém čiastočne začína už pri tejto téme. Vedecko-výskumné a publikačné aktivity by mali predstavovať cca. 50% našej činnosti, čo sa následne preklápa aj do schémy financovania fakulty. V súčasnosti prevláda status quo, že veda a výskum sú „len o písaní grantov a publikácii", ale výskum v architektúre a dizajne má oveľa širší záber, môže prebiehať napr. aj v spolupráci s praxou. *„Prílišný príklon k manažérskemu vedeniu univerzity (ku ktorému patria rôzne bibliometrie a rebríčky vedeckého výkonu) má taktiež neblahý dôsledok na komunikáciu vo vnútri univerzity. Bádatelia a kolegovia spolu stále viac hovoria o bodoch za publikácie či úskaliach grantových prihlášok skôr ako o samotnom obsahu svojho bádania či pedagogickej práci."* [4]. Veda a výskum, ako odvetvie s najvyššou pridanou hodnotou pre spoločnosť, sa ale nedá robiť kvalitne, ak pre ňu nie sú vybudované adekvátne podmienky. Personálne podvyživené oddelenie projektov je koreňom problému. Navrhujeme vybudovanie komplexného centrálneho špecializovaného pracoviska, ktoré by zastrešovalo manažment vedy a výskumu v celom rozsahu. Takéto Centrum výskumu by malo zabezpečovať semináre pre pedagógov a výskumných pracovníkov (možno aj s povinnou účasťou), oboznamovať s aktuálnymi výzvami, či praktickými informáciami potrebnými pre zapojenie sa do prípravy a implementácie projektov. Základné know-how by mali obdržať aj doktorandi hneď po nástupe na štúdium, aby sa ľahšie orientovali v tejto problematike.

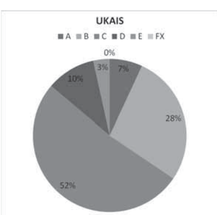

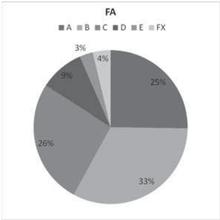

Prínosným by bolo aj vytvorenie určitej formy motivačného a kontrolného mechanizmu na aktívne zapojenie študentov 3. stupňa do vedy a výskumu. Agendou oddelenia Centrum výskumu by malo byť mapovanie grantových možností a informovanie o nich, administrácia grantov od žiadosti po vyúčtovanie, konzultácie v oblasti duševného vlastníctva (patenty, úžitkové vzory, ochranné známky, proces registrácie vedeckých výstupov a pod.). Absentuje aj archív vedy a výskumu, teda korektná komunikácia výsledkov vedy a výskumu, ich archivácia a zverejňovanie. Len dizertačné práce v knižnici nestačia. Aktívne nadväzovanie partnerstiev s komerčnými subjektmi a legislatívne pokrytie sponzorských vzťahov, aktívne vyhľadávanie príležitostí, komunikácia s potenciálnymi záujemcami o výskum a vývoj v spolupráci s FA sú ďalšie roviny, ktoré by toto oddelenie malo pokrývať, a ktoré by mohli mať pozitívny dopad na chod a financovanie fakulty. Uznávame, že sa nedá učiť veľké počty študentov na 100% a zároveň robiť aktívne kvalitný výskum. Riešením by bolo možno efektívnejšie rozdelenie pracovníkov na pedagógov a výskumníkov, aj keď sa cyklicky dostávame k vedecko-výskumným požiadavkám na kvalifikačný postup jednotlivca. Treba hľadať mieru solidarity a opäť komunikovať. Integrácia výskumu do pedagogiky flexibilnou náplňou jednotlivých predmetov a zapojením študentov do výskumu, ako tvorcov čiastkového obsahu, by mohlo tiež pomôcť. Je potrebné zlepšiť využívanie interdisciplinárnych možností v rámci fakúlt STU, na ktoré vyzývajú aj napr. študenti dizajnu; mali by sme sformulovať zmluvy o spolupráci. Integrovanie medzi fakultných projektov do výučby, výmena pedagógov, tímové projekty a záverečné práce v spolupráci s inými fakultami sú dnes vzdialenou víziou. Uvádzame niektoré príklady: spolupráca s **Národným centrom robotiky** a FEI, alebo **research**, spolupráca so SjF – záverečné práce v rámci projektu *Škoda E-CAR*, FAST design team a FME Racing Team (Sjf) – vozidlo kategórie „Futuristic prototype" pre Shell Eco Marathon.
Motiváciou je už aj dnes mechanizmus odmeňovania zamestnancov a ústavov za nadštandardné výstupy v rámci vedy a výskumu. Nezabúdajme, že inštitút mimoriadnych profesorov *(proffessores extraordinarii)* je a bol podmienený vzrastom a špecializáciou vedeckej práce. U nás sa to vzťahuje prevažne na kontakt s praxou.
Aj keď kvalitné personálne pokrytie je fundamentom, priestorové vybavenie je nemenej dôležité. Určité počiatky sú viditeľné v prvom suteréne. Apelujeme na odborné personálne zabezpečenie a materiálové vybavenie UVP. Do budúcnosti, pedagógovia sa nemôžu venovať obsluhe a údržbe strojov. Navrhujeme vytvorenie fungujúceho pracoviska pre profesionálny prototyping, ktoré je esenciálne najmä pre študentov dizajnu. Neobmedzený prístup do priestorov dielní je samozrejmosťou, je potrebné hľadať len spôsob kontroly. Predkladáme aj ideu zriadenia reprezentatívnych priestorov („galérie") pre prezentáciu výsledkov výskumu v priebehu projektov ako prvého kontaktného miesta pre pracovné stretnutia v prípade spolupráce s praxou.
Za strategické v oblasti vedy a výskumu považujeme absenciu centrálnej vízie, ktorú by mohli zamestnanci sledovať v prípade, že nemajú vlastné skúsenosti s výskumom. Navrhujeme vytvorenie publikácie, ktorá bude *interným manuálom pre vedu a výskum* a zadefinuje oblasti výskumu, ktoré sú pre FA STU strategické. Chýba aj zdieľaná vízia – definovanie oblasti vedy a výskumu, ktoré sú pre FA najvýznesnejšie s cieľom zamerať sa na vytvorenie čo najvhodnejších podmienok na ich realizáciu. Inými slovami definovanie cieľov, ktoré sa má výskum snažiť dosiahnuť (zahraničné publikácie, mimoeurópske spolupráce, účasť na konferenciách, registrácia patentov, ochranných známok, vývoj technologických riešení, vysokoprijímový výskum pre komerčné subjekty...). Mali by sme vo väčšej miere komunikovať vedecko-výskumné ciele napr. ako súčasť PR alebo prostredníctvom kľúčových podujatí – nepriame vyhľadávanie partnerov (napr. organizácia konferencie Public Spaces – strategický cieľ „Progresívne trendy v navrhovaní verejných priestorov"). Podľa nášho názoru by sa mala zlepšiť aj *centrálna podpora presadzovania strategických cieľov*, napr. prostredníctvom nadväzovania spolupráce na úrovni vedenia FA alebo oddelenia pre vedu a výskum, ktoré by v tejto oblasti mali ísť príkladom.

VZŤAHY S VEREJNOSŤOU (PR) A ZAHRANIČNÉ VZŤAHY

Táto sekcia bola parciálne vypracovaná aj za pomoci internej analýzy zameranej na oblasť zahraničia a PR vybraných škôl architektúry FA ČVUT, FA VUT Brno, BME Budapešť, FA Ľubľana, TU Viedeň. Údaje použité na komparáciu boli získané z dostupných výročných správ jednotlivých škôl. V úvode našej reflexie by sme radi venovali priestor nedostatkom v obsahu a aktuálnosti informácií, ktoré sme pre účely konferencie získali dňa 11.3.2015 z web stránky FA STU (*www.fa.stuba.sk*). Po ich podrobnom naštudovaní, ktoré poskytuje web verejnosti, uchádzačom o štúdium a študentom je potrebné konštatovať nasledovné fakty:

Ohľadom zahraničných vzťahov, v hlavnom menu stránky nájdeme *Informácie o FA => Medzinárodné aktivity*. Už samotný názov predpokladá, že získame komplexnú informáciu z oblasti zahraničia.
FAKT č.1:
Posledná aktualizácia bola vykonaná 19.11.2014. V spomínanej sekcii sa nachádza neštruktúrovaná, nevýpovedná informácia o študentských mobilitách Erasmus, krátka veta o grantovej schéme Akcia Rakúsko – Slovensko – bod o členstve FA v EAAE. Nasleduje veľká plocha ‚prázdna', ktorá nevypovedá veľa o našich medzinárodných aktivitách.
Spomínanej ploche prázdna chýba konštrukcia, v rámci ktorej by sa mohli objaviť ťažiskové a sprievodné aktivity. V nasledujúcich bodoch naznačujeme obsahovú kostru, ktorá by mala byť podrobne spracovaná a jasne komunikovaná na oficiálnej web stránke FA STU. Za ťažiskové považujeme:

Internacionalizácia štúdia, ako ústredná téma skloňovaná na všetkých školách nie len architektúry, by nemala obísť ani našu alma mater. Postavme sa do pozície zahraničných študentov, ktorí zvažujú možnosť štúdia v rámci programu ERASMUS+ na našej fakulte. Prvá a jediná informácia, ktorú môžeme o kvalite školy získať je z oficiálnej stránky, na ktorej anglická verzia (mimochodom aktualizovaná v roku 2009) okrem podrobnej histórie o fakulte nenapovie bohužiaľ nič podstatné. Potenciálneho študenta zaujíma *medzinárodný program*, ktorý môže absolvovať na našej škole, presnejšie povedané zoznam ateliérov, predmetov a prednášok v angličtine podávané atraktívnou formou. Takýmto programom ale nedisponujeme, čoho výsledkom je, že naša fakulta má študentov prichádzajúcich zo zahraničia cez program ERASMUS max. 20 ročne.
Zastúpenie fakulty v medzinárodných organizáciách by malo byť prestavené v krátkosti na stránke. Odporúčame doplnenie charakteru organizácie s menovitým uvedením zastupujúceho člena, ktorý našu Fakultu reprezentuje, či naznačenie našej úlohy v nasledujúcom období. Fakulta architektúry STU je zapojená do:
a) programu Erasmus+ na obdobie rokov 2014 – 2020;
b) vzdelávacieho programu EU – Lifelong Learning Programme;
c) Leonardo da Vinci – grantového programu Európskej únie v oblasti vzdelávania v rámci programu LLP Erasmus;
d) CEEPUS – stredoeurópskeho výmenného programu pre univerzitné študiá, ktorý zabezpečuje SAIA;
e) je dlhoročným aktívnym členom významných združení architektonických škôl v rámci Európy ako je EAAE (European Association of Architectural Education);
f) AESOP (European Association of the Schools of Planning), ECLAS (European Council of Landscape Architecture School;
V súčasnosti máme 42 aktívnych partnerstiev. Nevyhnutnosťou do budúcnosti bude intenzívna práca na vytváraní nových vzťahov s univerzitami nie len v EÚ, ale aj v Ázii, Kanade, Austrálii. Predkladáme možné partnerstvá v budúcnosti:
a) Department of Architecture, Faculty of Architecture, The University of Hong Kong;
b) College of Architecture and Urban Planning, Tongji University, Shanghai;
c) McGill University, School of Architecture, Montreal;
d) Tokyo University of the Arts, Tokyo;
e) RMIT Royal Melbourne Institute of Technology, Melbourne.
Vo vzťahu k mobilitám odporúčame rozdeliť informácie do dvoch základných častí – mobilita študentov a mobilita pedagógov. Mobilita študentov by mala byť členená podľa charakteru na:
a) študijné pobyty pre študentov v zahraničí; b) pracovné stáže pre študentov v zahraničí
c) výskumné pobyty pre doktorandov v zahraničí.
Mobilita pedagógov pokrýva:
a) výučbové pobyty;
b) výskumné pobyty
c) prípravné návštevy k budúcim spoluprácam.
Z prieskumu vyplynulo, že FA ČVUT v Prahe vysiela do zahraničia ročne 112 študentov, prijme 168 študentov, VUT Brno malo 96 vyslaných a 51 prijatých študentov, FA STUBA 84 študentov vyslaných, 15 prijatých. Ukazuje sa, že školy, ktoré majú atraktívny medzinárodný program prijímajú viac študentov ako vysielajú. Mobilita pedagógov je ale aj u škôl architektúry v našom regióne poddimenzovaná. FA ČVUT vyslala 1 pedagóga a prijala 1 pedagóga, VUT Brno vyslalo 9 pedagógov, prijalo jedného, FA STU vyslala jedného neprijala žiadneho. Oživenie pravidelných *reportov z mobilít študentov* je veľmi dôležitou spätnou väzbou nie len pre fakultu, ale hlavne silnou motiváciou pre študentov, ktorí zvažujú vycestovanie na zahraničnú mobilitu. Súčasťou informácií o mobilitách by mala byť aj stiahnuteľná informačná brožúra priamo z web stránky ako určitý „návod" (kto, kde, ako, prečo...).

Pri porovnávaní jednotlivých škôl sa preukázalo, že trend, na ktorý nastúpila naša FA STU pri pravidelnom organizovaní prednášok a pozývaní zahraničných architektov je správny a je potrebné v ňom pokračovať. Napríklad na VUT Brno ročne odprednáša cca 55 pozvaných hostí, na FA ČVUT cca 70 hostí, TU Viedeň hostí viac ako cca 90 prezentujúcich hostí. Na našej fakulte to bolo okolo 20 hostí. Aktívna účasť zahraničných architektov, ateliérov, či profesorov výrazne zvyšuje kredibilitu našej alma mater. Veľkým deficitom je fakt, že pre bežného užívateľa a návštevníka je informácia o našom aktívnom prístupe k prednáškam akosi „skrytá", nevedieme žiaden video – archív prednášok a ani zoznam, ktorý by bol publikovaný spolu s fotogalériou na web stránke v ucelenej čitateľnej forme. Chýba nám tiež evidencia prednášok domácich architektov pôsobiacich na zahraničných univerzitách.
Za nutné považujeme zriadenie prezentácie a vedenie interaktívneho zoznamu všetkých projektov, v ktorých FA STU bola partnerom medzinárodnej aktivity, ako napríklad kongres, konferencia, workshop, výstava, súťaž. Spomínané projekty je potrebné komunikovať formou ohlasov s dôrazom na kvalitnú vizuálnu komunikáciu projektov.
Dôležité je upozorňovať na krátkodobé študijné pobyty v zahraničí, stáže, exkurzie do zahraničia, hosťovanie na zahraničnej univerzite.
Ďalšou strategickou a exponovanou vrstvou je mediálna komunikácia a vzťahy smerom k verejnosti – tzv. public relations. Považujeme to za základný marketingový nástroj súčasnosti pre vytváranie benefitov pre obidve strany – producenta „produktu" (fakulty) a jeho odberateľa (spoločnosť) (viď zameranie výskumu). Sebakriticky sa pýtajme! Ako komunikujeme? S kým komunikujeme? Čo komunikujeme? A... naozaj komunikujeme? Takéto cieľavedomé ovplyvňovanie verejnosti s využitím sociológie a psychológie sú dnes bežnou súčasťou našich životov, stretávame sa s ňou denne v rozličných formách. Ich účinné formy a využívanie sú kľúčom k zvýšeniu kredibility a zatraktívneniu imidžu fakulty. Myslíme si, že nerobíme všetko, čo je v našich možnostiach. Ucelenú informáciu o médiách by sme mali získať v hlavnom menu *Informácie o => Dianie na FA => média o FA*.
FAKT č. 2: Víta nás aktuálny článok z r. 2012. Na rozdiel od iných adresárov tu nachádzame aj pár príspevkov z roku 2015.

Podľa vzoru analyzovaných škôl by sme sa mali zamerať na pravidelný *monitoring médií*, ktorý sa nám nedarí robiť v požadovanej miere. Pravidelné sledovanie správ o FA STU, ústavoch, pedagógoch a študentoch je nevyhnutnosťou. Stretávame sa s argumentom, že monitoring robí celoplošne rektorát STU, ten ale nemôže dôsledne dosledovať všetky ohlasy. Mali by sme vedieť, kde sa o nás píše, čo sa píše a kto to píše. Individuálna evidencia je len na prospech jednotlivca, nezlepšuje obraz fakulty. Bežným štandardom sú tiež pravidelné tlačové správy vydávané samotnou fakultou raz mesačne, kde sa komunikuje o zámeroch, cieľoch a výsledkoch inštitúcie. Predstavujú sa dlhodobé výskumné úlohy, kooperácie fakulty s mestskou samosprávou, organizáciami, projekty a súťaže, na ktorých participujeme. Môžeme to nazvať súhrnne – *aktívne vzťahy s médiami*.
Latentná komunikácia s médiami sa často odzrkadľuje v nízkej účasti na našich podujatiach, upadajúcom záujme o spolupráca zo strany potenciálnych sponzorov... Strácame aj na poli medzinárodných kooperácií v grantových projektoch, v ktorých je medializácia integrálnou súčasťou. Cestou je aktívna komunikácia s *aktívnou mediálnou platformou*. Pod týmto pojmom nerozumieme len odborné lokálne časopisy, ale napríklad aj aktívnu a užšiu previazanosť s tlačovými agentúrami TASR, SITA, denníkmi, týždenníkmi, ale hlavne orientáciu na zahraničné médiá, architektonické portály akými sú napr. Inhabitat, ArchDaily, A10 a mnohé ďalšie.
Typom informátora o dianí na zahraničných univerzitách je pravidelný newsletter. Mohli by sme konštatovať, že spomínanú úlohu v našom prostredí čiastočne plní časopis ILFA, ktorý informuje ale o uplynulých podujatiach. Funkciou *newsletteru* je poukazovať prevažne na udalosti, ktoré sa odohrajú v krátkej budúcnosti. Obsah newsletter-a by mal zaznamenávať komplexné informácie o dianí vo všetkých oblastiach výskumu, pedagogiky, zahraničných vzťahov, PR, rozvojových projektov, reflexií študentov, atď. Pravidelne uverejňuje aktuálne oznamy, plánované podujatia a pozvánky.
Ako novodobé médium *univerzitnej extenzie* [2] považujeme:
a) **sociálne siete** (facebook, twitter, LinkedIn...), ktoré už fakulta využíva približne dva roky a udržiava ich v živom, aktualizovanom stave;
b) **youtube kanál**, ktorý v súčasnosti v mediálnom portfóliu fakulty absentuje, a ktorý aj prostredníctvom video archívu prednášok domácich a zahraničných autorít nám môže priniesť veľmi cennú reflexiu o tom, kde stojíme a kam by sme chceli smerovať (aj v porovnaní s youtube kanálmi iných škôl).
Do tejto kategórie čiastočne zapadá aj **web stránka FA STU**. O tom, že má svoje limity, nie je potrebné opätovne hovoriť. Nekompromisným argumentom je potreba držať sa design manuálu STU, ktorý brzdí naše ambície spojené s redizajnom webu FA STU. Súčasná snaha o jeho zmenu zo strany rektorátu by ale mala vyvrcholiť kvalitnou (medzinárodnou) súťažou, inak sa zrejme neposunieme z miesta.

Parciálnu odpoveď na časté argumenty ohľadom nedostatku finančných prostriedkov nám určite môže poskytnúť *sponzoring*. Ako ale naplniť požiadavky a očakávania sponzorov na realizáciu projektov a podujatí na FA STU...? Prečo upredmetniť fakultu pred SNG, Design Factory, Rafinery Gallery, Cvernovku a pod.? Čo im vieme ponúknuť? Čím naopak nedisponujeme? Smutnou realitou je, že intenzita sponzorov a ich aktivít je za posledné obdobie na FA na veľkom ústupe. Príčinou môže byť malá miera flexibility, servisu, slabého technického zabezpečenia, nedostatočnej schopnosti odkomunikovať podujatie cez média.... O mnohom ste sa dočítali vyššie. Za všetko len
FAKT č. 3:
Sekcia, v ktorej sa uchádzame o podporu sponzorov s názvom „Podporte Nás" bola aktualizovaná 01. 10. 2005. Pred 10-timi rokmi! Akú informáciu týmto dávame našim potenciálnym sponzorom? Krátku a výstižnú!

Našu reflexiu na situáciu, v ktorej sa FA STU nachádza, nemalo mierou ovplyvňuje aj relatívne pasívna zahraničná angažovanosť a nedostatočne účinné PR. Ťažko sa ubrániť otázke, či zažívame „Krízu vízie"? Ponúkame pohľad na našu „Víziu v kríze" – príspevok na jednej strane naznačujúci okruhy nedostatkov, na strane druhej ponúkajúci podnety a impulzy, ktoré môžu byť vybranou pracovnou skupinou s jasnou víziou dopracované a zrealizované s krátkodobom horizonte.

Tím FAkt! sa skladá z mladých pedagógov, výskumných pracovníkov – jednotlivcov, ktorí to stále nevzdali a zaujímajúcich sa o budúcnosť a prespektívu fakulty.

Poznámky:
1, *http://www.stanford2025.com/*
2, *http://www.independent.co.uk/news/world/europe/finland--schools-subjects-are-out-and-topics-are-in-as-country-reforms-its-education-system-10123911.html*
3, JIRSA, Jakub (ed.): Idea univerzity. Edícia: 21. století, Praha, Vydavateľstvo Academia 2015, s. 10.
4, V minulosti cyklus prednášok vysokoškolských profesorov pre verejnosť, forma vzdelávania dospelých.

Obrázky:
Hodnotenie Ateliéru architektonického navrhovania III. 2013/2014 (riadny termín) s témou „Akademické centrum STU" naprieč ústavmi a za FA ako celok.

Nový Smokovec, Szontághovo sanatórium, M. M. Harminc – digitálny model: K. Sásiková, Š. Rusina, M. Honíšek.

DEJINY ARCHITEKTÚRY INAK

JANA POHANIČOVÁ A DANICA ŠOLTÉSOVÁ

„Proces modelovania vybranej stavby (fyzický model, 3D model, animácia) vo svojej výslednej podobe smeroval k získaniu a rozvíjaniu tvorivých schopností s cieľom naučiť študentov vnímať zákonitosti historickej architektúry, uvedomovať si základné dispozičné a hmotovo-priestorové súvislosti, kompozičné a tektonické princípy, pochopiť konštrukčnú podstatu, ako aj osvojiť si koncept architektonickej tvorby od celku až po detail."

Skôr ako Vám predostriem moju predstavu o výučbe dejín architektúry inak, nemôžem nespomenúť slávnu víziu Martina Luthera Kinga o mierovom spolunažívaní čiernych a bielych ľudí, ktorú príznačne uviedol slovami: *„Mám sen...".* Priznám sa, aj ja snívam svoj sen, i keď s menej hlbokým poslaním. Moja vízia je ukotvená v učiteľskom povolaní a v zmysle požiadaviek na moderné vzdelávanie reaguje na potrebu nadviazania tvorivého dialógu medzi pedagógom a študentom o to viac, že sa nachádzame na pôde univerzity a fakulty, ktorá má kreativitu v svojej podstate priam zakódovanú. Túto víziu, ktorú už od roku 2012 s kolegyňou Danicou Šoltésovou i spolu s mojimi doktorandmi a študentmi postupne napĺňame, som formulovala do nasledovnej myšlienky – Dejiny architektúry inak, alebo: *Modelujeme diela významných tvorcov architektúry.*
Výučba dejín architektúry má na pôde STU v Bratislave dlhú tradíciu. Jej 67-ročná história je spojená s počiatkami vzniku tejto inštitúcie ako neoddeliteľná súčasť profilu vzdelávania a prípravy na povolanie architekta. Túto pozíciu si udržala až do súčasnosti. Spomenutú kontinuitu od počiatku spoluvytvárali významné osobnosti slovenskej architektúry, ktoré svoju tvorivú a vedeckovýskumnú činnosť chápali v úzkej súčinnosti s edukačným poslaním. Tento širokospektrálny rozmer pôsobenia reprezentoval predovšetkým profesor Alfred Piffl, prvý dekan FAPS SVŠT v Bratislave, zásluhou ktorého sa výučba dejín architektúry etablovala ako jeden zo základných pilierov vzdelávacieho procesu na špecializovanom pracovisku, Ústave histórie architektúry, založenom už roku 1948. Keď skrátim genézu vývoja nášho pracoviska za pokračovateľa pôvodného ústavu môžeme neskôr považovať Katedru dejín architektúry a umenia a neskôr Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok, ktorý dnes zabezpečuje kvalifikovanú výučbu dejín architektúry vo všetkých akreditovaných študijných odboroch bakalárskeho, inžinierskeho a po úspešnej akreditácii 2015 aj doktorandského štúdia na pôde FA STU.
Charakterom, spôsobom aj metódami výučby vzdelávanie na poli dejín architektúry reaguje na aktuálne koncepcie tejto vednej disciplíny. Tie sa dotýkajú ako regionálnej, tak i kontextuálnej – stredoeurópskej príslušnosti územia Slovenska, v rámci ktorej najmä posledné dve storočia architektúry charakterizujú výrazné osobnosti našej architektonickej scény. Potreba hlbšieho poznania ich diela či úsilie sprístupniť, využiť a aplikovať vedecké poznatky priamo vo vzdelávacom procese viedli k myšlienke tematic-

Nový Smokovec, Szontághovo sanatórium, M. M. Harminc – fyzický model: K. Sásiková, A. Macejko, Š. Rusina, foto: M. Kováč

Martin, SNM, M. M. Harminc – fyzický model: M. Kopáč, O. Kövér, foto: M. Kováč

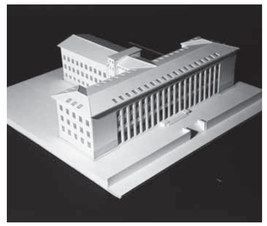

kého vzdelávania.
Našu pozornosť sme zacielili na metódu spoznávania historickej architektúry mapovaním tvorby významných osobností slovenskej architektúry prostredníctvom modelovania a digitalizovania ich diel ako inovatívneho prvku vo vzdelávaní budúceho profilu architekta. Tento prístup popri rozvíjaní interaktívneho dialógu študent – pedagóg a prepojení vedy, výskumu a vzdelávania na pozadí získavania poznatkov o historickej architektúre a podporovaním digitálnych zručností študentov mal overiť inovatívne postupy zobrazovania (3D modelovanie) a ich spájanie s tradičnými technikami (fyzické modely) pre potreby skúmania dejín architektúry. Hlavným cieľom projektu sa tak stalo uplatnenie inovatívnych metód pri vyučovaní dejín architektúry na FA STU v Bratislave, ktoré by integrovali a podporili vedecko-výskumný, náučný a propagačný rozmer vzdelávacieho procesu.
V roku 2012 sme pre potreby pilotného projektu vo väzbe na získané granty VEGA a Pro Slovakia (vedúca projektov: J. Pohaničová) vybrali ako predmet skúmania 19. storočie, ktoré z pohľadu osobnostného pozadia vzniku architektonických diel predstavuje ešte stále málo prebádaný tému. Pre naplnenie cieľov vízie bolo potrebné:
– vybrať pilotnú osobnosť, ktorej dielo sa bude inovatívnym spôsobom spracovávať,
– vytvoriť databázu architektonických diel, pomocou ktorých by bolo možné spoznávať vybranú osobnosť, opierajúc sa o vedecko-výskumný potenciál pedagogického kolektívu,
– formulovať témy študentských zadaní pre modelové spracovanie,
– vybrať vhodné tradičné i inovatívne zobrazovacie postupy – fyzický model, digitálny model,
– vytvoriť samotné modely stavieb, pri ktorých študenti vykonávajú tieto činnosti:
a) získanie archívnych podkladov, terénny výskum, resp. zameranie stavby
b) digitalizácia podkladov
c) tvorba fyzického alebo digitálneho modelu stavby, vizualizácia a animácia
– začleniť študentské práce do popularizačného a propagačného formátu: výstavy, katalógy a i.
Pre realizáciu pilotného projektu v rokoch 2012–2015 sme vybrali na modelové spracovanie kľúčové diela nestora slovenskej architektúry Michala Milana Harminca (1869–1964). V rámci seminárov z predmetu Dejiny architektúry a umenia III sme v zimnom semestri 2012 pre študentov 3. ročníka a v nasledujúcich rokoch 2013–2015 aj pre študentov 4. ročníka FA STU v Bratislave vypísali novo koncipované zadania, ktoré sa k nášmu potešeniu stretli s veľkým záujmom (predmety: Dejiny architektúry a umenia III a Dejiny architektúry a umenia IV, garanti predmetov: Jana Pohaničová a Matúš Dulla; práce študentov viedli Jana Pohaničová a Danica Šoltésová v spolupráci s internými doktorandmi Veronikou Kvardovou a Petrom Budayom). V roku 2014 sme rozšírili ponuku tém o diela bratislavských Feiglerovcov. Tretí balík tém sme po ponuke externého prostredia zacielili na ranné práce architekta Ladislava Hudeca.
Proces modelovania vybranej stavby (fyzický model, 3D model, animácia) vo svojej výslednej podobe smeroval k získaniu a rozvíjaniu tvorivých schopností s cieľom naučiť študentov vnímať zákonitosti historickej architektúry, uvedomovať si základné dispozičné a hmotovo-priestorové súvislosti, kompozičné a tektonické princípy, pochopiť konštrukčnú podstatu, ako aj osvojiť si koncept architektonickej tvorby od celku až po detail.
Študenti sa oboznámili i s tvorivými postupmi a osobitosťami architektonického rukopisu jednej z vybraných osobností. Vytvorila sa tak základná modelová databáza najvýznamnejších stavieb, ktorá ako produkt vzdelávacieho procesu vychádzala z vedecko-výskumných poznatkov a našla pokračovanie i v rozmere popularizačnom, keď sa modely stavieb stali súčasťou významných výstav doma i v zahraničí: Praha (ČR), Kulpín, Nový Sad (Srbsko) a Budapešť (Maďarsko).
To, že vízia dejiny architektúr inak sa priebežne napĺňa, je zásluha nielen nás, pedagógov, ale predovšetkým študentov, ktorým ďakujeme za profesionálny prístup, nadšenie a chuť urobiť niečo viac nad rámec štandardného zadania. Veríme, že aj oni realizujú prostredníctvom vlastnej kreatívnej činnosti svoje sny – jeden z nich nám aj tlmočili pri odovzdaní svojej práce – modelu, ktorý uviedli nasledovným mottom: **„DO MORE OF WHAT MAKES YOU HAPPY."**

Bratislava, kostol a kláštor kapucínov, detail vstupu – digitálny model: J. Morek

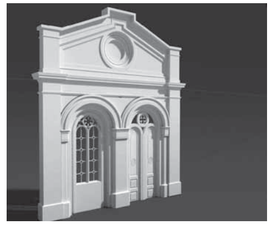

doc. Ing. arch. Jana Pohaničová, PhD. pôsobí na Ústave dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok na FA STU v Bratislave

Liptovská Porúbka, ev. kostol, M. M. Harminc – fyzický model: A. Poráč, D. Smetanka, foto: M. Kováč

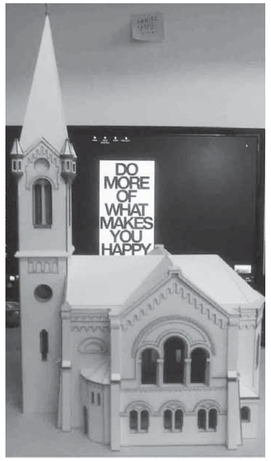

Martin, SNM, M. M. Harminc – digitálny model: M. Kopáč, O. Kövér

Poznámka:
Projekt Modelujeme diela nestorov slovenskej architektúry (autorka a odborná garantka: J. Pohaničová, projektová príprava: Soňa Wagnerová a Z. Aufrichtová) získal 2. miesto v celoštátnej súťaži BrilianTT 2015, ocenenie za zavedenie inovácií v poskytovaní vzdelávania udeľuje Medzinárodný inštitút pre interdisciplinárny výskum a Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Garantka projektu ďakuje všetkým študentkám a študentom, ktorí sa na projekte podieľali.

Výstava Michal Milan Harminc staviteľ a architekt v Bratislave (2013), foto: M. Kováč.

OPRÁŠENÉ VÍZIE ALEBO AKO NAUČIŤ KREATIVITE?

ĽUBICA SELCOVÁ, ĽUBOMÍR ZÁVODNÝ

„Naša vízia sa overuje prostredníctvom viacerých experimentálnych zadaní so silným vymedzením konceptu. Touto metodikou výuky sa snažíme podporiť kreativitu."

KREATIVITA A TVORIVOSŤ

Základná odpoveď na otázku „Ako naučiť kreativite?"–je: „Byť sám kreatívny."
Je vôbec možné naučiť kreativite? Keďže mladý človek, prichádzajúci študovať architektúru a urbanizmus na našu Alma mater už predsa kreatívny je, inak by nemal študovať na umelecko-technickej škole, akou nepochybne naša škola vzhľadom k svojim tradíciám je.
Iba učiteľ, ktorý je sám kreatívny, nájde spôsob, ako otvoriť kreativitu vo svojich študentoch.
Musí im správnym spôsobom odomknúť cestu ku vnímaniu vlastnej kreativity.
Pavol Mrázek vo svojej knihe Kreativita napísal, že *„...kreatívny človek s radosťou prezradí svoje know-how, lebo kým ho stihne ktokoľvek odkopírovať, on už bude mať nové. Tvorivosť je nekonečná...kreativitu má každý v sebe. Ak začnete venovať pozornosť svojej kreativite, objaví sa vo Vašom vedomí aj sama"* [1].

VÍZIA A EXPERIMENT VO VÝUKE

Ktoré prístupy a schopnosti pedagóga môžu napomáhať kreatívne myslieť, ktoré sú zároveň pozitívne vnímané a hodnotené študentmi? V anketách o kvalite výuky, či vlastnostiach pedagóga študenti pozitívne hodnotia práve kreativitu a odbornosť, schopnosť zrozumiteľne a pútavo odovzdať skúsenosti, ľudský a spravodlivý prístup. Všetko sú to známe pojmy... A predsa sa snažíme s nimi vo vyučovacom procese experimentovať. Experiment je v súčasnej dobe „in". Staronové vízie, ktoré sa ešte nedostali do experimentálnej roviny overovania zostávajú častokrát utópiou. Staronové vízie v metodike výuky možno oprášiť a začať s nimi experimentovať.

NÁZORY ŠTUDENTOV

Ako o pojmoch vízia a experiment uvažujú vo svojich esejách študenti 4. ročníka v rámci výuky teoretických predmetov Modulu Obytné budovy? Tu sú vybrané niektoré z úvah študentov:
„Experiment a vízia sú pre ľudstvo veľmi dôležité. Vízia je to, čo vedu, kultúru, architektúru, celú spoločnosť posúva ďalej. Bez vízie by sme možno stále žili v kamenných jaskyniach. A experiment je to, čo pomáha víziu uskutočniť."
Erik Blaho

„Vizionársku teóriu možno overiť experimentálnou praxou"
Petronela Schredlová

„Vízia – instantná zmes kreatívnych nápadov v abstraktnej forme"
Michal Trizma

„Vízia je predchodca experimentu"
Tužinčinová Karolína

Možno teda skonštatovať, že aj vízia sa overuje experimentom. Ak experiment vyjde, vízia sa stáva realitou.

VÍZIA V METODIKE VÝUKY NIŽŠÍCH ROČNÍKOV BAKALÁRSKEHO ŠTÚDIA

Naša vízia sa overuje prostredníctvom viacerých experimentálnych zadaní so silným vymedzením konceptu. Touto metodikou výuky sa snažíme podporiť kreativitu. Na prednáškach typologických predmetov (predmet Obytné budovy) je nevyhnutné zaujať veľkú skupinu študentov a prístupným a zapamätateľným spôsobom sprostredkovať pomerne rozsiahly okruh vedomosti a informácií, akúsi základnú abecedu.
Metodika seminárov a cvičení je založená na práci s menšou skupinou (do 25 študentov) a mala by sa zakladať na potrebe precvičiť prednášané učivo opäť spôsobom adekvátnym nižším ročníkom bakalárskeho štúdia s nevyhnutnosťou vytvoriť atmosféru kolegiálnej komunikovateľnosti daného.
Pre výuku v ateliéri je charakteristická práca so skupinou (8 študentov), ktorú je nevyhnutné vnímať ako množinu individualít. Práve pre školy umeleckého zamerania je priamy kontakt s individualitou charakteristický.

INDIVIDUALITA ŠTUDENTA

Študent 1. a 2. ročníka fakulty architektúry je jedinec ľahko tvarovateľný – tabula rasa – naučený na charakter výučby gymnázií a stredných škôl so svojimi individuálnymi názormi, kreativitou a ideami, ktoré je nevyhnutné usmerniť nie potlačiť.
Metódy výuky v nižších ročníkoch majú za úlohu prerušiť verbálne vákuum cestou spoločnej a vzájomnej diskusie o rôznych témach, študent sa učí prijímať a vysielať konštruktívnu kritiku, pričom nestráca schopnosť sebareflexie. Učí sa prezentovať výsledky svojej tvorivosti v kolektíve, ktorého je súčasťou a učí sa pracovať v kolektíve, diskutovať.
Forma výučby ateliérov v 1. a 2. ročníku je prevládajúco neindividuálna v skupine, avšak s podporením individuálneho názoru každého jedinca.
Osvedčené sú rozbehové workshopy – podporujúce slobodu, voľnosť, hľadanie, kreativitu, invenciu so zadaniami podporujúcimi pozitívnu konfrontáciu, súťaženie.
Po formálnej stránke – rovnakosť zadaní, jednotnosť v adjustácii, materiál a mierka modelu.
V rámci workshopov prevláda skupinový spôsob komunikácie, ktorý sa postupne počas semestra transformuje do celkom individuálnej formy komunikácie pedagóg – študent, ktorá je 2–3 krát počas semestra doplnená o spoločnú konzultáciu, respektíve kontrolu rozpracovanosti, spoločnú diskusiu nad problémom s cieľom pozitívnej a konštruktívnej konfrontácie s ostatnými členmi skupiny. Ďalšími doplnkovými formami výuky je pozvanie do ateliéru praktizujúceho architekta, či študentské súťaže.
Pedagóg by mal stimulovať a nabádať študenta k čo najčastejšiemu kultivovanému prejavovaniu vlastného názoru, mal by si byť vedomý toho, že nie vždy je skutočnosť taká, ako ju vidí učiteľ.

VÍZIA V METODIKE VÝUKY – EXPERIMENTÁLNE ZADANIA SO SILNÝM VYMEDZENÍM KONCEPTU

Predmet ZAN I. v prvom semestri štúdia rieši prvú úlohu – analýzu konkrétneho mestského priestoru, druhou úlohou je návrh malého architektonického objektu s jednoduchým dispozičným programom, treťou úlohou je návrh interiéru predmetného objektu.
Predmet ZAN II v druhom semestri štúdia ponúka dve zadania.
1. zadanie: workshop v trvaní 3. týždňov predstavuje úvod do problematiky a metodických postupov architektonickej tvorby s nadväznosťou na získané znalosti kompozície a tvarovania z predmetov Základy architektonického navrhovania I. a Architektonická kompozícia.
Ďalej tiež nadväzuje na základné vedomosti typológie obytného priestoru získané na predmete Obytné budovy.
Zadania sú jednoduché a hravé a experimentálne, každoročne sa meniace - XS House, Cube House, House 4 Cubes, 1-4 House a pod. (extrémne prostredie, dispozičný, konštrukčný, materiálový, technologický experiment, ekológia). Workshop učí samostatnej práci na zadaní a modeli.
V rámci 2. Zadania študenti riešia architektonická štúdia malého RD na modelovom pozemku pre modelového klienta.

doc. Ing. arch. Ľubica Selcová, PhD., Ing. arch. Ľubomír Závodný, hosťujúci profesor Ústav architektúry obytných budov, Fakulta architektúry STU, Bratislava

1, Mrázek Pavol: Kreativita 1. Tvorivosť a vedomie. Motivačná kniha pre každého. Bratislava. Vydavateľstvo Esprof. 2014. s. 177.

ZAN II.: 2014_modely rodinných domov

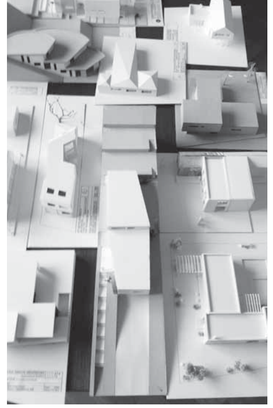

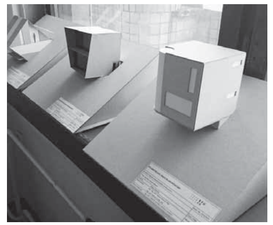

ZAN II.: Workshop_2015: CUBE HOUSE

ZAN II.: Workshop_2015: CUBE HOUSE

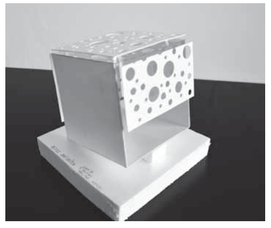

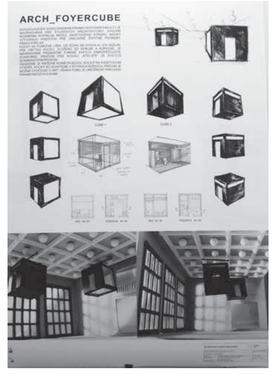

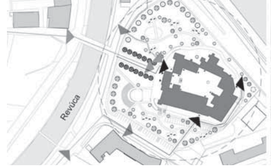

obr. č. 4

TRADIČNÉ AKO PROGRAM ARCHITEKTONICKÉHO NAVRHOVANIA

JANA GREGOROVÁ, SILVIA PETRÁŠOVÁ

Nízka miera zachovania tradičných štruktúr a neustále tápanie v definovaní kultúrnej identity na území Slovenska má za následok, že prevažná časť architektov v duchu globalizačných trendov tvorí súdobo, moderne, s vysokou dávkou individualizmu. V tomto duchu sú vyučovaní aj študenti na Fakulte architektúry. Hľadanie charakteru miesta, nadväzovanie na tradície je síce sporadicky prednášané, v praxi sa však táto skutočnosť pri ateliérovom navrhovaní minimálne využíva. Chápať dané atribúty ako program tvorby, prenesený do výučby metodológie navrhovania v tradičných (prípadne iba v pamiatkovo chránených) štruktúrach, by mohlo dnešný stav aspoň čiastočne napraviť.

MODELY KULTÚRNEJ IDENTITY

Pre lepšie pochopenie problému je potrebné poznať, aký vzťah majú jednotlivé typy kultúrnych komunít ku pojmu kultúrna identita. Spôsob ochrany a následnej rehabilitácie kultúrneho dedičstva závisí od toho, aký *model kultúrnej identity* jednotlivé kultúrne komunity preferujú. V európskom kultúrnom kontexte sa vykryštalizovali tri výrazné koncepty (Gažová, 1997). *Hegemoniálny koncept* je založený na pozitívnom základnom postoji k vlastným kultúrnym tradíciám, spravidla odmieta cudzie kultúrne tradície a hodnoty a vytvára nástroje zabraňujúce ich prenikaniu a vplyvom. Podporuje dominantné, majoritné kultúrne hodnoty a normy a zároveň potláča prejavy minoritných (subkultúrnych) foriem. Celkové smerovanie vedie k homogenizácii kultúrneho života. *Konzervatívny koncept* sa sústreďuje na konzerváciu existujúcich foriem kultúrneho života a už vopred odmieta akýkoľvek kultúrny import. Pozitívne sa prejavuje najmä v nepriaznivých obdobiach alebo ekonomicky nevhodných podmienkach, kedy by ľahko mohlo dôjsť k ohrozeniu či zániku danej kultúry (napr. z nedostatku finančných zdrojov na zachovanie). Spomalenie až stagnácia kultúrneho rozvoja sa však javí ako negatívum tohto konceptu. *Emancipačný koncept* kriticky prehodnocuje vlastné kultúrne tradície a je relatívne otvorený voči vonkajším kultúrnym vplyvom, avšak odôvodnene odmieta také snahy, ktoré by spôsobili deštrukciu existujúcich fungujúcich kultúrnych foriem a znemožnili tak ich reprodukciu. Z hľadiska opätovného využitia kultúry sa tento model ukazuje ako najschopnejší. V architektúre a urbanizme sa jedná o kontextuálny prístup k tvorbe, či už pri navrhovaní jedného objektu, celého súboru stavieb alebo územia. [6] Ani jeden koncept nepripúšťa deštrukciu platných kultúrnych noriem. Korene kultúrnej identity sú tvorené aj vo vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu a tým aj k tradícii.

obr. č. 3

„UDRŽATEĽNÉ KULTÚRNE OSTROVY", TRADÍCIA A PAMIATKOVÁ STAROSTLIVOSŤ

V procese udržateľnosti je pojem kultúrnej identity súčasťou „kruhu udržateľnosti" (stanovený pre mesto Mebourne), ktorý spolu s pojmami pamäť, premietanie, rod, generácia... [1] tvoria základ významu ustanovenia pamiatkovej starostlivosti. Sú tiež dôvodom uchovávania charakteristických čŕt jednotlivých kultúrnych kontextov, s čím súvisí potreba uchovania rôznorodosti ich kultúrnych prejavov. Vzniká pojem „homogénny kultúrny ostrovov, ktorý treba zachovať pre budúce generácie, prípadne chápať ako prostredie, v ktorom sa dá dosiahnuť vysoká kvalita života.

Pre ich plnohodnotné uchovanie je potrebné poznať tradíciu ako súhrn zvykov a pravidiel, ktoré tieto ostrovy vygenerovali. Je nutné poznať tradičné v architektúre (tektonika plnej steny a bodového otvoru, šikmá strecha,...) aj v urbanizme (jasná artikulácia a hierarchia vzťahov častí urbanistickej štruktúry). Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že na našom území zotrváva tradičný spôsob stavania do 60-tych rokov 20. storočia. Nastúpením modernej architektúry sa homogenita tradičných štruktúr začína narušať. S týmto procesom súvisí aj transformácia procesu ochrany pamiatok. Môžeme hovoriť o „osvieteneckej", „modernej" a „udržateľnej" pamiatkovej starostlivosti. „Osvietenecká pamiatková starostlivosť", typická uvedomením si významu a následnej hodnoty produktov našich predkov, problém narušenia tradičného neriešila, lebo v tej dobe existoval iba tradičný spôsob stavania. „Moderná pamiatková starostlivosť", typická nástupom programovo iného stavania v mestách zničených vojnou, sa už musela vysporiadať s legitímnym vstupom moderny do tradičného prostredia – začal sa proces heterogenizácie. Tento nabral takú intenzitu, že témou dnešnej doby je snaha o ich udržanie – preto „udržateľná pamiatková starostlivosť". Miera zachovania tradičných štruktúr je však v rámci Európy rôzna. Ako dokazuje graf Alexandry Troi pri štatistike, ktorá v rámci krajín EÚ kvantifikovala počet historických štruktúr tradičného typu, postavených do roku 1945 pre účely bývania [2], je Slovensko štvrtou krajinou od konca, s minimálnou mierou zachovania štruktúr tradičného typu. Preto je namieste otázka: Akým smerom sa chce Slovensko uberať? Budeme preferovať liberálny emancipačný model, s akceptovaním pokračujúcej heterogenizácie, alebo konzervatívny, so snahou zastaviť heterogizačný proces a podľa možnosti obnoviť pôvodnú homogenitu tradičných štruktúr? Je súčasná modernistická generácia architektov ochotná stotožniť sa s konzervatívnym modelom kultúrnej identity aby zastavenia ďalšiu devastáciu našich tradičných štruktúr?

TRADIČNÉ AKO TÉMA TVORBY

V prípade, že cieľom do budúcnosti sa stane zámerné homogenizovanie našich zanikajúcich tradičných štruktúr (nielen pamiatkovo chránených), je možné témy tvorby definovať nasledovne:

- návrat zaniknutého – kópia, replika
- naznačenie zaniknutého – náznaková rekonštrukcia
- inšpirácia tradičným kontextom
- eliminovanie heterogenity už narušenej tradičnej štruktúry

Ukážkou aplikácie tradičných princípov tvorby pri eliminovaní rušivých zásahov na území Podhradia ako súčasti podnože identického objektu mesta – hradu je návrh variant v dizertačnej práci Eriky Foltínovej [3]. V práci sa analyzuje charakter pôvodnej zástavby podnože hradu, formovanej okolo špirálovitej komunikácie. Táto zástavba svojou homogenitou nechala vyznieť hrad ako jednoznačnú sídelnú dominantu mesta. Jej zbúraním a vystavaním parlamentu a troch vežových bytových domov sa pôvodný charakter podnože zmenil. Prezentované varianty návrhu sú na záver porovnané s reálnym stavom a dávajú priestor na zamyslenie, kde sú ešte hranice únosnosti akceptovania moderného v tradičnom.

Realizovanie „eliminačného", prípadne „tradičného" trendu vo výučbe by bolo možné buď zavedením predmetu metodológia tvorby už v bakalárskom stupni štúdia, kde by sa plnohodnotne vyučoval aj v rámci seminárov a ateliérov, alebo jasnejším etablovaním osobnostných ateliérov, v ktorých by vyučujúci programovo zadával a napĺňal ateliérové práce takto zadanou témou. V celom procese by bolo potrebné:

– nadefinovanie pojmu kultúrnej udržateľnosti v oblasti architektúry aj vo vzťahu ku tradícii
– akceptovať pluralitu v architektonickom dianí (nielen moderné je správne)
– zohľadňovať požiadavky na zachovanie historicity v chránených štruktúrach odtabuizovaním tradičných princípov navrhovania
– vymedziť pojem gýča.

Ako by mohla vyzerať výučba tradičného a moderného v pamiatkovo chránených štruktúrach ilustruje dizertačná práca Silvie Petrášovej: Podľa filozofa Kirtona je tvorivosť u každého človeka daná stupňom tvorivosti a štýlom tvorivosti. Štýl tvorivosti môže byť adaptívny a inovatívny. Človek ich môže mať oba, ale vždy preferuje práve jeden. Ide o spôsob, akým spracováva informácie. Nositeľ adaptívneho štýlu preferuje maximálnu kontinuitu a stabilitu, je uvážlivý, disciplinovaný, chce „robiť veci lepšie". Nositeľ inovatívneho štýlu vytvára nesúlad a napätie, je nedisciplinovaný, má malú úctu k vlastnej minulosti a problémy s pravidlami. Chce „robiť veci inak". [5]

Nové zásahy v súvislosti s prezentáciou architektonického dedičstva možno rozdeliť podľa ich cieľa na:

a) zásahy s cieľom stabilizovať zachovaný stav nositeľov pamiatkových hodnôt s minimálnou snahou o ich viditeľnú zmenu

b) zásahy s cieľom stabilizovať zachovaný stav nositeľov pamiatkových hodnôt so snahou o ich viditeľnú zmenu z dôvodu lepšej prezentácie pamiatkových hodnôt (zachovaných aj zaniknutých)

c) zásahy s cieľom priblížiť objekt z funkčného hľadiska potrebám súčasnej spoločnosti alebo zásahy s cieľom definovania novej skutočnosti spolupôsobením objektu a nového prvku.

Výsledkom tvorivého procesu je návrh, ktorý v sebe zahŕňa návrh zaobchádzania s dochovaným stavom národnej kultúrnej pamiatky, návrh prezentácie pamiatkových hodnôt pomocou nových prvkov, ako aj návrh ďalších nových prvkov. Kľúčová je ich architektonická kvalita a vzájomná interakcia. Výraz nových prvkov v návrhu prezentácie architektonického dedičstva môže byť tradičný, moderný, môže mať industriálny charakter, prípadne pôsobiť indiferentne. Výsledné spolupôsobenie s originálom potom môže byť v harmónii, alebo v disharmónii. *(Obr. č. 1)*

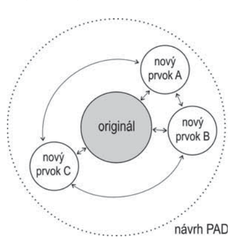

obr. č. 1

S takýmto tvorivým procesom sa študenti prvý krát stretajú v treťom ročníku, kde povinne absolvujú ateliér architektonického navrhovania IV. – obnova pamiatok. Ten ponúka priestor na ich oboznámenie sa s možnými tvorivými prístupmi v kontexte s prostredím (pamiatkovo chráneným). V rámci dizertačnej práce prebehol výskum prostredníctvom návrhu prezentácie architektonického dedičstva, ktorého predmetom sa stal kaštieľ sv. Žofie v Ružomberku. Jeho súčasný majiteľ a zároveň majiteľ nákupného centra v jeho blízkosti ponúkol svoj majetok na odkúpenie mestu. Cieľom nadviazania spolupráce bolo získať predstavu o formovaní tohto územia s ťažiskom na možnú pamiatkovú prezentáciu asanovanej časti kaštieľa, a tak dopomôcť rozhodnutiu o jeho ďalšom smerovaní.

Na vypísanú tému sa prihlásilo spolu 8 študentov *(obr. č. 2)*. Po úvodných vstupoch (obhliadka riešenej lokality, vstupná konzultácia so zadávateľom, spracovanie analýz širších vzťahov, S.W.O.T. analýza a analýza možností prezentácie zaniknutej časti kaštieľa) boli na základe spoločných rozhovorov generované štyri možné prístupy k riešeniu problému, ktoré boli následne rozdelené medzi študentov podľa ich osobných preferencií:

– prezentácia zaniknutej časti kaštieľa ako archeologickej lokality *(obr. č. 3)*
– tvarová kópia zaniknutej časti kaštieľa *(obr. č. 4)*
– náznaková rekonštrukcia zaniknutej časti kaštieľa *(obr. č. 5)*
– novostavba na mieste zaniknutej časti kaštieľa *(obr. č. 6)*

Potom už dvojčlenné skupiny pracovali samostatne na variantoch riešenia s cieľom navrhnúť vhodnú funkčnú náplň a dispozično-prevádzkový diagram v súvislosti s typom prezentácie zaniknutej časti objektu. Ich návrhy boli priebežne konfrontované na spoločných konzultáciách. Po obhajobe bola uskutočnená verejná prezentácia návrhov na Mestskom úrade v Ružomberku. Podľa očakávaní sa stala podnetom konštruktívnej diskusie.

Na záver je možné v tejto súvislosti iba konštatovať, že inšpirovať sa tradíciou znamená vedieť, kde mám svoje korene. Nemyslí sa tým iba „fundamentalistická" exaktnosť, ktorá bráni plnohodnotnému využívaniu tvorivosti pri obnove pamiatok...

doc. Ing. arch. jana Gregorová, PhD.
pôsobí na Ústave experimentálnej a ekologickej architektúry FA STU v Bratislave
Ing. arch. Silvia Petrášová je doktorandkou na FA STU

Použitá literatúra

[1] Špaček, Robert - Pífko, Henrich a kol.: Rukoväť udržateľnej architektúry. SKA Bratislava, 2013

[2] Pagáčová, Petronela: Energetická efektívnosť v kontexte historického prostredia – potenciály a limity.(dizertačná práca v rozpracovanosti)

[3] Foltínová, Erika: Fenomén kultúrnej identity v procese kultúrne udržateľného rozvoja (aplikácia na štruktúrach tradičného typu). Bratislava,2014. (obhájená dizertačná práca)

[4] Petrášová, Silvia: Tvorivosť v procese prezentácie architektonického dedičstva. Bratislava, 2014. (obhájená dizertačná práca)

[5] spracované podľa: KIRTON, M. J.: Adaptors and Innovators: A description and measure. In: Journal of Applied Psychology, 1976, č. 61, s. 622 – 629

obr. č. 2

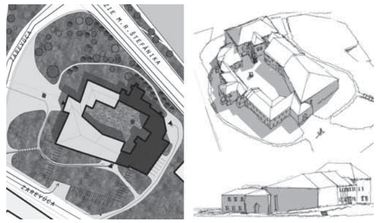

obr. č. 5

obr. č. 6

Uplatnenie rôzneho usporiadania a rôznych priestorových foriem stromov v urbanizovanom prostredí v štúdii prestavby sídelného útvaru Solivar – práce študentov Králik Sakala v ateliéri doc. Gála.
Zo skript Kodoň, M. – Gál, P. Parkové a sadové úpravy: Tvorba krajiny a parkové úpravy. Bratislava: SVŠT, 1989.

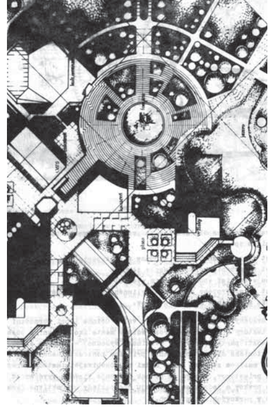

K VÝVOJU VÝUČBY KRAJINNEJ ARCHITEKTÚRY VO VZŤAHU K ARCHITEKTÚRE A URBANIZMU NA FA STU V BRATISLAVE

KATARÍNA KRISTIÁNOVÁ

Axonometria predmostia Trojského mostu od Emanuela Hrušku z roku 1941. Ako hovorí Hruška v roku 1946: „Dokonalé technické dielo má však všetky predpoklady k tomu, aby ním narušenú krajinu harmonizovalo na vyššom, technicky civilizovanejšom stupni..."
Zdroj: Hruška, E.: Krajina a její soudobá urbanizace. B. Pyšvejc Praha 1946 a archív autorky.

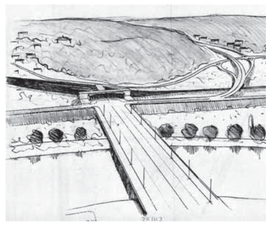

„Predstaviteľmi profesie sa postupne stávajú odborníci s pozadím na jednej strane záhradníckeho, a na strane druhej, architektonického vzdelania. Medzi architektmi sa už od 40. rokov 20. storočia vytváral zreteľný smer, ktorý hľadal riešenie negatívnych vplyvov ľudskej činnosti na prírodné prostredie a snažili sa hľadať cesty, ako chrániť a priamo vytvárať zeleň, krajinu, prírodu."

Na rozdiel od iných krajín, kde sa už začiatkom 20. storočia profesia krajinného architekta oddeľuje od profesie záhradníka a stáva sa predmetom samostatného vysokoškolského štúdia, chápanie a uchopenie profesie sa v našej krajine, na území Slovenska, vyvíja pomalšie. Predstaviteľmi profesie sa postupne stávajú odborníci s pozadím na jednej strane záhradníckeho, a na strane druhej, architektonického vzdelania. Medzi architektmi sa už od 40. rokov 20. storočia vytváral zreteľný smer, ktorý hľadal riešenie negatívnych vplyvov ľudskej činnosti na prírodné prostredie a snažili sa hľadať cesty, ako chrániť a priamo vytvárať zeleň, krajinu, prírodu. V českej časti republiky predstaviteľmi tohto krajinárskeho smeru boli napríklad Ladislav Žák, Josef Karel Říha alebo Stanislav Semrád, neskôr Otakar Kuča a další. Vyzývali k založeniu nových odborov – architektúra zelene, krajinárska architektúra, krajinné plánovanie a pod., v ktorých by sa spájali biologické a architektonické disciplíny. Títo architekti vtedy stáli na pomedzí disciplín – medzi záhradníctvom, sadovou a parkovou architektúrou, krajinárstvom, krajinárskou architektúrou – a práve z tohto pomedzia mali lepší pohľad na aktuálne problémy miest a krajiny.[1] Na Slovensku je vývoj vzdelávania a výučby krajinnej architektúry, vo vzťahu krajinná architektúra – architektúra a urbanizmus spätý s povojnovým rozvojom slovenského vysokého technického školstva. Počnúc rokom 1946–47 sa otvorilo na Odbore inžinierskeho staviteľstva Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave oddelenie architektúry a pozemného staviteľstva. V roku 1949 bol založený Ústav stavby miest a obcí, ktorý sa po roku, keď boli dovtedajšie odbory premenované na fakulty a vznikla Fakulta architektúry a pozemného staviteľstva, zmenil na Katedru urbanizmu a územného plánovania. Na jej čele stál až do roku 1961 Emanuel Hruška, ktorý intenzívne rozvíjal myšlienky vzťahu architektúry, technického diela, urbanizácie a krajiny.[2] Katedra pracovala na mnohých viacročných i jednoduchších projektových a výskumných úlohách, ktoré mali krajinársky charakter.[3] V roku 1960 bola zlúčená Fakulta inžinierskeho staviteľstva s Fakultou architektúry a pozemného staviteľstva a vznikla Stavebná fakulta. Jednou zo štyroch katedier bola i Katedra urbanizmu a územného plánovania, ktorej vedúcim bol v rokoch 1961 až 1974 architekt Ján Svetlík. Zamestnanci katedry sa zúčastňovali celého radu urbanistických súťaží a spracovávali množstvo smerných plánov a rôzne územnoplánovacie štúdie. Na katedre stále pôsobil jej zakladateľ Emanuel Hruška a k nemu sa pripájali mladší kolegovia, z ktorých sa postupne vyprofiloval ako architekt – krajinár Milan Kodoň. Doc. Ing. arch. Milan Kodoň, CSc. (14.8. 1929 –5. 11. 2001) vyštudoval fakultu architektúry na SVŠT v Bratislave v r. 1952, kde potom pôsobil ako pedagogický a vedecký pracovník na Katedre urbanizmu. Milan Kodoň najprv pracoval na urbanistických projektoch s Emanuelom Hruškom a postupne sa stále viac zameriaval na problematiku vzťahu krajiny a mesta, na krajinárske projekty a na dopady ľudskej činnosti na prírodné prostredie.[4] V r. 1964 získal titul CSc. a o päť rokov získal docentúru. Od roku 1964 začal vyučovať špeciálny predmet „Krajina a technické dielo", v ktorej sa snažil študentov zoznámiť so širšími súvislosťami harmonizácie vzťahu technického diela v krajine.[5] Milan Kodoň bol jedným zo zakladateľov teórie krajinnej a parkovej architektúry na Slovensku, bol autorom mnohých urbanistických a územných štúdií zameraných na ochranu prírodného prostredia. Bol prvým predsedom československej asociácie IFLA – Medzinárodnej organizácie architektov krajinárov pri UNESCO (1969–1976).

Krajinárske smerovanie Katedry urbanizmu a územného plánovania v sedemdesiatych rokoch okrem Milana Kodoňa začali rozvíjať mladí asistenti Peter Gál a Karol Kattoš. Problematika krajinárskej tvorby bola rozvíjaná aj v osemdesiatych rokoch, keď boli riešené početné výskumné úlohy s krajinárskou problematikou a boli napísané dva tituly skript, ktoré dodnes rezonujú v pedagogickom procese na FA STU v Bratislave: Gál, P. – Kodoň. M. Tvorba krajiny. Bratislava: SVŠT, 1981 a Kodoň, M. – Gál, P. Parkové a sadové úpravy: Tvorba krajiny a parkové úpravy. Bratislava: SVŠT, 1989.

Úsilie v tom čase docenta, dnes emeritného profesora, prof. Ing. arch. Petra Gála, PhD., rozvíjať výučbu a výskum v oblasti krajinnej architektúry, vyústilo v roku 1990 do založenia Katedry záhradnej a krajinnej architektúry, ktorej sa stal prvým vedúcim. Založenie Katedry záhradnej a krajinnej architektúry znamenalo začiatok systematickej výučby predmetov krajinnej architektúry na Fakulte architektúry Slovenskej vysokej školy technickej, onedlho premenovanej na Slovenskú technickú univerzitu. Katedra v prvých rokoch svojej existencie pôsobila ako jeden zo subjektov pri vzdelávaní inžinierov architektov s autonómnym blokom predmetov krajinnej architektúry pre všetkých študentov v skladbe: prednáška – cvičenie – ateliérová tvorba, finalizovaný v záverečnom roku štúdia možnosťou výberu študijného zamerania: krajinná architektúra so špecializovaným diplomovým projektom. Tento model sa realizoval s miernymi úpravami až do roku 2003 a vyústil do akreditácie samostatného študijného programu Krajinná architektúra a krajinné plánovanie, ktorý sa, v súčasnosti len v 1. stupni štúdia, prostredníctvom dnes už Ústavu krajinnej a záhradnej architektúry realizuje na FA STU dodnes.

Krajinárska kresba Milana Kodoňa: Obraz súčasnej krajiny, charakterizovaný dochovanou štruktúrou prírodných prvkov a osídlenia priestorovými znakmi rozvíjajúcich sa výrobných síl v období budovania socializmu.
Zo skript Gál, P. – Kodoň. M. Tvorba krajiny. Bratislava: SVŠT, 1981.

Stručný pohľad do histórie ukazuje, že v roku 2015 uplynie 25 rokov od historického obdobia, v ktorom bolo na FA STU založené samostatné pracovisko pre výučbu predmetov krajinnej architektúry a krajinného plánovania, ktoré bolo neskôr schopné generovať samostatný študijný program. Táto skutočnosť je impulzom pre dôkladné zdokumentovanie 25-ročného obdobia náročnej pedagogickej a vedeckovýskumnej práce ako aj pre formulovanie predstáv o ďalšom vývoji pracoviska. Pri príležitosti 25. výročia založenia pracoviska pre výučbu predmetov krajinnej architektúry a krajinného plánovania na FA STU v Bratislave sa v dňoch 1. a 2. októbra 2015 na FA STU v Bratislave uskutoční vedecká konferencia a 19. kolokvium krajinárskych katedier[6] – Krajinná architektúra a krajinné plánovanie v perspektíve, pod záštitou dekanky FA STU doc. Ing. arch. Ľubice Vitkovej, PhD. Cieľom konferencie je zdokumentovať 25-ročné obdobie pedagogickej a vedeckovýskumnej práce pracoviska pre výučbu predmetov krajinnej architektúry a krajinného plánovania na Fakulte architektúry STU v Bratislave, formulovať predstavy o jeho ďalšom vývoji a vytvoriť pri tejto príležitosti platformu pre prezentáciu výsledkov výskumnej činnosti rôzne zameraných spolupracujúcich pracovísk, rôznych vedných odborov a profesií, ktorých spoločným vedeckovýskumným i pedagogickým záujmom je krajina.

Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD. je vedúcou Ústavu Krajinnej a záhradnej architektúry FA STU v Bratislave

1, Dostalík, Jan. Ekologicky šetrné tendence v československém urbanismu a územním plánování v letech 1918 až 1968 [online]. 2013 [cit. 2015-03-28]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jiří Kroupa. Dostupné z: *http://is.muni.cz/th/74365/fss_d/.*

2, Napríklad Hruška, E. Příroda a osídlení: Biologické základy krajinného plánování. Praha: Ed. Grégr a syn, 1945, alebo Hruška, E. Krajina a její soudobá urbanizace. Praha: B. Pyšvejc, 1946.

3, Napríklad Územné plánovanie rekreačných oblastí na Slovensku (Hruška, Alexy, Kavan, Kodoň, Marenčák,1961) a mnohých iných. Pozri Kodoň, M. et al. Územné plánovanie rekreačných oblastí na Slovensku. Projekt, 1962, roč. 4, s. 61-63.

4, Pozri napríklad Hruška, E., Kodoň, M., Marenčák, M. Niekoľko poznámok k hlavným urbanistickým problémom výstavby Vysokých Tatier. Architektúra ČSR, 1955, roč. 14, s. 246-248, alebo Hruška, E., Kodoň, M. et al. Urbanizmus. Niektoré nové názory na výstavbu sídlisk. Bratislava: SVŠT, 1960.

5, Pozri Kodoň, M. Stavba miest. Krajina a technické dielo v nej. Bratislava: Slovenská vysoká škola technická, 1965.

6, Tradíciu kolokvií krajinárskych katedier iniciovala Katedra krajinnej a parkovej architektúry Fakulty architektúry STU v Bratislave, pod vedením Petra Gála, v roku 1996. Na stretnutiach sa pravidelne zúčastňujú aj českí kolegovia.

Formovanie systému mestskej zelene pri návrhu prestavby centrálnej mestskej zóny Levíc – práca študentov Gustiňák, Trylč, Vaškovič v ateliéri doc. Gála.
Zo skript Kodoň, M. – Gál, P. Parkové a sadové úpravy: Tvorba krajiny a parkové úpravy. Bratislava: SVŠT, 1989.

VÍZIE O ABSOLVENTOVI

VERONIKA KOTRADYOVÁ, IVAN PETELEN

Aký by mal byť náš produkt, teda absolvent? Vystačí si so štandardnými odbornými poznatkami? Súčasná spoločnosť čeliaca mnohým výzvam, potrebuje inteligenciu s otvorenou hlavou, čo je schopná hľadať riešenia aj tam, kde na prvý pohľad nie sú. 5–6 rokov na vysokej škole je doba, kedy sa výrazne formujú ich osobnosti a keďže trávia väčšinu času nad spĺňaním úloh nami danými, je zmysluplné sa zamyslieť nad tým, čích ich zamestnávame. Ako z nich vychovávať silných jednotlivcov schopných pracovať samostatne, ale byť schopných spolupráce, vedieť načúvať potrebám jednotlivcov, malej skupine aj komunite? Je tiež potrebné v nich posilniť empatiu, pracovitosť, prispôsobivosť a odhodlanie. Absolventi štúdia architektúry a dizajnu majú navyše jednu veľkú výhodu a to je, že sú schopní plniť funkciu riešiteľov problémov (v angl. problem solvers), ktorá je pri projektovom manažmente vo všetkých odboroch strategická.

Aby sme pripravili našich absolventov na profesionálne aj životné úlohy rôzneho druhu, môže na to poslúžiť viacero nástrojov. Na Ústave interiéru a výstavníctva sme si vyskúšali dva z nich, a to multidisciplinárny prístup ku riešeniu projektov s možnosťou zážitkového učenia sa aj pomocou výskumno-vývojovhoé laboratórneho prostredia a druhým je navrhovanie cez vlastnú skúsenosť s materiálom v školských stolárskych dieľňach.

V súčasnej situácii je nevyhnutné sa otvoriť poznaniu a spolupráci s inými odbormi, ladiť zadania v rámci ateliérov od samého začiatku ako multidiciplinárne a transverzálne. To pomôže dokázať rešpektovať rôzne druhy inteligencie a pracovať pri svojich projektoch s nimi. Podporné pre tento účel sú semináre, kolokviá, konferencie a workshopy, ktoré už roky organizujeme s rôznymi odborníkmi hlavne vďaka výskumným projektom. Z množstva podujatí spomeňme aspoň kolokvium Aktívny vs Pasívny v apríli 2014 *(Obr. č. 1)*, seminár – diskusiu za okrúhlym stolom v októbri 2014, či konferencie INTERIÉR 2009,2013 a Zdravé domy – zdravý interiér 2011 a 2015, ktoré teraz na 14–15.mája 2015 pripravujeme. Na všetkých uskutočnených podujatiach sa aktívne diskutovalo a prednášalo na medziodborovej úrovni za účasti odborníkov, praktizujúcich profesionálov a študentov. Účastníkom všetkých týchto podujatí sa rozširujú teoretické poznatky a navyše vďaka skúsenosti zo zážitkovému poznávaniu fungovania vlastného organizmu v súvislosti s prostredím a jeho prvkami sa v nich poznanie hlbšie usádza.

Spolupracujeme s odborníkmi z oblasti medicíny (fyziatrie a rehabilitačného lekárstva, ortopédie, imunológie), fyziológie (výskum postúry), ergonómie a fyzickej antropológie, športovej kinantropológie, psychiatrie (nelátkové závislosti), psychológie (pracovnej, kognitívnej), tanečnej pedagogiky, bio-inžinierstva (meranie fyziologických odoziev tela na podmienky v prostredí), mikrobiológie a drevárskeho inžinierstva atď. Kľúčovú rolu zohráva naša spolupráca s talianskym odborníkom na neuroergonómiu a psychosomatickú medicínu Jaderom Toljom, ktorý od roku 2007 prednáša a lektoruje workshopy niekoľkokrát do roka a spolupracuje na výskume na našej škole.
Študentom sa tak otvárajú obzory a učia sa komunikovať aj s odborníkmi „z iného sveta", pričom táto komunikácie je obojstranne obohacujúca.
V súčasnosti budujeme na Ústave interiéru a výstavníctva BCDlab (Body conscious design laboratory/laboratórium navrhovania s ohľadom na človeka), kde skúmame reakcie človeka na prostredie subjektívnymi aj objektívnymi metódami. Diskutujeme aj o spolupráci a fúzii so vznikajúcim ergonomickým laboratóriom Ústavu Dizajnu. Väčšia časť BCDlab bude slúžiť na výučbu, kde budú môcť študenti aj pomocou bodystormingu zažívať situácie, ktoré im pomôžu sa stať empatickými voči cieľovej skupine svojho produktu. Do začiatku školského roku 2015/2016 by malo laboratórium fungovať pre svoje výskumné a pedagogické účely.
Pilotne sme v školskom roku 2013/2014 zadali v rámci ateliérov a diplomových prác tému súvisiacu s výskumov APVV 0469-11-Interiérový dizajn ako prostriedok prevencie a liečenia civilizačných chorôb, kde pri projekte suterénnych priestorov Fakulty architektúry STU študenti mali implementovať možnosti aktívneho aj pasívneho relaxu. Tiež v rámci ateliéru ATII pre odbor Interiérový dizajn mali študenti túto myšlienku zapracovať do projektu interiéru klubu dôchodcov v Novom Meste v Bratislave. *(obr. č. 3)*
Od roku 2009 funguje na Ústave interiéru voliteľný predmet Humnaizácia mikroprostredia-Body conscious design pod vedením autorky, kde sa aplikujú výsledky výskumu a študenti získavajú aj základy z behaviorálneho výskumu, učia sa používať jeho metódy bežne aplikované v sociálnych vedách pre výskum správania sa ľudí. Tiež pracujú na praktických zdaniach, kde prehodnocujú priestory a výrobky s ohľadom na človeka.

Druhou víziou je dať študentom mať možnosť učiť sa aj vlastnými rukami, dokázať lepšie komunikovať s materiálom, rešpektovať ho pri tvarovaní, prirodzene chápať fyzikálne zákony a pravidlá aplikovanej estetiky, pretože odtiaľ pramení skutočné poznanie,ktoré si študenti odnesú do svojich profesionálnych životov. Zvýši to ich šance na uplatnenie v oblasti tvorby interiérov a nábytku, kde majú šancu byť rovnocennými partnermi technológom, stolárom a ostatným remeselníkom.
Samozrejme, že je nevyhnutné investovať do počítačovej techniky, 3D-tlačiarní a pod., ale je rozumne investovať aj do rozvoja „analógového vybavenia" ako sú klasické dielne so školeným a ochotným personálom. Minulý rok sme preto spojazdnili stolársku časť dielní, kde už druhý semester prebiehajú prvé prakticky ladené workshopy k téme výroby nábytku V školských rokoch 2013/2014 a 2014/2015 prebiehali dielenské workshopy v rámci predmetov Dizajn nábytku (D) a Mobiliár interiéru (A a U). Aj pre architektov so zameraním na interiér je zmysluplné rozmýšľať v mierke mikroprostredia. V marci sme vystavovali výsledky týchto workshopov na veľtrhu Nábytok a bývanie 2015 na veľtrhu v Nitre a v roku 2015 ich ešte vystavíme na niekoľkých odborných podujatiach. *(Obr.č. 4)*

Na záver môžeme oponovať tým, že študenti nemajú záujem robiť niečo navyše. Keď prídu na túto školu, predpokladajme, že záujem majú, tak sa snažme, aby ho nestratili pri tom, ako čelia rezignovanému prístupu zo strany pedagógov. Na to, aby sme dokázali nadchnúť študentov, musíme nadšením oplývať predovšetkým my sami. Dostať sa do stavu nadšenia až vášne pre svoju prácu pedagóga/výskumníka a stále ešte aj praktizujúceho dizajnéra/architekta je ťažké, nie však nemožné. Je potrebné mať vlastnú víziu, niečo osobné, za čo sa oplatí zabojovať, odkaz, čo pretrvá...

Táto práce bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV 0469-11.

doc. Ing. Veronika Kotradyová, PhD. pôsobí na Ústave interiéru a výstavníctva FA STU v Bratislave a prof. Ing. arch., akad. arch. Ivan Petelen, PhD. je vedúcim tohto ústavu.

obr. č. 1: Kolokvium a seminár Aktívny vs. pasívny v apríli 2014, kde sa diskutovalo a experimentovalo za účasti odborníkov z rôznych oblastí týkajúcich sa pohybu

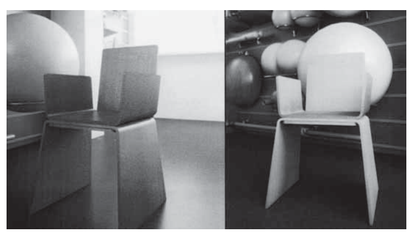

obr. č. 3: Študentské ateliérového zadania týkajúce sa témy pohybovej aktivity, hore riešenie suterénnych priestorov FA STUBA od diplomantky Zuzany Hricovej a dole Yoga chair pre klub dôchodcov od Gabriely Jarkovskej

obr.č. 4: Získavanie praktických zručností práce s drevom – ukážka práce študentov v školských stolárskych dieľňach v rámci predmetu Mobiliár interiéru šk. rok 2014/2015, v ľavo stolík Frabus od Žofie Adamovej

PÍSANIE O ARCHITEKTÚRE

NINA BARTOŠOVÁ, MARTIN ZAIČEK

Písanie na školách architektúry stojí kdesi na periférii ako nutné zlo, ktorému je škoda venovať sa viac, než je skutočne nevyhnutné. Cieľom tohto príspevku je zdôvodniť, prečo je napriek tomu dôležité, aby aj budúci projektujúci architekt vedel písať a prečo je žiadúce začleniť do výučby predmet zameraný na kultivovanie a rozvíjanie kritického písania. Americký historik architektúry Carter Wiseman, pôsobiaci na Yale School of Architecture, v úvode knihy Writing Architecture [1] tvrdí, že skutočnosť, že priveľa študentov nevie písať, má negatívny dopad pre obor, pretože pre „študentov dizajnu je detailné analyzovanie dobrých – a zvlášť špičkových – budov a písanie o nich, neoceniteľným spôsobom ako porozumieť základom architektúry a neskôr uviesť túto analýzu do stavieb."[2]

AKTUÁLNY STAV

Na Fakulte architektúry nie je kritickému písaniu, podobne ako na mnohých ďalších školách príbuzného zamerania, venovaný žiaden samostatný predmet. Hoci študenti počas celého obdobia štúdia spracúvajú viacero textových semestrálnych prác, zväčša nejde o práce, ktorých ťažiskom je kultivovanie schopnosti písať. Predmety, ktoré sa z tejto skupiny určitým spôsobom vymykajú – ako napríklad Dejiny architektúry a umenia alebo Trendy modernej architektúry a urbanizmu – nie sú vnímané z hľadiska vzdelávania budúcich architektov ako prioritné. Práve tu sa však počas cvičení, ako aj prostredníctvom semestrálnych prác ukazuje, kde majú študenti medzery, čo podporuje myšlienku zamerať sa efektívnejšie na rozvoj písania.
Na jednej strane sú študenti vedení k samostatnej tvorbe na ateliérových projektoch, na druhej strane im chýba priestor na rozvíjanie schopnosti svoje koncepty verbálne a písomne artikulovať a teda ich zrozumiteľne objasniť a obhájiť. Akoby sa očakávalo, že ide o zručnosť, ku ktorej majú akosi automaticky sami dospieť a sami ju, vo vlastnom záujme, rozvíjať. Študenti sa nevedia jasne vyjadrovať, počas diskusií sú pomerne málo aktívni.

DEFINOVANIE POTREBY

Architektúra je náročným povolaním. Vyžaduje od človeka veľké nasadenie a všestrannosť. Nejde zďaleka len o to, mať dobré nápady a byť schopný dať ich na papier. Sami študenti si to uvedomujú a neraz z ich reakcií cítiť obavy, či sa im podarí presadiť svoje architektonické predstavy. Úlohou školy je umožniť im rozvíjať všetky schopnosti, ktoré budú v profesijnom živote potrebovať.
Aj za predpokladu, že sa len malé percento dnešných študentov bude venovať v budúcnosti profesionálne písaniu – či už v rámci odbornej publicistiky, alebo v serióznejšej vedeckej práci – je chybou, ak sa v rámci výučby tejto oblasti nevenuje pozornosť. Jednak študent prichádza o možnosť diskutovať a analyzovať názory etablovaných píšucich architektov a zároveň tým prichádza o možnosť učiť sa formulovať svoj názor. V súčasnej situácii je ponechaný – bez pomoci pedagóga – samovzdelávaniu s veľmi rozpačitými výsledkami. Pedagógovia sa neraz sťažujú, že študenti málo diskutujú – predovšetkým ak fakultu navštíví s prednáškou architekt alebo teoretik s menej „ľudovým" spôsobom vyjadrovania. Otázka je však nakoľko im my pedagógovia vytváráme podmienky na to, aby reagovali inak, než pasívnym počúvaním. Rozvíjanie schopnosti písať napomáha na jednej strane formulovaniu jasnejšieho názoru, svojich architektonických konceptov, na druhej strane taktiež učí odhaliť podstatné – alebo naopak balast – v textoch alebo aj vyjadreniach druhých, čo vedie k samostatnejšiemu uvažovaniu.

NÁVRH RIEŠENIA

Je potrebné brať do úvahy, že písanie nikdy nebude na pôde architektonickej školy kľúčovou záležitosťou. Navrhujeme síce vytvoriť preň priestor, ale tak, aby z neho mali študenti očakávaný osoh. Ideálnou formou je voliteľný predmet s názvom „Písanie o architektúre" s maximálnym počtom 10–12 študentov. Ťažisko predmetu by spočívalo v rozbore a reflexii vybraných architektonických textov, nielen z hľadiska obsahu, ale predovšetkým spôsobu, akým je názor autorov prezentovaný. Druhým cieľom seminára by bol rozvoj písania vlastných textov.
Východiskovým podkladom by mohla byť napríklad pomerne aktuálna publikácia od americkej teoretičky a historičky architektúry Alexandry Lange – ktorá vedie kurzy architektonickej kritiky na Newyorskej univerzite a Škole vizuálnych umení – Writing about Architecture.[3] V knihe je rozobraných niekoľko kritických textov, ako napríklad House of Glass od Lewisa Mumforda alebo úryvok z textu Jane Jacobsovej The Death and life of Great American Cities.
Ďalším dobrým podkladom môže byť v úvode spomenutá publikácia Writing Architecture od Cartera Wisemana, alebo populárne reflexie architektúry od držiteľky Pulitzerovej ceny Ady Louise Huxtable: On Architecture: Collected Reflections on a Century of Change.[4] Na seminári by sa pochopiteľne mala rozoberať širšia paleta textov, ktorá bude reflektovať aj lokálne prostredie; domáce – slovenské alebo české – texty by určite nemali chýbať. Miernou nevýhodou sa môže zdať, že prevažná väčšina kníh zameraná na metodiku a rozvoj kritického písania je z anglo-amerického prostredia. Táto nevýhoda však môže byť v tomto prípade prospešná, nakoľko sú práve anglické a americké odborné texty svojou analytickosťou o niečo čitateľnejšie a teda prístupnejšie širšiemu publiku. Zároveň ponúkajú nasledovaniahodný model akademického písania.
Predmet kritického písania by predstavoval pilotný projekt, platformu písania v rámci fakulty, ktorý by podľa potreby buď neskôr pokračoval v už overenom formáte, alebo by sa adaptoval na danú situáciu. Bolo by možné rozšíriť ho a špecifikovať dva varianty: jeden pre nižší stupeň – bakalársky a inžiniersky a ďalší na doktorandský, kde by sa venovalo odbornejšej forme písania, nakoľko vedecké publikácie predstavujú zdroj financií pre fakultu. Odbornejší variant by potom mohla byť venovaná viac metódam písania, bola by akousi nadstavbou základného predmetu písania. Opäť, existuje viacero zahraničných publikácií, ktoré sú akademicky overené a používané, ako napríklad Professors as Writers od amerického psychológa Roberta Boicea [5], ktorá je zameraná na produktívnosť v akademickom písaní, alebo kniha Writing Your Journal Article in 12 Weeks [6] od profesorky literatúry na Univerzite Princeton, Wendy L. Belcher, ktorá vedie semináre písania s cieľom naučiť mladých akademikov kvalitne a pravidelne publikovať.

ZÁVER

Vznik platformy písania na Fakulte architektúry by vykryl medzery a nedostatky v súčasnej výuke. O tom, že dopyt po kritickom uvažovaní v architektúre existuje, svedčí vznik študentského pisateľského Krúžku, ktorý iniciovali sami študenti. Seminár by sa však nesnažil duplovať aktivitu prebiehajúcu v rámci tohto dobrovoľného pisateľského krúžku, do ktorého sú pozývané rôzne osobnosti. Cieľom seminára by bolo zabezpečiť kontinuálnu podporu a rozvoj kritického písania, priebežnej korekcie študentských textov a možnosť poskytnutia spätnej väzby. Očakávame, že aj takáto rozsahovo nenáročná aktivita, môže skvalitniť vzdelávanie budúcich architektov a podporiť ich v aspektoch, ktoré je chybou zanedbávať z pohľadu ich budúcej profesie alebo budovania prestíže školy.

Ing. arch. Nina Bartošová, PhD. pôsobí na Ústave dejín a teórie architektúry na FA STU v Bratislave
Mgr. art. Martin Zaiček je doktorandom na FA STU

[1] WISEMAN, CARTER. Writing Architecture. A Practical Guide to Clear Communication about the Built Environment. San Antonio: Trinity University Press, 2014.
[2] tamtiež
[3] LANGE, ALEXANDRA. Writing about Architecture. Mastering the Language of Buildings and Cities. New York: Princeton Architectural Press, 2012..
[4] HUXTABLE, ADA LOUISE. On Architecture. Collected reflections on a century of change. New York: Walker & Company, 2008.
[5] BOICE, ROBERT. Professors as Writers. A Self-Help Guide to Productive Writing. Stillwater: New Forums Press, 1990.
[6] BELCHER, WENDY LAURA. Writing Your Journal Article in 12 Weeks. A Guide to Academic Publishing Success. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE, 2009.

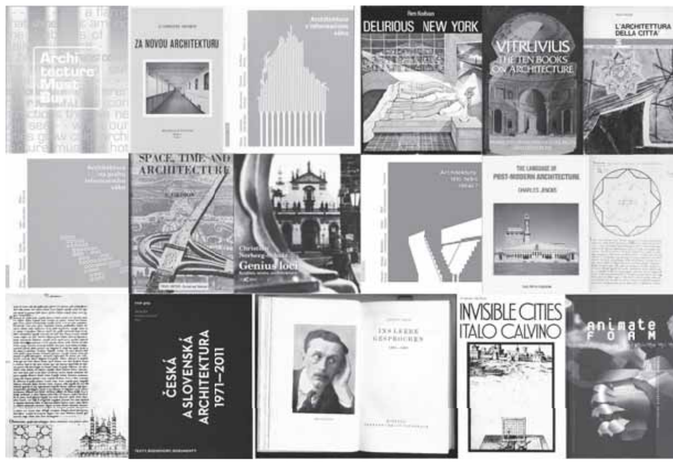

PREZENTÁCIA TORZ ARCHITEKTÚRY AKO ARCHITEKTONICKÁ DISCIPLÍNA

JANA GREGOROVÁ,
LÝDIA CHOVANCOVÁ,
ZUZANA ONDREJKOVÁ,
ALEXANDRA ŠKRINÁROVÁ

Zaujímavosť jednotlivých architektonických škôl spočíva okrem iného aj v tom, že poskytuje výučbu v oblasti, ktorá nikde inde vyučovaná nie je, prípadne že dokáže reagovať na potrebu riešenia problémov, ktorých intenzita sa v danom čase zvýšila a javia sa ako vysoko aktuálne pre spoločnosť. Obe skutočnosti sa stali dôvodom etablovania špecializovanej skupiny architektov na Fakulte architektúry v Bratislave, zaoberajúcich sa problematikou obnovy torz architektúry. Okrem mnohých publikácií, prezentácií na domácich aj zahraničných odborných fórach, boli v zmysle vytvárajúcej sa metodiky obnovy realizované obnovy viacerých architektonických objektov, či urbanistických súborov, ocenených v národných pamiatkových aj architektonických súťažiach.

ŠPECIFIKÁ ARCHITEKTONICKEJ PROFESIE PRI OBNOVE TORZ

Pri projektovaní obnovy pamiatok sa architekt stretáva so zložitou situáciou, ktorá vyplýva zo špecifickosti zadania. Musí projektovať tak, aby sa pamiatka prezentovala citlivo a zrozumiteľne, a zároveň zostala maximálne zachovaná jej autenticita. Na rozdiel od iných zadaní, kde je prvoradé produkovať nové nápady a prezentovať svoju kreativitu, je pamiatky nutné chápať ako exponáty a tak sa k nim aj postaviť. Pre danú činnosť je potrebný architekt so špeciálnym vzdelaním. Prax však ani na Slovensku ani v Čechách špecialistov tohto druhu v radoch architektov nevyžaduje. Špecializácia profesie architekta v danej problematike sa prejavuje vo vykonávaní viacerých atypických postupov. Vymenujeme aspoň niektoré z nich:

– hodnotene metodík a pasport už zrealizovaných obnov (pre permanentný monitoring a objektivizáciu postupov pri ďalších obnovách),
– konštrukcia hypotetických rekonštrukcií (pre vedecké účely a názornú predstavu o podobe zaniknutých štruktúr na základe znalostí tradičnej tektoniky stavieb),
– stanovenie rámcovej metódy pamiatkovej obnovy (pre zabezpečenie kontinuálnej obnovy podľa jednotne stanovených pravidiel),
– návrh ideí obnovy formou variantných riešení (pre objektivizáciu výberu riešenia, zodpovedajúceho požiadavkám všetkých zúčastnených strán procesu obnovy),
– návrh stratégie obnovy (pre skoordinovanie celého procesu vybraného variantu obnovy),
– vypracovanie všetkých stupňov projektovej dokumentácie, vrátane územných plánov (pre vytvorenie nástroja na kvalitnú realizáciu obnovy, či na koordinovanie stavebnej činnosti na archeologickej lokalite ako na pamiatkovo chránenom území na základe znalostí o interdisciplinarite celého procesu),
– uplatňovanie autorského dozoru (pre zabezpečenie kontinuity medzi autormi návrhu obnovy a realizátormi, ktorí sú špecializovaní na výkon obnovy).

Tieto aj iné východiská boli použité aj pri spracovávaní viacerých doktorandských prác, z ktorých budú krátko predstavené aspoň tie, ktoré sa venovali konštrukciám chrániacim torzá a hodnoteniu a pasportu fortifikačných stavieb na území Slovenska, reprezentovaných hradmi a stredovekými mestskými opevneniami.

OCHRANNÉ KONŠTRUKCIE A KRYCIE STAVBY TORZ ARCHITEKTÚRY

Predmetom dizertačnej práce sú ochranné konštrukcie a krycie stavby budované od vzniku pamiatkovej starostlivosti po súčasnosť pre ochranu torz rôzneho typologického druhu pôvodných stavieb. Predmet práce sa prelína s archeológiou, v dizertačnej práci sú však ruiny a torzá chápané z pohľadu architekta. Cieľom práce je typologické rozdelenie ochranných konštrukcií a krycích stavieb nad torzami, popísanie determinantov vplývajúcich na návrh, aplikácia na vybranom torze a zostavenie príručky pre metodika a projektanta pomáhajúcej pri koncipovaní návrhu ochranných konštrukcií a krycích stavieb. Na základe štúdia už publikovanej literatúry ohľadom tejto témy a práce s výkladovými slovníkmi sa vytvorila pracovná verzia terminológie.

Ochranné konštrukcie a krycie stavby sú považované za jeden zo spôsobov konzervácie ruiny (popri samotnej konzervácii a opätovnom zasypaní archeologického nálezisku). Môžu prekrývať archeologickú lokalitu, ktorá nemá zvyšky architektúr (veľkomoravské pohrebisko vedľa Katedrály sv. Emeráma, Nitriansky hrad), solitérny objekt (Suenov kameň, Morayshire, Škótsko), solitérnu architektúru (ranokresťanský kostol, hrad Devín) až súbor architektúr (nádvorie Bratislavského hradu so zvyškami rímskej architektúry a i.). Ak archeológ už počas archeologického výskumu vie, že daná lokalita bude prekrytá, má to priamy vplyv na volenú metodiku výskumu.

Ochranné konštrukcie a krycie stavby sa používajú:

– nad pamiatkami národného a medzinárodného významu,
– nad najstaršími pamiatkami (rímske a ranokresťanské stavby a i.),
– nad najohrozenejšími pamiatkami, ktoré majú byť prezentované in situ (ak je potrebné chrániť architektonické články, omietky, nástenné maľby alebo iné vzácne či krehké časti nálezu). Transfer ruiny sa používa len pokiaľ je ohrozená fyzická podstata pamiatky,
– ak funkčné využitie archeologickej lokality vyžaduje vytvorenie vnútorného priestoru.

Hlavné determinanty, ktoré vplývajú na návrh ochranných konštrukcií a krycích stavieb torz sú klíma, situovanie v krajinnom alebo urbanizovanom prostredí a zaťažiteľnosť ruiny. Z nich sa odvíja jednotná rámcová pamiatková metóda obnovy a to, či nová konštrukcia bude stáť na murivách alebo mimo torza. Nová konštrukcia môže byť z hľadiska metódy obnovy vzhľadom na prezentáciu zanikajúceho javu koncipovaná ako exaktná, analogická, hypotetická alebo náznaková slohová rekonštrukcia. Pokiaľ nová konštrukcia nemá ambície byť reminiscenciou zanikajúceho javu, v takom prípade ide o novotvar, ktorý je buď kontrastný alebo neutrálny *(obr. 14)*.

Exaktná slohová rekonštrukcia ruín sa používa pokiaľ došlo k náhlemu zrúteniu pamiatky a existuje dostatočná dokumentácia na poznanie jej pôvodného tvaru. Analogická rekonštrukcia sa používa, ak pre daný prípad existujú typické dobové riešenia. Hypotetická rekonštrukcia už v súčasnosti nie je odporúčaná, v archeológii sa používa ako experimentálna archeológia.

Podľa naznačovanej miery zachovania môže byť náznaková rekonštrukcia stvárnená ako plocha v úrovni nášlapnej vrstvy, múrik, časť hmoty, celá hmota – rámová konštrukcia, celá hmota – vonkajší obrys stavby, celá hmota – plný objem.

Krycie stavby archeologických lokalít sú z metodického hľadiska novotvarmi. Takto prekrývané bývajú najvýznamnejšie pamiatky v stave torza zahŕňajúce vzácne maľby, mozaiky a pod. Pri ich navrhovaní musí architekt v úlohe projektanta dobre poznať znaky zanikajúcej stavby, poznať tradičné konštrukčné princípy (interpretácia tektoniky stavby, návrh ochrannej konštrukcie v tradičnom výraze), mať prehľad o možných moderných konštrukčných riešeniach so zreteľom na maximálnu ochranu ruiny. Je potrebná jeho prípadná spolupráca so vzduchotechnikom, stavebných technológom a stavebným fyzikom, aby boli stanovené také podmienky, ktoré dochované torzo neporušia a čo najviac spomalia jeho proces deštrukcie. V celom procese navrhovania je dôležitá úzka spolupráca s metodikom.

OBNOVA HRADOV NA ÚZEMÍ SLOVENSKA

Od roku 2002 výrazne stúpol počet obnovovaných hradov na Slovensku. Dôvodom tohto nárastu je systematické financovanie obnov Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky aj vytvorenie špeciálneho grantového programu pre obnovu torzálnej architektúry. Pôvodne financované obnovy z tohto systému mali za úlohu hradné ruiny očistiť od náletovej zelene a staticky stabilizovať. Väčšina projektov však má v súčasnosti už oveľa väčšie ambície ako iba stabilizovať torzo. Aj toto bol dôvod, pre ktorý bola vypísaná téma zameraná na mapovanie ukončených aj práve prebiehajúcich hradných obnov na území Slovenskej republiky.

Cieľom dizertačnej práce je vytvoriť metodiku pasportizácie hradných obnov, nájsť ich typických reprezentantov a sledovať prístup architekta k týmto obnovám v jednotlivých obdobiach. Reprezentanti sú vyberaní podľa použitej metodiky pri ich obnove a determinantov, ktoré vplývali na jej voľbu. Formou konzultácií s odborníkmi a zberom informácií v teréne aj archívoch sa postupne odkrývali špecifiká tejto problematiky. V práci sú vytipované jednotlivé obdobia, ktoré sa od seba odlišovali v prístupe ku obnove hradov. Analyzuje sa stav od 19.storočia až po súčasnosť. Výsledkom bolo zistenie, že na našom území sa vygenerovali dva extrémne metodické postupy pri obnovách hradov – konzervovanie autenticky dochovaných hradov a rekonštrukcia a dotváranie kontrastnými novotvarmi v minulosti už obnovených hradov.

Konzervácia autenticky dochovaných hradných ruín má množstvo nesporných výhod. Jednou z neodškriepiteľných je zachovanie autenticity materiálu v najvyššej možnej miere. Pri konzervačnej metóde sa nejedná o interpretovanie a prezentovanie pamiatky. Doplňané prvky majú čisto konštrukčný charakter, bez snahy o vysvetlenie ich pôvodného kontextu v pamiatke.

Pri obnovách hradov v minulosti už obnovených sa stretáva metodik aj architekt s metodikou použitou pri predchádzajúcej obnove. Môžu nastať nasledujúce situácie:

– predchádzajúca obnova mala stanovená rámcovú metódu (ďalej len RM) na areál hradu a bola dôsledne dodržovaná
– predchádzajúca obnova mala stanovenú rámcovú metódu obnovy a zásahy súčasnej obnovy pretvárajú aj pôvodnú metodiku
– nová metóda obnovy nerešpektuje pôvodne stanovenú rámcovú metódu a nový (spravidla čiastkový zásah) realizuje odlišnou metódou
– pri obnove hradu nebola stanovená rámcová metóda obnovy

Architekt je pri spomenutých prípadoch obnov využívaný najmä na tvorbu novotvarov a riešenie novovzniknutých situácií vyžadovaných novým funkčným riešením či prezentáciou odkrytých starších kultúrnych vrstiev spravidla s rozdielnou stratigrafiou. Do celkového konceptu prezentácie areálu zasahuje len minimálne. Pravdepodobne aj preto vzniká tak kontrastná prezentácia hradných areálov. Pamiatkari a výskumníci namodelujú konzervovanie, reštaurovanie či rekonštruovanie originálu a architekt vytvorí nový funkčne či prevádzkovo potrebný prvok. Chýbajúca spolupráca medzi tvorivou (architekt) a vedeckou zložkou (výskumník, metodik) procesu obnovy vyústila v dva extrémne spôsoby prezentácie – konzerváciu bez uceleného konceptu a kontrastnú novú tvorbu v rekonštruovaných hradoch bez prirodzenej kontinuity.

OBNOVA STREDOVEKÝCH MESTSKÝCH OPEVNENÍ NA ÚZEMÍ SLOVENSKA

Predmetom doktorandského výskumu tohto druhu torzálnej architektúry je ich pamiatková obnova. Nakoľko však danej problematike na území Slovenska nebola venovaná pozornosť systematicky bolo potrebné zosumarizovať dostupné poznatky. Sú spracúvané do podoby katalógu (pasportu) zachovaných stredovekých murovaných mestských opevnení a ich obnov najmä v podobe grafických schém. Zdrojmi poznatkov sú publikované príspevky k danej téme, materiály pamiatkových úradov a prieskum v teréne. Významným prínosom sú najmä konzultácie s odbornými pracovníkmi KPÚ. Vďaka ich usmerneniam vzniká materiál prekrývajúci profesie metodika-pamiatkara a architekta.

Stredoveké mestské opevnenia na rozdiel napríklad od väčšiny hradov (nachádzajúcich sa v prírodnom prostredí) sú súčasťou urbanizovaných štruktúr, buď v rámci zastabilizovaného historického jadra mesta alebo v dotyku s dynamicky sa rozvíjajúcimi časťami nového sídla. Ich poloha zásadne ovplyvňuje aj požiadavky na ich stvárnenie a funkčné využitie.

Pamiatková starostlivosť sa začína opevneniam venovať až po Druhej svetovej vojne. Prvú vlnu obnov mestských opevnení môžeme sledovať približne od 60. rokov 20. storočia. Obnovované a prezentované boli najmä najhodnotnejšie prvky opevnení (veže v západnom úseku opevnenia v Trnave a i.). Prvoradou nebola ich prezentácia v kontexte celého obranného komplexu. Vo viacerých prípadoch neboli vopred realizované potrebné výskumy a pri samotnej obnove sa používali technológie, ktoré sa neskôr ukázali ako nevhodné. Medzi preferované metódy patrila rekonštrukcia. Zaniknuté prvky boli väčšinou doplňané analogicky. Obnovu objektov sprevádzala reštitúcia plôch opevnení, bola búraná zástavba v priestoroch hradobných uličiek, parkánov a priekop (Bardejov, Levoča a i.). Výskumy sa v tomto období zamieravali na ucelene zachované úseky alebo jednotlivé solitérne zachované objekty. Postupne môžeme vnímať zmenu prístupu k obnove opevnení a približne od 90. rokov 20. storočia môžeme hovoriť o druhej vlne obnov. Dochádza k snahe prezentovať opevnenia ako urbanistické súbory. Pamiatkové výskumy vznikajúce v tomto období sa často venujú opevneniu ako celku. Vopred pripravené koncepcie aj napriek časovému odstupu umožňujú dodržať určenú rámcovú metódu pamiatkovej obnovy, ktorej výsledkom je zjednotenie komplexu opevnenia a zlepšenie jeho čitateľnosti. Výraznejšie sa preferujú konzervačné metódy. Dôsledne sa uplatňujú na objektoch, ktoré ešte neboli obnovované a teda sa nachádzajú v autentickej podobe.

Rekonštrukcia je častejšie používaná pri korekcii nevhodných zásahov realizovaných v prvej vlne obnov. Vzhľadom na skutočnosť, že sa jedná o fragmenty pôvodne ucelenej líniovej stavby, využívajú sa rôzne druhy náznakov zaniknutých častí. Náznaky sa využívajú pri murovaných častiach ako aj v predpolí opevnenia.

Metódy využívané pri obnove opevnení sa líšia podľa toho, či sa zaoberajú obnovou zachovaných častí nad terénom alebo pod terénom a to zvlášť murív a zvlášť príľahlých plôch ku ktorým patrili manipulačné priestory vo vnútri opevnenia alebo systém priekop v exteriéri

Špecifikum profesie architekta vo vzťahu k mestským opevneniam spočíva v chápaní urbanistickej aj architektonickej dimenzie, ktorou je tento typologický druh typický. Pri obnove mestského opevnenia je dôležité brať do úvahy okrem pamiatkových hodnôt aj urbanistické vzťahy s okolím, dopravné napojenie (doprava po vonkajšom okruhu a v hradbovej uličke, pešie komunikácie, ochodza a i.), okolitú zástavbu a novú funkčnú náplň objektov a priľahlých plôch. Okrem projekcie samotnej obnovy sa architektonické vzdelanie uplatňuje aj pri rôznych typoch pamiatkových výskumov týchto komplexov, stanovení rámcovej metódy ich pamiatkovej obnovy, či vypracovaní koncepcie obnovy a regulatívov územia.

Je zrejmé, že výrazné špecifiká, vyskytujúce sa pri navrhovaní obnovy torz sú príliš atypické na to, aby sa vyučovali v rámci povinných predmetov. Bolo vy však možné (na základe existujúcich výstupov) ponúknuť plnohodnotný voliteľný predmet, ktorý by absolvovali aspoň tí študenti, ktorí by o danú problematiku prejavili záujem. Že o danú problematiku záujem je, svedčí aj inštalovaná výstava „Obnova hradov v stredoeuróskom priestore", spojená s prednáškami v priestoroch fakulty.

doc. Ing. arch. jana Gregorová, PhD.
pôsobí na Ústave experimentálnej a ekologickej architektúry FA STU v Bratislave

Ing. arch. Lýdia Chovancová, Ing. arch. Zuzana Ondrejková a Ing. arch. Alexandra Škrinárová sú doktorandkami na FA STU

Použitá literatúra:
Ashurst, J., 2007: Conservation of ruins. Oxford.
Glos, P. a kol., 2006–2009: Pamiatková rezervácia Bardejov. Zásady ochrany pamiatkového územia, KPÚ Prešov, *http://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pr-bardejov*, cit. 10. 11. 2014.
Gregorová, J., 2002: Prezentácia torz architektúry – habilitačná práca, Bratislava.
Gregorová, J., 2007: Aj ruína môže byť predmetom architektonického navrhovania, Projekt – slovenská architektonická revue 49, 5-6, 62–67.
Gregorová, J.–GREGOR, P. a kol., 2008: Prezentácia architektonického dedičstva II. Bratislava.
Gregorová, J.–Gregor, P.–Staník, I. a kol., 1996: Regulatívy pamiatkovej obnovy a revitalizácie hradobného systému MPR Trnava. Bratislava.
Hoferek, A.–Kohút, V.–Makýš, O., 2006: Dominanty v krajine – zrúcaniny hradov a ich ochrana. In: Ochrana zrúcanín v kultúrnej krajine, 14–27. Lietava.
Holeček, J.–Girsa, V. a kol., 2008: Projektování obnovy stavebních památek. Praha.
Plaček, M.–Bóna, M., 2007: Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava.
Staník, I., 2008: Pôvodný zámer výstavby stredovekého opevnenia Trnavy a jeho postupná realizácia. In: Forum urbes medii aevi V. Městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy, 52–85. Brno.

Realizácia spodnej stavby kostola sv. Margity v kontexte česko-slovenského archeologického Mikulčice–Kopčany, riešený ako súčasť cezhraničného nominačného projektu na zápis lokality na listinu svetového dedičstva (2008, realizácia 2012)

realizácia prezentácie ranostredovekého valu na nitrianskom hrade ako jeden z variantov riešený v rámci štátnej výskumnej úlohy sav 50/2003, ocenený ce.za.ar 2007

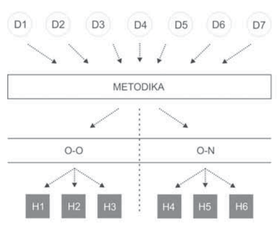

obr.č.14: schéma metodického spracovania typov obnov, používaných pri hradoch

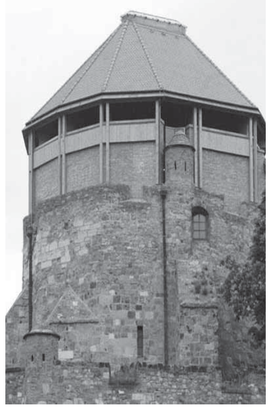

spôsoby prezentácie torza ochrannými konštrukciami a krycími stavbami

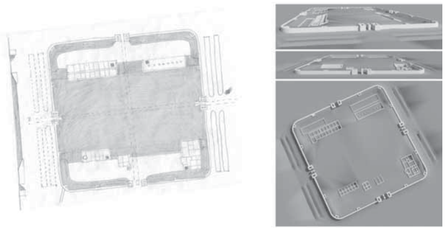

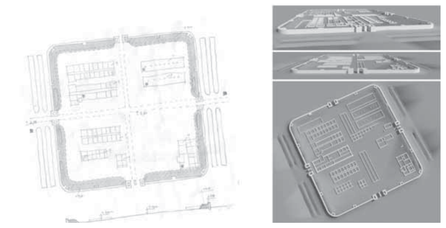

návrhy možnej prezentácie rímskeho tábora v Iži, riešené ako súčasť cezhraničného nominačného projektu na zápis lokality na listinu svetového dedičstva (2012)

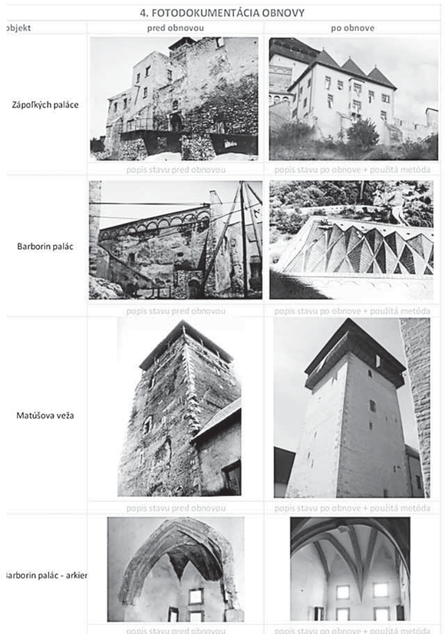

katalógový list hodnotenia obnov hradov

EXPERIMENT V ARCHITEKTÚRE

MARTIN UHRÍK

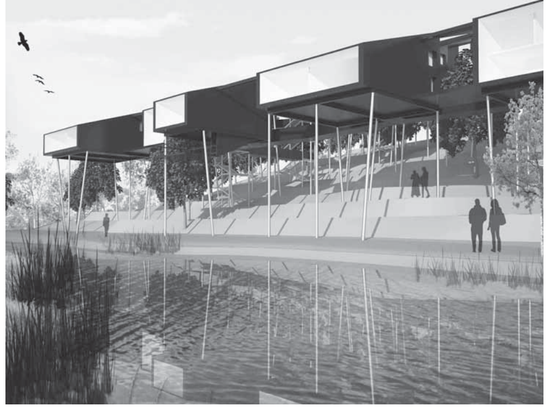

obr.č.2: BIOMIMIKRY Daniel Mudrák, Bc. zastavanie bývalých karpatských viníc Diplomová práca 2014 obhajovaný návrh.

Experiment v architektúre sa z pohľadu praxe, špeciálne na Slovensku, zdá ako nie veľmi potrebná akademická disciplína. Dejiny však ukazujú, že to tak úplne nie je pravdou.
Táto línia utvárania architektúry, ktorej začiatok môžeme vystopovať až k transcendentalizmu Guarina Guariniho a neskôr v utopistických víziách Étienne-Louis Boullého alebo Giambattista Piranesiho zakladá architektonickú tvorbu na ideách, ktoré nemajú svoje základy v stavebníctve. Inšpiráciou je filozofia, teórie architektúry, jazyk alebo matematika.
Táto línia navrhovania mala, v každom období neveľkú skupinu tvorcov, ktorí však mali veľký vplyv na utváranie architektonického myslenia a budúceho vývoja architektúry všeobecne. Po príchode moderny sa záber experimentu v architektúre rozšíril, či už išlo ruských konštruktivistov, Le Corbusierové vízie architektonického stroja, japonských metabolistov, alebo ateliéry ako Superpsudio či Archigram. Ich tvorba mala zásadný vplyv na utváranie architektúry v 20. storočí. Dá sa povedať, že bez týchto experimentálnych projektov by dnešná architektúra, vo forme ako ju poznáme, neexistovala.

V polovici 20.-teho storočia sa architektonický experiment inštitucionalizoval. Vznikli školy priamo viazané na takúto špekulatívnu prax. Asi najznámejšou je Londýnska AA. Na väčšine významných škôl architektúry sa experimentálna architektúra stala plnohodnotnou súčasťou študijného procesu. Práve Londýnska AA odchovala najväčšie architektonické hviezdy súčasnosti, ktorí prirodzene miešajú veľké realizácie s teoretickom výskumom. Medzi mnohými spomeňme mená ako Rema Koolhaas, Will Alsop, David Chipperfield alebo Zahu Hadid.
Naše prostredie túto zmenu príliš nereflektovalo. Hlavným faktorom bol pravdepodobne neslobodný režim, ktorý prirodzene obmedzoval utopistické myslenie a na druhej strane aj tradícia architektonického vzdelávanie v strednej Európe, kde sa architektúra chápala viac ako staviteľstvo než ako umelecká prax. Po zmene režimu sa na fakulte architektúry vyskytlo viacero pokusov, ktoré sa snažili dať do centra architektonickej tvorby experiment, ale tie napokon zanikli. Súčasný stav oficiálne umožňuje experiment v názve, ale v realite chýbajú predmety rozvíjajúce tento smer navrhovania. Rovnako nie je platforma na objektívne hodnotenie takýchto prác, keďže sa na ne aplikujú kritériá vhodné pre klasickú architektonickú tvorbu. Študenti nie sú ochotní ísť do takéhoto rizika. Veľmi ľahko sa stane, že v rámci bezkonfliktného absolvovania ateliéru, sa ľubné a vysoko experimentálne práce prispôsobia systému. *(obr. č. 1-2)* Inými slovami Boullého Kenotaf by ako diplomovka neprešiel. Nedá sa to postaviť a načo je vlastne taký dom, prázdna hrobka, dobrý? Koolhaasova diplomová práca „Mesto pre dobrovolných utečencov" vôbec nerieši konštrukciu a materiály a úplne ignoruje urbanistické vzťahy, rovnako by nemal šancu. Problém architektonického výskumu a experimentálneho navrhovania je aj problémom oddelenia stavebnej a architektonickej časti v práci architekta. V rámci našej školy pojmy architektúra a projektovanie splývajú do jednej aktivity a to platí pre obidve fakulty, ktoré architektonickú tvorbu učia. Avšak už Boullée pri definícii architektúry prísne rozlišuje tieto dve polohy tvorby. *„Čo je to architektúra?... Je to produkt mysle, kreativita mysle je základom vytvárania architektúry, a to môžeme označiť za umenie vytvárať a privádzať do dokonalosti stavby všetkého druhu. Stavebné umenie je iba druhotným umením, ktoré je, zdá sa, vhodné volať technickou (vedeckou) časťou architektúry."*[1] Tento názor nie je ani ojedinelý ani zastaraný. Dokazujú to školy architektúry, ako napríklad tu spomínaná AA, ktoré vychovali množstvo držiteľov Pritzkerovej ceny.

Dôležitosť rozlíšenia medzi stavebnou a architektonickou stránkou navrhovania a výučby v súčastnosti ešte podčiarkuje nutnosť orientovania sa našej školy na výskum. Tu narážame na ďalšiu prekážku v osnovách FA. Tvorba experimentálnej architektúry sa bez podpori teoretických predmetov humanitného charakteru nedá učiť.
V roku 2005 sme spolu s Jarkou Bencovou vypracovali koncepciu výučby teoretických predmetov. Pod skratkou FET sa skrýva akronym Filozofia, Estetika, Teória. Samozrejme za každé slovo treba pridať prívlastok architektúry. Filozofia architektúry mala sprostredkovať študentom poznatky ako ukotviť architektonické myslenie v rámcoch rôznych mysliteľských stratégií. Estetika architektúry je nutná pre pochopenia vytvárania vizuálnej kvality diela a často sa stretávame, pri práci so študentami, so základným nepochopením úlohy krásna ako kreatívneho prvku pri tvorbe architektúry. A nakoniec teória architektúry mala sprostredkovať rôzne stratégie chápania a vytváraria architektonických konceptov a postupov. Po desiatich rokoch by sme pridali ešte jedno „T"– technológia. S rozmachom digitálnych technológií sa objavil nový kreatívny potenciál pri tvorbe architektúry, ktorý nie je viazaný na jej stavebnú podstatu. Zjednodušene voláme tento smer digitálna architektúra. Všetky tu spomenuté teoretické predmety vytvárajú pre študentov základy k tomu aby si mohli sformulovať svoju vlastnú konceptuálnu predstavu architektonického diela, bez nutnosti skopírovať už zavedené spôsoby navrhovania.
Špecificky pre našu školu by vytvorenie silnej experimentálnej platformy prinieslo vyššiu diverzifikáciu študijného programu. Trendom na vysokých školách je znižovanie stavu študentov. Či už ide o demografiu alebo presýtenosť trhu s architektmi škola je pod tlakom zmenšovania sa. Je tu jedno riziko, že ak klesne počet študentov pod, nám zatiaľ neznámu hranicu začne byť spochybňovaná existencia samostatnej fakulty. Tento trend je však celosvetový. Súčasné rýchlo sa meniace paradigmy fungovania spoločnosti donútili viacero významných univerzít začať pracovať na víziách výučby v blízkej budúcnosti. Napríklad vízia Standford 2025[2] testuje päť nových radikálne odlišných možností univerzitného vzdelávania. Vo všetkých prípadoch je spoločným menovateľom proces vzdelávania zameraný na spoznanie vlastných kvalít študenta a prežitia postupov, ktoré ho zoznámi s procesmi potrebnými na úspešné pôsobenie vo vybranom odbore. Rovnako sa spochybňuje časový aspekt vzdelávania, kde študenti po osemnástke prichádzajú na päť alebo šesť rokov na univerzitu a tým končí ich vzdelávanie na univerzite.
Aj keď slovenské školstvo rieši omnoho prízemnejšie problémy, tu spomenuté stratégie sa nás dotýkajú. Ako fakulta pôsobíme na otvorenom trhu vzdelávania v rámci EU a ukazuje sa, že nie bezvýznamná časť prijatých študentov odchádza na iné školy architektúry.
Zmyslom celého príspevku je poukázať na potrebu vytvoriť pluralitnejšie vzdelávanie na našej škole. Kde by boli viditeľné radikálne rôzne prístupy k architektonickému vzdelávaniu. Táto súťaž by možno v budúcnosti zadefinovala nové priestory pre použitie vzdelania architekta v spoločnosti. Čo by viedlo k novým študijným odborom reagujúcim na nové výzvy spoločnosti v digitálnej ére ľudstva. No a nakoniec by sme možno ani nemuseli znižovať počty študentov.

Ing. arch. Martin Uhrík, PhD.
pôsobí na Ústave experimentálnej a ekologickej architektúry FA STU v Bratislave

1, LEFAIVRE, L., TZONIS, A. The Emergence of Modern Architecture: A Documentary History, from 1000 to 1810. [Étienne-Louis Boullée : Treatise on Architecture 1793-1799.]: Routledge, 2004, s 470.

obr. č. 1: BIOMIMIKRY Daniel Mudrák, Bc. zastavanie bývalých karpatských vinic Diplomová práca 2014 kontrola rozpracovanosti.
.

CESTA DO HLBÍN ŠTUDENTOVEJ DUŠE, ALEBO ČO PREZRADILA JEDNA EXKURZIA?

MAGDALÉNA KVASNICOVÁ

V akademickom roku 2013/14 a 2014/2015 som prebrala namiesto prof. Matúša Dullu vedenie predmetu Trendy modernej architektúry a urbanizmu. Na dva roky som tak dostala jedinečnú príležitosť nahliadnuť do názorového sveta nastupujúcej generácie architektov (dnešných piatakov a šiestakov), ktorí tento a budúci rok opustia brány našej alma mater. Patrične som sa ju snažila aj využiť, inšpirovaná metódou predchádzajúceho garanta, ako absolvovať tento predmet – formou písomnej práce – eseje, ktorá umožňuje prejaviť sa individualite autora.
Po prečítaní vyše dvoch stoviek prác musím konštatovať, že niektoré myšlienky v študentských textoch ma prekvapili, niektoré sklamali, niektoré potvrdili moje očakávania. Myslím, že pedagogická konferencia je ideálnym fórom, kde sa môžem s vami podeliť o to, čo som zistila. Možno, že vám nebudem hovoriť nič nové, možno vás aj prekvapím. Hoci sú témou konferencie Učiteľské vízie, účinnosť a realizovateľnosť našej vízie je, priamo úmerná nášmu poznaniu toho, s kým ju budeme uskutočňovať.
Nakoľko v minulom semestri (2013/2014) študenti reptali na náročnosť a početnosť ponúkaných tém na diskusiu a písomné reakcie, rozhodli sme sa s kolegyňou Ninou Bartošovou v tomto akademickom roku (2014/2015) vybrať iba tri: prvú, zameranú historicky **(Pokračujúca moderna?)**, druhú, zameranú na súčasnosť či najbližšiu budúcnosť **(Architektúra informačnej spoločnosti)** a tretiu, osobnú, existenciálne sa týkajúcu všetkých študentov **(Kto je architekt?)**. Voľbu tém sme postavili na predpoklade, že po ôsmich resp. deviatich semestroch štúdia na fakulte nebude problém pre študentov architektúry prezentovať vlastný názor a predstavu o povolaní, ktoré, predpokladám, bude u väčšiny z nich naplňovať ich budúci profesionálny život. Ako predprípravu k záverečnej eseji malo poslúžiť vypracovanie recenzie z výstavy či iného architektonického podujatia, ktoré študenti absolvovali v priebehu semestra.[1]
O skúsenosti z čítania a hodnotenia týchto esejí z pohľadu uvažovania a písania o architektúre sa s vami podelili vo svojom príspevku mladší kolegovia Nina Bartošová a Martin Zaiček v príspevku Kreatívne písanie. Ja by som svoju pozornosť obrátila k tomu, čo prezradili texty o odborných a hodnotových prioritách študentov vo vzťahu k architektúre.
Najväčší počet študentov sa podujal odpovedať na otázku **Kto je architekt?** Najčastejšie reflektovanou témou úvah bol problém identity povolania architekt, architektonický aktivizmus (pravdepodobne pod vplyvom rovnomennej prednášky architekta Matúša Valla, ktorá odznela v rámci prednáškového cyklu prebiehajúceho paralelne s cvičeniami) a dve v spoločnosti všeobecne reflektované témy energetickej úspornosti a trvalej udržateľnosti architektúry. Problém identity architekta sa prejavil vo všeobecnej potrebe študentov vymedziť sa najmä voči stavebnému inžinierovi, ale opakovali sa aj vymedzenia architekt versus klient, architekt versus developer, architekt versus pamiatkár, architekt versus laik (verejnosť).
V rámci celkovej analýzy odpovedí prezentujem kritické anamnézy, ktoré sa prejavili v odpovediach študentov ako symptomatické a následne predkladám možnosti ich sanácie.

1. Malá odvaha a nechuť študentov vyjadriť svoj (polemický) názor: „Nikto ho od nás doteraz nechcel počuť." „My sme ešte príliš neskúsení, málo máme za sebou, aby sme sa mohli vyjadriť, kritizovať." To boli najčastejšie vyjadrenia z ich strany.
DOPORUČENIE: častejšie dať príležitosť SPOLOČNE A OTVORENE premýšľať, (písomne, verbálne, graficky, inak mediálne) komunikovať, diskutovať, polemizovať o architektúre; povzbudzovať k odvahe kriticky hodnotiť architektúru (aj kolegov). Zvýšiť hodnotový status písomného a verbálneho prejavu s grafickým (ústne obhajoby, odstrániť formalizmus sprievodných správ k projektom).
V anonymných reakciách v ankete študenti sami ponúkajú riešenie:...nakoľko nám chýba rozvoj kritického premýšľania o architektúre a teórii v architektúre. Rovnako aj diskusie, ktoré sa v našom ročníku len ťažko podnecujú, je potrebné rozvíjať, lebo nie sme zvyknutí sa nahlas vyjadrovať a zapájať sa do dialógu s vyučujúcim. Doposiaľ sme boli zvyknutí deň pred obhajobami napísať stručnú sprievodnú správu, no to zdaleka nemá nič spoločné s kultivovaným a odborným prejavom či už v ústnej alebo písomnej forme na zvolenú tému. Myslím si, že je to veľmi potrebné, aby sa tieto schopnosti v študentoch rozvíjali už od samého začiatku, keď sú ešte ľahko formovateľní.[2]

2. Nízka úroveň všeobecného spoločensko-kultúrneho rozhľadu. Má za následok nepresnosti vo vyjadrovaní, faktografické chyby, absentujúci poznámkový aparát, resp. využívanie irelevantných zdrojov, povrchnú prácu so zdrojmi a prameňmi s prevahou internetu (Wikipedia je pre väčšinu primárny, jediný a konečný zdroj), nesprávne citovanie, interpretovanie, komentovanie. Ako kuriozitu uvádzam jedinú esej, v ktorej autorka využila relevantný poznámkový aparát bez zdroja **z internetu.**(!)
DOPORUČENIE: Zvýšiť nároky na vedomostné zázemie uchádzačov o štúdium architektúry. Podnecovať študentov k čítaniu architektúry a o architektúre v širších súvislostiach a kontextoch, viesť k citačnej a interpretačnej gramotnosti, využívaniu a priznávaniu informačných zdrojov.

3. Prevládajúce stereotypy v predstavách o činnosti architekta: „Architekt je ten, kto navrhuje budovy", je najčastejšou definíciou architekta. Nechuť premýšľať, písať a diskutovať o architektúre v širších súvislostiach, mimo rámca projektovania. Absencia reflektovania architektúry ako fenoménu dotýkajúceho sa všetkých sfér života človeka. „Bol som prekvapený Holleinovou všestrannosťou. Aj toto robí architekt?"[3]
„Je nevyhnutné, aby architekti tvorili architektúru a architektonické školy vychovávali len a len tvorcov architektúry?", pýta sa Marián Zervan v diskusii o architektonickom školstve. „Súčasné dianie preukazuje, že architektúra dnes vzniká často mimo území architektonických podstát a nevyhnutnosti práve preto, že ako kultúrna činnosť potrebuje ako živnú pôdu nie vzájomné presvedčovanie sa o správnosti, ale kríženie a permanentný dialóg rozmanitých, ba dokonca aj veľmi vzdialených názorov a postupov".[4]
DOPORUČENIE: formovanie povedomia presahov architektúry; organizovať výuku a viesť študentov teoreticky a prakticky k spolupráci s technickými, prírodovednými, humanitnými a najmä výtvarnými disciplínami a s vizuálnym umením, využívať ich podnety.

4. Estetický dogmatizmus a predsudky voči staršej, predmodernej architektúre, alebo architektúre stojacej mimo modernistického estetického ideálu (napríklad postmodernej, historizujúcej architektúre). Jednostranný estetický vkus.
Príznačné odpovede študentov: „Postmoderna nie je môj štýl. Tohto architekta (Holleina) som vôbec nepoznal. Tento architekt už nie je „in". Podľa týchto reakcií na výstavu je Hans Hollein pre študentov „architektonický pravek".
DOPORUČENIE: vyhýbať sa k doktrinárskemu spôsobu výuky architektúry. Pestovať slobodu tvorby, akceptovať pluralitu vyjadrovania, rešpekt k architektúre minulosti (staršej, aj 20.storočia). Opustiť dominantné postavenie modernistického režimu jedného štýlu, ktorý potláča kľúčovú charakteristiku modernej doby: jej pluralitu a estetickú rozmanitosť. Neprezentovať a nevykladať dejiny architektúry iba ako dejiny štýlov, ale aj ako dejiny skúseností s architektúrou.[5]

5. Nízka jazyková gramotnosť. Gramatika – interpunkcia, vybrané slová, písanie veľkých písmen, správne písanie a vyslovovanie cudzojazyčných mien a názvov („Haus pri Stephans dóme..."), používanie jazykových floskulí, pleonazmov...
DOPORUČENIE: dbať na jazykovú kultúru študentov, solídnu gramatickú úroveň textovej časti projektov, písomných zadaní, sprievodných správ.

V študentských esejach sa objavili aj pozitívne anamnézy bakalárov architektúry, ktoré dávajú nádej do budúcnosti a optimistické predpoklady pre uskutočňovanie učiteľských vízií:
> Idealizmus, étos
> Sebavedomie a pocit hrdosti byť architekt
> Povedomie vysokej prestíže povolania architekt
> Povedomie zodpovednosti architekta
> Povedomie potreby, ale aj ambície a chuti permanentného vzdelávania

Z hore uvedených faktov a na základe mojich dlhodobých skúseností ako historičky architektúry a umenia vyše tridsaťročného pôsobenia medzi architektmi a 25ročného pôsobenia v architektonickom školstve doporučujeme:
1. Obnoviť nároky na všeobecný kultúrno-spoločenského rozhľad uchádzačov o štúdium
2. V dobe estetizovanej architektúry spektáklu[6] zmeniť metódy vyučovania so zameraním na individuálnu skúsenosť formou zážitkovej pedagogiky (využiť popularitu workshopov)
3. Rozvíjať empatické schopnosti študentov (viac psychológie)
4. Podnecovať zvedavosť študentov
5. Namiesto otázky Ako? hľadať odpoveď najmä na otázku Prečo?
6. Nahradiť resp. doplniť v pedagogike prístupy
a. formálny estetický (jazyk architektúry)
a b. funkcionalistický (typológia)
c. o hodnotový etický prístup k architektúre

V poslednej dobe zaznievajú viaceré hlasy z radov teoretikov, kritikov architektúry i samotných architektov, všímajúce si etické a mentálne aspekty architektúry ako existenciálnej súčasti ľudského života: Karsten Harries; Dalibor Veselý, Juhanni Pallasmaa, Peter Zumthor, Alberto Perrez-Gomez, Róbert Špaček a ďalší. V panelovej diskusii architektov na pražskom fóre v súvislosti s udržateľnosťou upriamil pozornosť na etický uhol pohľadu Juhanni Pallasmaa: „Záujem o udržateľnú architektúru sa sústredil na technologické a estetické prístupy, miesto aby sme nazerali na udržiteľnosť ako na etickú a mentálnu otázku, ktorá vychádza z hodnôt života a novej solidarity. (...) Nemôžeme zmysluplne hovoriť o udržateľnej architektúre, bez toho, aby sme uvažovali o udržateľnej kultúre, životnom štýle a hodnotách".[7]
Sústredenie sa na mentálne, psychologické, etické a hodnotové stránky architektúry, aby neboli potlačené, je o to naliehavejšie, že "do nášho života každým dnem vstupují fenomény, kterými zřetelně končí předinformační industriální pravěk se svojí vědou (která s takovým úspěchem definovala modernu) a kulturou a vstupujeme do informační společností s její kyberkulturou..."[8]
Pred učiteľmi a adeptami architektúry naliehavo vyvstáva nová veľmi aktuálna úloha SPOLOČNE premýšľať dôsledky informačnej spoločnosti na architektúru. Popri technických, technologických, formálnych (estetických) aspektoch, o to naliehavejšie vyvstáva zároveň nutnosť nezanedbávať aspekty etické, hodnotové, mentálne architektúry: jej primeranosť, prirodzenosť, „zakorenenosť v historicite a realite konkrétnej kultúry i v prežívanej ľudskej skúsenosti". Spoločne. Pretože „dělat architekturu znamená klást sám sobě otázky, znamená to najít vlastní odpovědi s pomocí učitele. Stále znovu."[9]

doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD. pôsobí na Ústave teórie a dejín architektúry a obnovy budov na FA STU v Bratislave

1, Väčšina študentov navštívila nami doporučenú výstavu HOLLEIN v Museum für angewandte Kunst vo Viedni (25.06.2014–05.10.2014).
Bližšie: *http://www.mak.at/en/program/event?event_id=1381315858568&article_id=1381315858524*
2, Citované z anonymnej ankety k evaluácii predmetu v AISe, ZS 2014/2015)
3, Z študentskej recenzie výstavy HOLLEIN, MAK Wien, jún –október 2014.
4, M. Zervan, 2006 v diskusii o architektonickom školstve. Zdroj: *http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=2118&type=10*; stiahnuté 26.3.2015
5, Jan Michl navrhuje premenu modernistického vzdelania na vzdelanie moderné, kde by bol súčasný pedagogický režim jedného výtvarného štýlu nahradený pluralizmom estetických výrazov a polôh. Bližšie pozri: MICHL, J.: Proti modernistickému režimu vo vzdelávaní dizajnérov. Bratislava, 2007. Zdroj: *http://janmichl.com/sk.apartheid.html*; O výuke dizajnérov (architektov) vo vedomí kontinuity a nadväzovania na skúsenosti predchodcov pozri: MICHL, J.: Vidět design jako redesign. In: Tak nám prý forma sleduje funkci: Sedm úvah o designu vubec a o chápání funkcionalismu zvláště. Praha, VŠUP, 2003.
6, Guy Debord: The Society of the Spectacle, 1967/1994, Zone Books, New York; český preklad: Společnost spektáklu, Praha: 2007)
7, Juhani Pallasmaa – Fumihiko Maki – Willem Jan Neutelings. Panelová diskusia, FORUM Praha 2000. In: Zlatý řez 2014.
8, Oldřich J. Ševčík: Matrix, technokultura a virtuální realita. Praha:2003.
9, Peter Zumthor: Promýšlet architekturu. In: Archa, Zlín: 2009, s.61

UČITEĽSKÉ VÍZIE – AKO POJEM, PROSTRIEDOK ALEBO CIEĽ?

JOZEF BALÁŽ

Vízia ako pojem, prostriedok, alebo cieľ? Slovné spojenie „Vízie vo výučbe" je možné transformovať do vzťahovej kategórie (učiteľ – žiak), alebo do akéhosi „obrazu budúcnosti", ktorý by mal mať v mysli každý pedagóg. Totiž, pokiaľ tento „obraz" je naviazaný na určitú formu úspechu. Iba tak dostane „zadosť" pojem vízia. V opačnom prípade sa vízia stáva nepotrebnou záťažou, ktorá brzdí už aj tak „unaveného" pedagóga.
Vízia by mala reflektovať v prvom rade stav veci (status quo), aby nebola úplne odtrhnutá od reality. Vo výučbe to znamená v prvom rade poznať „ako" a „prečo" a to nielen vo vzťahu k učiteľovi, ale najmä vo vzťahu k študentovi. Po porozumení tohto stavu prichádza jeho (ne)prijatie. A tu kdesi začína ten zázračný mechanizmus, na základe ktorého pedagóg (ne)chce naučiť a študent SA (ne)chce naučiť... Je potrebné zdôrazniť Naučiť, nie iba učiť.
Obsah a metódy výučby sú následne už iba akýmsi príslušenstvom pojmu, ktorých správny výber dokáže víziu „korunovať" väčším či menším úspechom. A priori správna metóda dokáže byť v antagonistickom postoji s nesprávnym obsahom a opačne, čo má za následok jedine čiastkový pedagogický úspech ak nie úplný neúspech.
Ak mám víziu, že napíšem krátky článok o teoretických východiskách „vízie v pedagogickom procese", existuje aj predpoklad, že tým sledujem nejaký cieľ. Cieľ, vtesnať zmysel (obsah) do teórie, alebo teóriu do obsahu... Predstava, že napísaním alebo sformulovaním vízie môžem aj nejakú konkrétnu víziu transformovať do reálneho života pedagóga, môže byť totiž celkom „scestná" za predpokladu, že nedôjde k prísnemu pochopeniu podstaty vízie. Môj konkrétny zámer môže ostať naďalej v rovine teórie, pokiaľ k nemu nepriložím veľký balík odhodlania a aktívneho prístupu. Základom úspechu je však aj množstvo a kvalita vstupných informácii, bez ktorých sa vízia môže ľahko premeniť na fikciu či utópiu. Pri hlbšom skúmaní vytvorenia, realizovania, či následného hodnotenia vízie môžeme rozdeliť celý proces do niekoľkých stupňov – akýchsi štádií.
„Vizionárske" stupne:
a) Vízia v podvedomí
b) Pasívne štádium
c) Motivačné štádium
d) Aktívne štádium

Pri otázke akú víziu má učiteľ vo vyučovacom procese je možné očakávať „chvíľu na zamyslenie". Vízia v podvedomí je preto základným princípom, kedy si ju dokážeme uvedomiť až na určitý podnet. Pokiaľ sa podnet nedostaví, vízia ostáva v podvedomí bez zásadného vplyvu na vyučovací proces.
Naproti tomu „pasívne štádium" znamená vedome vedieť o vízii, sformulovať ju, prípadne vysvetliť. Tu už dochádza k uvedomelému procesu, ktorý na základe podnetu vyvolal myšlienkové pochody smerujúce k analýze vízie v podvedomí. Môžeme povedať, že formulovanie vízie ešte samo o sebe neznamená zásadnú zmenu v konaní, a preto je vo svojej podstate pasívnym prístupom k vízii.
Motivačné štádium môžeme považovať za najdôležitejšie a z pohľadu naplnenia vízie za rozhodujúce. Na základe motivácie totiž dochádza k rozhodnutiu uskutočniť (zrealizovať) víziu (alebo aj práve naopak, nezrealizovať ju). Toto rozhodnutie je natoľko silné a pevné, nakoľko veľká je motivácia, ktorá k tomuto rozhodnutiu vedie. Ak motivácia nie je dostatočná alebo žiadna, posledné štádium nikdy nemusí nastať. Motivácia pritom môže byť vonkajšia, alebo vnútorná.
Aktívne štádium završuje celý proces postupného naplňania čiastkových krokov, ktorý vedie k naplneniu vízie. Až tu môžeme povedať, že vízia prestáva byť víziou a mení sa na realitu.

Vízia ako pojem, prostriedok alebo cieľ?
Kedy je vízia iba pojmom? Ak prijmeme fakt, že vízia je ako obraz budúcnosti, čiže nejaká predstava a súhlasíme s jej „naviazanosťou" na určitú formu úspechu, prijali sme víziu iba ako súbor písmen – čiže pojem, ktorý má konkrétny význam. Operovať s týmto pojmom znamená napríklad písať tento článok. Učiteľská konferencia, ktorá sa konala 27. 3. 2015 na pôde fakulty architektúry mala nosnú tému „Učiteľské vízie (obsahové a metodické)." Môžeme povedať, že predmetom konferencie bola opäť „vízia" ako pojem. Pri takomto „vyhranení sa" voči problematike vízie sa táto v procese výučby môže vyskytnúť naozaj len ako teoretický prvok či vedľajší článok.
Vízia sa môže stať prostriedkom vtedy, keď ma niekam posúva, pomáha mi uskutočňovať „sen". Vízia sa pre mňa ešte nestáva cieľom môjho snaženia, ale iba akýmsi smerovaním, ktorého výsledkom je osobnostný rast (alebo aj čiastkové úspechy). Ide teda o moment aktivity pre niečo alebo kvôli niečomu. Víziu ako prostriedok spoznáme podľa schopnosti (ochoty) prinášať určité obety, prekonávať samých seba...
Vízia sa stane samotným cieľom vtedy, keď dokážem rozlíšiť realitu od fikcie, keď vnímam skutočné možnosti a vďaka tomu neskĺznem do utópie. Samozrejme to neznamená, že si človek nemá stavať vízie, ktoré sa zdajú byť nerealizovateľné. Ak cieľ za ktorým kráčame nás presahuje natoľko, že ho nie sme schopní dosiahnuť, máme nádej, že ideme správnym smerom. Vždy je lepšie ak pôvodná vízia, ktorú sme si stanovili ako „cieľ" sa transformuje do „prostriedku", ako keď vízia formou „prostriedku" sa transformuje do polohy „pojmu".
Samotná výučba bez vízie je ako chlieb bez soli – dá sa zjesť, ale niečo mu chýba. Ten kto nikdy nejedol slaný chlieb, je schopný jesť ho i naďalej bez toho, aby mu niečo chýbalo. Ten kto už raz okúsil chlieb so soľou, bude mať vždy „chuťový problém" jesť chlieb v ktorom chýba soľ. Naproti tomu samotná vízia bez ukotvenia v realite (reálnom poznaní) je ako soľ bez chleba. Nikto ju nechce samotnú jesť. A práve snaha spojiť tieto dva elementy je závislá od motivácie – vonkajšej, či vnútornej – a môže byť korunovaná úspechom (teda že chlieb bude slaný).

Vízia ako vzťahová kategória
Vzťah medzi učiteľom a žiakom (pedagógom a študentom) možno z dnešného pohľadu už považovať za archetypálny, je však možné na ňom demonštrovať rôzne procesy. Vývoj v histórii ľudstva poukazuje na určité zmeny v prístupe ku pedagogickému procesu z oboch strán – teda aj zo strany učiteľa aj zo strany žiaka. Tu je rozhodujúce uvedomiť si status quo, pretože vízia vždy reflektuje súčasný stav. Pochopenie východísk a očakávaní vo vzťahu k učiteľovi či študentovi je základným informačným predpokladom pre pochopenie vízie ako vzťahovej kategórie. Závislosť vízie na tomto vzťahu pramení práve z poznania a dostatku informácií, ktoré sú východiskom či očakávaním, čiže dôvodom (ne)fungovania vzťahu učiteľ – žiak).
Vízia učiť si kladie dve základné otázky: Ako? Prečo? Obe otázky sa dajú transformovať práve do polohy východísk a očakávaní. Aké má dnes študent podmienky pre štúdium? Aké rodinné zázemie? Hmotné zabezpečenie? Vlastné sny, ktoré chce zrealizovať?
Čo sa očakáva od učiteľa? Aby bol kreatívny, empatický, nabitý energiou ktorú má ďalej odovzdávať? Aby dokázal zaujať kohokoľvek, kedykoľvek a kdekoľvek? Aby dokázal naučiť? Aby sa neustále vzdelával? Aby žil v kolektíve, na pracovisku prácou, výskumom, pracovnými vzťahmi? Aby sa zapájal do života spoločnosti ako intelektuál (politika, obec, organizácie, cirkev,..)? Aby posúval spoločnosť dopredu, nastavoval jej zrkadlo? Od učiteľa na fakulte architektúry sa očakáva, že bude zvládať pedagogiku na vysokej úrovni, výskum (granty), umeleckú a tvorivú činnosť, kvalifikačný rast... Otázka „Prečo" nás môže vo vzťahu k „učiteľskej vízii" posunúť ešte ďalej: Prečo študent študuje? Kvôli poznaniu, titulu, uplatneniu na trhu práce? Kvôli potrebe dokázať niečo sebe alebo iným? Predĺžiť si mladosť? Prečo študent musí/chce popri škole aj zarábať? Kvôli cestovaniu? Ubytovaniu, prežitiu? Kvôli pomoci vlastnej rodine? Kvôli hýreniu, užívaniu si konzumných možností?
Prečo menej číta, menej navštevuje knižnicu? Prečo používa prevažne internet?
Prečo učiteľ učí, prečo je učiteľom? Potrebuje dokázať niekomu, že vie viac? Že vie naučiť? Potrebuje budovať kariéru? Zháňať tituly, uznanie? Potrebuje ďalší príjem? Je učiteľom zo zotrvačnosti, donútenia, z lenivosti, apatie či rezignácie? Je motivovaný odovzdať poznanie, múdrosť? Je premotivovaný? Cíti zodpovednosť voči študentom, kolegom, pracovisku, fakulte? Až po pochopení východísk a súvislostí skutočností (čiže objektívnej reality) na strane učiteľa aj žiaka prichádza prijatie alebo neprijatie tohto stavu. Prijatím či neprijatím skutkového stavu definujeme rozhodnutie, aký postoj k tomuto stavu zaujmeme. A naše rozhodnutie je kľúčové pre ten zázračný moment začiatku celého „mechanizmu" výučby:

Učiteľ učí a chce alebo nechce naučiť.
Študent študuje a chce sa alebo nechce sa naučiť.
Metódy, prostriedky či spôsoby, jednoducho nástroje výučby sú potom len podriadené tomuto procesu. Teda ich výber a aplikácia priamo vychádza z podstaty „chce" alebo „nechce". Tu teda nepomôže žiadna nová, lepšia ani najlepšia metóda výučby, pretože neustále čakáme na rozhodnutie, ktoré je podmienené motiváciou.
V podstate vzťahovej kategórie učiteľ žiak sa často stretáme so „vzťahovačnosťou" k minulosti, alebo porovnávaním s minulosťou. „Veď aj my sme boli študenti, aj naši otcovia študovali, naši profesori takto učili... Veď my vieme ako to je, nemusíte nám to tu vysvetľovať..."
Práve táto vzťahovačnosť na minulosť je v rozpore s paradigmou vízie, pretože jej podstatou je pohľad do budúcnosti. Svet sa mení, spoločnosť sa mení, technické aj iné možnosti sa menia. Myslenie ľudí sa mení, hodnoty sa „preraďujú" v rebríčkoch, často až zamieňajú. Teda aj spôsob výučby a učenia sa mení. Prístup k štúdiu u študentov sa mení, lebo reflektujú dobu v ktorej žijú. Prístup pedagógov k výučbe sa mení, pretože takisto reflektujú dobu. Prečo dnes nepoužívame trstenicu? Prečo je dnes možné určiť správnu liečbu aj bez lekárskeho vzdelania? Prečo dnes môžem písať o Antarktíde, hoci som ju nikdy nenavštívil? Lebo doba sa zmenila. Pohľad do minulosti nám naopak môže pomôcť vnímať a pochopiť proces premeny (spôsob štúdia, spôsob práce,...). Ak neprijmem skutočnosť, že študent má „svoje východiská", potom „moje očakávania" sa nikdy nenaplnia. Do akej miery sú východiská objektívne alebo subjektívne bude len určitým spôsobom ovplyvňovať moje vízie vo výučbe. Závislosť vízie na skutočnom poznaní reality umožňuje totiž vízii stať sa „cieľom". V opačnom prípade ostane nenaplnenou fikciou, v lepšom prípade „prostriedkom" k jednosmernému rastu.

Vízia v pedagogickej praxi
Keďže vízia reflektuje súčasný stav, môžeme si to ilustrovať na malom príklade:
Výučba na fakulte architektúry začína o 7:00 hod. Možno bola kedysi táto hodina bežná, možno chodili učitelia aj študenti skôr spať. A možno sa nad tým iba nikto nezamyslel a zotrvačnosťou sa preklápal rozvrh z roka na rok, z generácie na generáciu.
Dnes nie je žiadne tajomstvo, že večerný život nekončí o 20:00 hod. Čím neskôr ide človek spať, tým má väčší problém vstať. Veľa študentov o 7:00 aj keď je prítomných na vyučovaní telom, duchom ešte stále spí. Aká je následne efektivita výkladu pedagóga? Snaha učiteľa odovzdať študentom poznanie, nasmerovať ich atď. sa redukuje na ranný výcvik hlasiviek kombinovaný s „hádzaním hrachu na stenu". Aká nová metóda by bola asi najefektívnejšia, aby študenti boli maximálne sústredení? Obávam sa, že spôsob súčasného života študenta alebo vyťaženého pedagóga ťažko zmeníme. Ale mám takú víziu, že na Fakulte architektúry sa raz bude začínať výučba o 9:00 hod. Táto vízia vychádza zo súčasného poznania sveta študentov, pedagógov ako aj podmienok života v súčasnej spoločnosti. Takisto sa môžeme v tomto smere oprieť o výsledky výskumu prof. Mathiasa Basnera1 z ústavu pre experimentálnu psychiatriu Pensylvánskej univerzity. Závery tohto výskumu sú prekvapujúce:
Skoré ranné vstávanie devastuje zdravie a skracuje život. Ideálne je začať pracovať až okolo deviatej dopoludnia...

Ing. arch. Jozef Baláž, PhD. pôsobí na Ústave konštrukcií v architektúre a inžinierskych stavieb na FA STU v Bratislave

STAVITEĽSTVO HROU – REÁLNA VÍZIA?

JÁN ILKOVIČ

„...Tvorivosť je schopnosť poznávať predmety v nových vzťahoch a originálnym spôsobom (originalita), zmysluplne ich používať neobvyklým spôsobom (flexibilita), vidieť nové problémy tam, kde zdanlivo nie sú (senzitivita), odchyľovať sa od navyknutých schém myslenia a nepovažovať nič za pevné (premennosť) a vyvíjať z noriem vyplývajúce idey i proti odporu prostredia (nonkonformizmus), ak sa to vyplatí, nachádzať niečo nové, čo predstavuje obohatenie kultúry a spoločnosti"

(Ullrich, E., 1987)[1]

Podstatou metodiky modernej výučby je orientácia na rozvoj myslenia, aktivity, tvorivosti a na dosiahnutie stanoveného cieľa použitím vhodných metód vo vzdelávaní. Správna motivácia študentov je vždy prvým predpokladom úspešnosti zavádzania (uplatňovania) nových prvkov pedagogickom procese a preto nesmie chýbať. Tradičné metódy pri výučbe tradičných problémov (predmetov) sú efektívne len po určitú hranicu, potom nastáva stagnácia a na rad prichádzajú „nové recepty". Ich hľadanie nie je ľahkou cestou. Pokusy o definovanie problémov, hľadanie alternatívnych metód v kontexte „pyramídy poznania"1 (znalostnej pyramídy) [3] sú výzvou aj napriek náročnosti obsahu vzdelávania z oblasti konštrukcií a staviteľstva, ktoré vnímame v interakcii a v paralelnom vývoji. Predmety z tejto odbornej oblasti patria k tým náročnejším v celom pedagogickom a didaktickom spektre. Obohatenie výučby a hľadanie metodických krokov na báze „hry" umožní prirodzenejšie získavanie poznatkov a skúseností z konštrukcií pozemných stavieb, „vrstvenie poznatkov" a ľahší prechod k nosným predmetom na fakulte – k ateliérom navrhovania. V príspevku sú načrtnuté možnosti výučby staviteľských disciplín netradičnými formami pomocou tvorivej a experimentálnej „hry". Pod pojmom hra si môžeme predstaviť veľké množstvo rozličných aktivít. Malé dieťa stavajúce na pieskovisku hrad, stavanie domčekov z farebných kociek sú všetkým dobré známe z detstva. Tam sme získavali prvé praktické „skúsenosti" z oblasti statiky, tektoniky, kompozície a bola prítomná aj neistota z výsledku... Bola to len detská hra, ktorá sa podľa psychológov subjektívne vyznačuje kladnými emóciami. Tu je potrebné hľadať aj prirodzenú motiváciu.
Nepochybne každému učiteľovi je dnes známy latinský pojem „Schola ludus", ktorý Komenský použil v súvislosti s divadielkom v škole: *„... Sme si vedomí toho, že niektorí presadzujú odstránenie scénických a divadelných predstavení, zvlášť komédií, zo škôl, a predsa sú pádne dôvody, ktoré ich odporúčajú zachovať a tam, kde nie sú, zaviesť..."* Od tejto vety by sa dalo odpichnúť pri hľadaní optimálnej vízie vo vyučovaní vybraných predmetov z oblasti staviteľstva, v hľadaní praktických interaktívnych foriem v navrhovaní a modelovaní architektonických konštrukcií.
V modernej pedagogike hru ako vyučovaciu metódu uvádza už v roku 1975 v rámci všeobecnej didaktiky L. Mojžíšek [2]. Definuje ju ako *„didaktickú aktivitu subjektu a objektu vyučovania, rozvíjajúcu vzdelanostný profil..., súčasne pôsobiacu výchovne, a to v zmysle vzdelávacích a výchovných cieľov. Spočíva v úprave obsahu, v usmernení aktivity objektu a subjektu, v úprave zdrojov poznania, postupov a techník, kontroly vedomostí a zručností, záujmov a postojov"*.
Cieľom vzdelávania je vo všeobecnosti získavanie poznatkov za účelom nadobudnutia vedomostí, zručností, návykov... Dokážeme však chápať „vrstvenie" poznatkov a následne určovať vízie a ciele vzdelávania v oblasti staviteľských disciplín? Na objasnenie použijem model „pyramídy poznania", ktorá názorne interpretuje ako sa kumulujú výsledky vzdelávacej činnosti. Vo všeobecnosti okolo nás rezonujú pojmy: údaje, znalosti, vedomosti, múdrosť („ten človek je naozaj múdry"...), ale aký je medzi nimi vzťah? Len na základe tejto analýzy a hierarchie dokážeme tvoriť víziu. Potrebujeme porozumieť pojmom z informačnej pyramídy.
Každý pojem umiestnený v pyramíde vyššie v sebe zahŕňa základy z nižšej skupiny. Každá získaná znalosť sa skladá aspoň z jednej informácie a každá informácia obsahuje aspoň jeden údaj. Čo nám poskytuje „pyramída poznania"? *(obr. 1)*
› **Údaj** – nič
› **Informácia** – odpoveď na otázku čo (aký problém chceme riešiť – zadanie úlohy)
› **Znalosť** – odpoveď na otázku ako (metódy, možnosti – alternatívy, postupy riešenia)
› **Múdrosť** – odpoveď na otázku prečo (argumentácia a zdôvodnenie riešenia – význam).

Údaje sú všetky čísla, fakty, symboly, znaky a podobne. Je to základný opis vybranej veci, udalosti alebo aktivity. Osamotené číslo nám nič nepovie, preto údaje nemajú žiadnu „hodnotu".
Informácie sú údaje s významom. Keď k údaju pridáme význam, získame informáciu. Informácia robí z údaju použiteľnú vec.
Znalosti sú informácie nadobudnuté teoreticky alebo prakticky (odskúšaním), ktoré vieme použiť. Ak máme k dispozícii informácie, vďaka ktorým dokážeme učiniť rozhodnutie, z informácií sa pre nás stali znalosti. Keď zoberú dvaja ľudia do ruky tie isté informácie, nemusia pre každého znamenať tie isté znalosti.
Múdrosti sú na samom vrchole pyramídy.
Múdrosť je schopnosť efektívneho využitia znalostí pre náš prospech a rast. Využívaním (trénovaním, skúšaním...) znalostí postupne získavame skúsenosti, ktoré zvyšujú úroveň našej múdrosti v danej oblasti (voľne podľa [4]).
Ako využiť túto pyramídu v hľadaní nových vízií vo vyučovaní? Oblasť staviteľstva a architektonických konštrukcií je možno v relatívnej výhode, nakoľko má v sebe vyššiu mieru exaktnosti a teda aj priamych (a známych) zákonitostí.
Aké sú východiská pre tvorbu pedagogicko-didaktických vízií v oblasti disciplín s vysokou mierou exaktnosti (techniky)? Na prvom mieste musí byť odhodlanie (chcieť). Možno nemáme presnú predstavu o tom, ako toto všetko dosiahneme, ale podstatné je chcieť... To je základ každej vízie. „Chcieť" má väčšiu váhu ako „môcť"...
Odhodlanie môžeme chápať ako vášeň v kombinácii s vytrvalosťou, vďaka čomu dokážeme dlhodobo pracovať na našich cieľoch. Dôležitou časťou je práve výdrž na dlhšie obdobie. Budovanie náročnejších vecí vyžaduje viac času, a preto musíme aj vzdelávanie považovať za beh na dlhú trať.
V tvorbe vízie musíme mať jasný algoritmus krokov:
– kam sa chceme dostať a prečo
– čo chceme robiť (cieľ a zmysel cesty)
– ako to chceme robiť (metódy)
– akí chceme byť v očiach prostredia (spätná spoločenská väzba)
– aby sme to dosiahli, budeme musieť postupovať nasledovne.... (predstava časovej osi)

Interpretácia staviteľskej hry
Vízia „hry" modelovania konštrukcií (v rámci výberového predmetu v 2. stupni štúdia) mala svoju inkubačnú dobu so všetkými vyššie spomínanými teoretickými atribútmi cieľov vzdelávania. Na začiatku bola myšlienka, osobná skúsenosť, trendy..., nasledovalo definovanie vízynamu, cieľov a metodiky. Tri skupiny študentov vypracovali tri funkčne neviazane konštrukčné štruktúry s použitím zadaných geometrických útvarov formou modelového tvarovania konštrukcie (s použitím kruhového prstenca, trojuholníka – prútovej schémy, trojuholníka – plochy). Nasledovala analýza základných poznatkov (staticko-konštrukčné princípy) geometrických útvarov a možností ich modifikácie v dvoch fázach:
1. FÁZA – DEFINOVANIE PROBLÉMU
– existuje tvorivý problém (čo)
– existuje množina riešení (alternatívy)
– kritéria optimálneho riešenia
2. FÁZA – RIEŠENIE
– zvolenie možných metód a postupov (ako)
– alternatívy riešenia (možnosti)
– výber jedného riešenia
(jedinečnosť – originálnosť)
Prezentované výsledky potvrdili, že sa do takýchto pokusov oplatí investovať energiu a čas. Študenti nadobudli pocit aktívneho tvorivého prístupu a najmä pocit zmysluplnosti. Počas spracovania úlohy boli vynaliezaví (bolo potrebné nájsť aj vhodný materiál na vytvorenie štruktúry...). Metodicky bol zvolený postup od známeho k neznámemu, od jednoduchého k zložitejšiemu, od všeobecného ku konkrétnemu. Výsledky boli nad očakávanie dobré, pocit dobrej práce prekryli náročnosť a pocit neistoty z výsledku. Pri „konštrukčnej hre" je to priam symptomatické. Nasledovné ukážky potvrdzujú kvalitu výsledkov. Čo dodať na záver? Nasledovné dva citáty J. A. Komenského sú v súvislosti s témou konferencie dostatočne výpovedné aj bez komentára.

„Školou, dokonale vyhovujúcou svojmu cieľu, nazývam tú, ktorá je pravou dielňou ľudí; kde sa totiž myseľ žiakov napúšťa leskom múdrosti, aby rýchle prenikala všetko zjavné i tajné, kde sa myseľ a stavy mysle vedú k všeobecnej harmónii cností..."
(Veľká didaktika, J.A. Komenský)

„Hľadajme spôsob, aby učitelia menej učili a študenti viac pochopili".
(J.A. Komenský), [423_345]

doc. Ing. arch. Ján Ilkovič, PhD. pôsobí ako vedúci Ústavu konštrukcií v architektúre a inžinierskych stavieb na FA STU v Bratislave

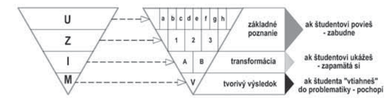

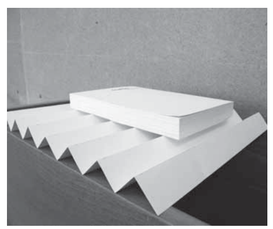

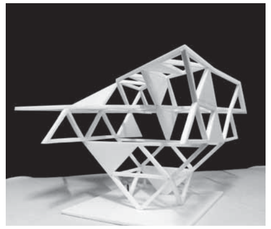

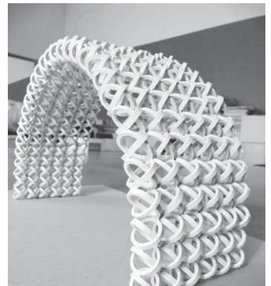

[1] Ullrich, E. (1987) (citované M. Nakonečným: Psychologie osobnosti. 2. vyd., Praha: Akademia, 2003. ISBN 80-200-1289-3, s. 107.)
[2] Mojžíšek, L.: Vyučovací metody. Praha, SPN 1975
[3] Orbanová, D.: Význam aktivizujúcich vyučovacích metód pri rozvoji tvorivosti žiakov. 2006. Dostupné na: *http://everest.natur.cuni.cz/konference/2006/prispevek/orbanova.pdf*
1) Anglický pojem: DIKW pyramid, DIKW je skratka slov: Data, Information, Knowledge, Wisdom.
[4] dostupné na: *http://www.kvizy.eu/clanky/ucenie-a-vzdelavanie*

VÍZIE – SILA KOMUNIKÁCIE

STANISLAV MAJCHER
BRANISLAV PUŠKÁR
EDITA VRÁBLOVÁ

„Vytvorenie medzinárodných vedeckých kolektívov a riešenie grantových úloh prináša stimulujúce impulzy v pedagogickom procese. Národnostné rozdiely sú zdrojom vzájomnej inšpirácie."

Komunikácia je nástrojom tvorby živých sociálnych väzieb. V pracovných kolektívoch motivuje ku kreativite. Na akademickej pôde je demokratickým momentom tvorby liberálneho názoru, zohľadňujúceho názor jednotlivca, ako trvalú hodnotu určujúcu smerovanie. V prostredí slovenského školstva, ktorého fungovanie je limitované poddimenzovaným financovaním, je komunikácia silným impulzom v jeho smerovaní.
Kreativita osobnosti študenta je podporovaná diferenciáciou pedagogických prístupov a rozmanitosťou zadaní. Komunikácia medzi pedagógom a študentom je v architektonickom prostredí častokrát silnou motiváciou pre kreatívnu činnosť v architektonickej tvorbe.

SPOLUPRÁCA NA PÔDE ŠKOLY

Výuka zahraničných študentov zvyšuje kredit školy v zahraničí a názorovo obohacuje domácich študentov. Práca v spoločných ateliéroch umožňuje obom stranám porovnávať odlišnosti v rôznych krajinách, umožňuje tak vytvárať dostatočný nadhľad na riešený problém. Integruje domácich učiteľov v zahraničnom univerzitnom prostredí, podporuje vytváranie mobilít. Rezervy sú vo vytváraní kvalitnej anglickej literatúry, interaktívnych medzinárodných workshopoch a tvorbe medzinárodných koncepcií rozvoja ďalšej spolupráce.

SPOLUPRÁCA SO SAMOSPRÁVAMI

Význam spolupráce so samosprávami je implementačný a edukačný. V poslednom období vznikli podnetné architektonické štúdie pre Galantu, Nitru, Devínsku Novú Ves, v súčasnosti sa rozbieha spolupráca s atraktívnou mestskou časťou Bratislavy – Dúbravkou.
Samospráva spolupracuje s pedagógmi a študentmi už pri výbere vhodného pozemku, usmerňuje názor na budúcu funkciu a objemový koncept.
V spolupráci so starostami a hlavnými architektmi sú vytypované lokality, ktorých spracovanie je pre mesto/mestskú časť prínosom, často sa jedná o nedobudované alebo problémové časti územia.
Spolupráca so samosprávami miest a obcí umožňuje študentom aktívnu účasť na projektoch, ktorých výstup ma reálne využitie pre prax.
Pochopenie urbanistických súvislostí a reálnej socioekonomickej charakteristiky jestvujúcich lokalít vedie k väčšej citlivosti v navrhovaní od konceptu až po detail, hlbšiemu pochopeniu problematiky lokálnej identity a kultúry.
Zadania môžu byť začlenené nielen do pedagogického procesu, zároveň sa môžu stať podkladom pre analytickú časť medzinárodných grantových úloh. Poskytujú implementačnú platformu pre medzinárodné projekty, v podobe využitia konkrétnych výsledkov výskumu pre územný rozvoj samospráv.
Modelové štúdie situované v špecifických regionálnych podmienkach prinášajú verifikáciu alternatívnych riešení navrhovanej výstavby v prostredí. Je prospešné ak členovia zastupiteľstva i miestni občania sú informovaní o spolupráci napríklad prostredníctvom katalógov projektov, realizáciou výstav priamo v mieste výstavby, diskusií a prednášok (príkladom je podnetná výstava študentských prác v Zurndorfe inštalovaná priamo v objekte na riešenom pozemku, ako výsledok ateliérovej tvorby na Ústave architektúry obytných budov).

SPOLUPRÁCA NA MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI

Úspešná spolupráca so zahraničnými univerzitami (Brno, Ostrava, Gliwice, Lisabon, Viedeň) v pedagogickej (absolvované workshopy, realizované výstavy) a výskumnej sfére (konferencie, publikačná činnosť) vytvára bázu pre získavanie nových poznatkov pre pedagogickú činnosť. Podpora medzinárodnej študentskej mobility, organizovanie výmenných výstav študentských prác a tematických exkurzií, to všetko má významný vplyv pre motiváciu a rozhľadenosť študentov.
Vytvorenie medzinárodných vedeckých kolektívov a riešenie grantových úloh prináša stimulujúce impulzy v pedagogickom procese. Národnostné rozdiely sú zdrojom vzájomnej inšpirácie. Vznikajú nové koncepty tvorby a formy prezentácie, ktoré odrážajú sociálno-ekonomické a kultúrne fenomény zainteresovaných štátov.
Aktuálnym príkladom úspešnej medzinárodnej spolupráce Slovenskej republiky a Rakúska je projekt Regiogoes (Program cezhraničnej spolupráce, Creating the future, EFRR EÚ), ktorého projektovým partnerom je Fakulta architektúry STU - riešiteľský tím pod vedením doc. Ing. arch. Andrey Bacovej, PhD. (ÚABB). Hlavným cieľom projektu je kreovanie architektonických štruktúr v susediacich pohraničných oblastiach s dôrazom na zachovanie stavebno-kultúrneho dedičstva a identity územia, zvýšenie kvality života a bývania.

Komunikácia na rôznych úrovniach, vytvára u študentov dostatočný nadhľad, ktorý je dôležitým momentom architektonickej tvorby. Komunikácia motivuje k dosahovaniu nových cieľov, prispieva ku verifikácii rozhodnutí a je ťažiskovým nástrojom architektonickej tvorby. Asi najväčšou hodnotou komunikácie je tvorba sociálnych väzieb a priateľstiev. Dobre fungujúce kolektívy s príjemnou pracovnou atmosférou, tak potom bez námahy a s radosťou produkujú kvalitné pracovné výkony.

Ing. arch. Branislav Puškár, PhD.
Ing. arch. Stanislav Majcher, PhD.
Ing. arch. Edita Vráblová, PhD. pôsobia
na Ústave architektúry obytných budov na FA STU Bratislave

Literatúra
1. Danahy, J., (1992) The computer aided studio critic: Gaining control of what we look at, In CAAD futures'91, Schmitt, (ed), F.Vieweg & Sohn, s:121-138, Wiesbaden.
2. Gagne, R. M., Briggs, L.J., Wager, W.W.,1992, Principles of instructional design, H. Brace Jovanovich College Publishers, Fort Worth, TX.
3. Lawson B. (1980) How Designers Think? The Architectural Press Ltd. London.
4. Pham D. T ed (1991). Artificial Intelligence in Design, Springer Verlang, pp. 199-201.
5. Rittel & Webber (1984). Planning Problems are Wicked Problems, in 'Developments in Design Methodology', Nigel Cross ed., Newyork: John Wiley and Sons.
6. Sanoff, H. (1992) Integrating programming, evaluation and participation in design: a theory Z approach, Avebury: Aldershot.
7. Schön, D.A. (1987). Educating the Reflective Practitioner. San Francisco: Jossey-Bass.

ARCHITECTE PAYSAGISTE

BARBORA JAKUBÍKOVÁ,
EVA PUTROVÁ

„«Architecte paysagiste» je spolupracovníkom a partnerom tak architekta a urbanistu ako aj ekológa. Uplatňujúc svoje znalosti a schopnosti tvorby nenahradzuje ani jedného z nich. Čo ho však odlišuje? Je to jeho postoj a spôsob vnímania zadaného problému.
Dimenzia času v riešení územia zohráva pre neho základnú úlohu. Napriek neustálemu pohybu v prírode a meniacim sa klimatickým podmienkam, tvorba a trvalo udržateľný rozvoj krajiny nie je vecou náhody."

„Som architecte paysagiste."
„Teda krajinárka?"
„Áno, ale... „
„Si architektka?"
„Áno, ale.... „

Vyšli sme z jednej školy. Obe môžeme povedať, že poznáme Slovensko aj Francúzsko a predsa nevieme nájsť spoločné slová, pojmy, ktorým by sme rozumeli. Uvedomili sme si, že žijeme v Európe, ale každá v inej krajine. A každá krajina ma svoje špecifiká, svoje problémy a svoj vlastný vývoj. A z toho vyplýva i rôzna profesionálna terminológia.
Ponúkame Vám, niekoľko záverov z našich (stále neukončených) debát.

Aby sme sa rozumeli musíme načrieť do histórie. Pri pohľade na francúzsku architektúru po 2.svetovej vojne vidíme veľkolepé realizácie budov, nových miest, využívanie technických možností betónu. Tento pozitívny vývoj mal I svoje negatívne stránky, napr.
> Vytvorenie špecializácii vrámci architektúry,
> Opustenie určitých oblasti pôsobenia architektov
> Príroda chápaná ako sekundárny, až terciárny prvok v tvorbe...
Zároveň, celospoločenským uprednostňovaním techniky, výtvarné umenie sa úplne vytratilo zo života I mysle ľudí. Situácia sa vyhrotila v 70 rokoch. Jedným z viacerých protestných hnutí bola iniciatíva za nove životné prostredie. V tom čase sa skupina nespokojných študentov z rôznych umeleckých a prírodovedeckých odborov spoločné zapísala na školu vo Versailles. Tato škola založená pri slávnych kráľovských zeleninových záhradách sa pôvodne venovala výučbe záhradníckej tvorby. Postupne sa stala diskusným fórom a prvou inštitúciou „architecture du paysage" vo Francúzsku. Novozapísaní študenti svojimi novátorskými myšlienkami docielili zmenu názorov na škole a postupne i v profesných a politických kruhoch. Tým sa otvorili dvere pre vytvorenie novej profesie „architecte paysagiste". V roku 1972 sa škola vo Versailles premenovala na „Ecole Nationale Supérieure du Paysage".
Prvotnému rozvoju napomohli zámery mesta Paríž rehabilitovať východnú časť mesta. Snaha o zachovanie tradičných „squarov" a parkov integrovaných do štruktúry mesta, viedla k vytvoreniu prvých projektov a realizácii.
Titul „Architecte paysagiste" bol uznaný Medzinárodným pracovným úradom v roku 1996. V tom čase tiež oficiálne vznikla francúzska federácia krajiny FFP, ktorá definovala náplň profesionálnej činnosti. Vrámci Európy FFP je členom európskej federácie architektov krajinárov EFLA. Postupom rokov si tato profesia získala vysoků spoločenskú a politickú vážnosť. Úpravy hlavných komunikačných priestorov miest a dedín sa stali základom volebných programov. Projekty relatívne finančné nenáročné zlepšujú životné prostredie všetkým obyvateľom a pomáhajú k zvyšovaniu turistickej atraktívnosti obce. Dôsledkom je vytváranie nových pracovných príležitosti pre obyvateľov.
Krajinotvorba a záhradníčenie sa stalo ľudovou kultúrou, prístupnou všetkým sociálnym vrstvám. Každý si môže uplatniť svoje kreatívne schopnosti na svojom balkóne, pred domom alebo vo vlastnej záhrade. Uvedomujúc si obtiažnosť tejto činnosti „architecte paysagiste" nestráca, ale naopak získava na vážnosti.
Pre lepšie pochopenie rozdielov v terminológii uvádzame prehľad procesne zaužívaných výrazov a ich používanie na Slovensku a vo Francúzsku.
(obr. 1)

MEDZI ŽIVOTNÝM PROSTREDÍM A ARCHITEKTÚROU

Vrátime sa k pojmu „paysage". Podľa slovníkového prekladu je to príroda, krajina alebo prírodné okolie. V súčasnosti tento vyraz nadobudol ďalší význam: „celé okolie človeka". Mohlo by sa namietať: „Veď máme výraz životné prostredie" – áno, povedzme životné prostredie, ale poňaté architektonicky a umelecky.
„Architecte paysagiste" je spolupracovníkom a partnerom tak architekta a urbanistu ako aj ekológa. Uplatňujúc svoje znalosti a schopnosti tvorby nenahradzuje ani jedného z nich. Čo ho však odlišuje?
Je to jeho postoj a spôsob vnímania zadaného problému.
Dimenzia času v riešení územia zohráva pre neho základnú úlohu. Napriek neustálemu pohybu v prírode a meniacim sa klimatickým podmienkam, tvorba a trvalo udržateľný rozvoj krajiny nie je vecou náhody. Vlastnej tvorbe predchádzajú analýzy kultúrneho a prírodného dedičstva, ekonomickej a sociálnej, historickej i súčasnej situácie územia. Nasledujú úvahy o ďalšom možnom vývoji daného územia, o rizikách, o možnej evolúcii existujúcich i navrhovaných prírodných prvkov. Okrem toho pristupuje rešpektovanie typologických zásad organizácie územia ako aj poľnohospodárskych a záhradníckych technik.
Do oblasti životného prostredia okrem hodnotenia kultúrnej, ekonomickej a sociálnej stránky krajinného priestoru, včleňuje subjektívnu dimenziu. Jemu vlastným kreatívnym prístupom sa snaží dosiahnuť rovnováhu a pestrosť životného prostredia s cieľom vytvorenia trvalého a dlhodobého diela. Základným nástrojom tvorby je predovšetkým vegetácia, čo ho odlišuje od tvorby architekta. Okrem vegetácie sú to úpravy terénu, vodné zariadenia, aj prvky malej architektúry a výtvarné diela. Využíva pestrosť farieb a tvarov, možnosti skulpturálneho tvarovania i neustále zmeny žijúceho prostredia pre organizáciu územia – od malej záhrady, cez námestie, po úpravy pozdĺž diaľnic alebo železničných tratí, od mesta po vidiek...
Analýzou vzťahov je blízky urbanistovi. Urbanista vo Francúzsku analyzuje a navrhuje riešenia, nevenuje sa však tvorbe. Urbanista na Slovensku hodnotí a zhmotňuje organizáciu priestoru, tvorí priestor, nevenuje však špeciálnu pozornosť rastlinstvu. Vegetáciu poníma ako jeden z tvorivých prvkov, ktoré ďalej dotvára záhradný architekt. Architekt pracuje s prvkami, materiálmi, ktoré môže meniť len do určitej miery, materiál definuje tvar. Krajinár okrem týchto prvkov pracuje predovšetkým s rastlinstvom, ktoré sa samo o sebe mení, čím dochádza k neustálym zmenám v definovanom priestore. Ekológ poníma problém v súvislostiach a viac menej technicky, „architecte paysagiste" čiže krajinár je tak ako architekt, umelec – tvorca.

UPLATNENIE

tejto profesie je na celom území Francúzska, DOM–TOMu (francúzske územia mimo európskeho kontinentu) aj v zahraničí: hlavne v Anglicku a Nemecku, ale i v Čine, Libanone alebo vo Vietname.
Hlavne oblasti, v ktorých nachádza uplatnenie:
1. štúdie, plánovanie
rôzne druhy plánov spracovávaných podľa francúzskej legislatívy.
2. projektová činnosť
> úpravy a tvorba v mestskom a prímestskom prostredí: námestia, pešie zóny, vnútroblokove priestory, vstupy do miest, „squary" a mestské parky, rehabilitácia sídlisk;
> rekvalifikácia dopravného systému mesta, s návrhom trás mestkej dopravy, cyklistických trás a peších priestorov;
> úpravy a tvorba vo vidieckom prostredí: zvýraznenie hodnoty priestoru, terénne úpravy, parcelácia územia, zalesňovanie, úpravy úhorov, úpravy tokov a vodných plôch;
> zvýraznenie hodnoty kultúrneho dedičstva: historické parky a záhrady, morské pobrežie, chránené prírodné masívy, historické zóny;
> rehabilitácia zničených území: priemyselne úhory, lomy, štrkoviská, skládky a čističky vôd;
> úpravy priemyselných a prístavných zón;
> úpravy a tvorba súkromných záhrad;

3. poradenská služba a expertíza
Zamestnanec poradných orgánov alebo prizývaný ako konzultant pre štátnu administratívu a volených poslancov, investorov, až po individuálnych stavebníkov.

Kvôli udržaniu si nezávislosti a pružnosti, väčšina „architecte paysagiste" pracuje v slobodnom povolaní alebo v malej projektovej kancelárii. Zákazky najčastejšie získavajú formou obmedzených súťaží (vyber konkurentov na základe referencií).

MOŽNOSTI ŠTÚDIA

krajinárstva sú rôzne. Vo všeobecnosti je francúzske školstvo neprehľadné; existuje veľké množstvo štátnych a súkromných škôl. Je medzi nimi hierarchia, absolventi zo škôl s „dobrým menom" nemajú problém s uplatnením sa na trhu prace. Existujú špecializované vysoké školy pre „paysage", ale tato už prenikla i na školy architektúry, ktoré sú v každom regióne. V súčasnosti prebieha prestavba a koordinácia štúdia vrámci európskych podmienok.
Najznámejšie špecializované školy sú:
Ecole Nationale Supérieure du Paysage (ENSP) – Versailles s annexom v Marseille – pod záštitou ministerstva poľnohospodárstva – podmienka: maturita + 2 roky architektúry + prijímacie skúšky (celonárodné, spoločné i pre školu v Bordeaux a Lille) – štúdium 4 ročné
Diplom: architecte-paysagiste DPLG (titul DPLG, znamená, že je štátne uznávaný)
www.versailles.ecole-paysage.fr
Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et Paysage (ENSAP) – Bordeaux a Lille – pod záštitou ministerstva kultúry a poľnohospodárstva –štúdium odboru „paysage" ako vo Versailles.
www.bordeaux.archi.fr, www.lille.archi.fr
Ecole supérieure d'Architecture des Jardins (ESAJ) – súkromná škola v Paríži – štúdium 4 roky.
www.esaj.asso.fr
Institut d'Horticulture d'Angers (INH) – skladá sa z dvoch škôl:
1. Ecole Nationale d'Ingénieur de Horticulture et Paysage – zameraná predovšetkým na techniku záhradníctva – 5 rokov
2. Ecole Nationale Supérieure de Horticulture et Aménagement Paysager – podmienkou sú 2 roky prípravných technických disciplín, potom po prijímacích skúškach nasledujú 3 roky architektonicko – dendrologického štúdia.
www.agrocampus-ouest.fr
Okrem klasických vysokoškolských štúdii existujú doktorantské štúdia na vyššie spomenutých školách, na niektorých školách architektúry a tiež v medzinárodnom konzervatóriu parkov a záhrad v Chaumont-sur-Loire.
www.chaumont-jardins.com
Okrem vysokých škôl existuje veľké množstvo štátnych (pod záštitou ministerstva školstva alebo poľnohospodárstva) i súkromných stredných a učňovských škôl, ktoré organizujú tiež rôzne nadstavbové štúdia.

Tradícia školstva na Slovensku sa v tejto oblasti upevňuje. Okrem stredných odborných škôl sú to najmä dve vysoké školy, ktoré vychovávajú odborníkov v tejto oblasti s vlastnou orientáciou, vyplývajúcou so zamerania fakúlt: Fakulta záhradného a krajinného inžinierstva SPU v Nitre a Fakulta architektúry STU v Bratislave. Okrem nich existujú aj ďalšie školy (UK Bratislava, TU Zvolen, SvF STU Bratislava), ktoré vychovávajú odborníkov predovšetkým v oblasti ekológie, plánovania krajiny a krajinného inžinierstva.

Fakulta architektúry STU poskytuje bakalársky študijný program krajinná architektúra a krajinné plánovanie, Bc štúdium v odbore krajinná a záhradná architektúra zamerané najmä na tvorbu prostredia. Štúdium záhradnej a krajinnej architektúry na Fakulte architektúry vychádza z dlhodobej tradície výučby architektúry, v rámci ktorej má nosné postavenie architektonická ateliérová tvorba. Záhradná a krajinárska tvorba nadväzuje na túto tradíciu, čo sa odráža v štruktúre predmetov aj v úzkej väzbe obidvoch odborov najmä v bakalárskom stupni štúdia. Študium sa profiluje a vyvíja v závislosti od podmienok vnútorného aj vonkajšieho prostredia najmä od podmienok plnenia kritérií pre akreditáciu slovenských vysokých škôl. Výhodou školy je aj to, že sa spolupráca a kontakt študentov obidvoch odborov (AU, KAKP) postupne formuje už počas štúdia, čo môže mať priaznivý dopad na budúcu spolupráca obidvoch profesií, bez ktorej môže ťažko vzniknúť kvalitné prostredie, ako na úrovni architektúry a jej okolia, parku, záhrady, ulice, námestia či nábrežia, tak aj na úrovni sídla a jeho krajinného zázemia. Aj keď sa absencia Ing. štúdia vo všeobecnosti považuje za problém, pre študentov to môže stať zaujímavou výzvou. Pokračovanie štúdia na iných školách doma alebo v zahraničí umožňuje kombinovať štúdium podľa zamerania škôl. STU ponúka pokračovanie štúdia na Stavebnej fakulte, ktorá poskytuje študijný program krajinárstvo a krajinné plánovanie a v jeho programe zabezpečuje viaceré predmety v spolupráci s Fakultou architektúry. Na rozdiel od Francúzska, absolvent odboru Krajinárstvo na SvF získava titul inžinier bez slovného pripojenia krajinár. Až po neprimerane dlhej 7-ročnej projekčnej praxi v rôznych ateliéroch a po skúške odbornej spôsobilosti, ktorú zabezpečuje Slovenská komora architektov (SKA) získava titul autorizovaný krajinný architekt.

Čo sa týka uplatnenia profesie, aj napriek väčších možností a väčšej voľnosti oproti minulosti, ešte stále rezonuje v minulosti zaužívané vymedzenie oblasti pôsobenia. Vyplýva to snáď aj z toho, že tvorivá spolupráca medzi profesiami nemusí byť vždy spontánna, alebo z toho, že široké uplatnenie tejto profesie v našich podmienkach ešte len nastane, tak ako je tomu nielen vo Francúzsku, ale aj v mnohých ďalších európskych krajinách.

Ing. arch. Barbora Jakubíková, PhD.
3 roky pôsobila ako hostujúca docentka
na Ústave urbanizmu FA STU,
v súčasnosti pôsobí v ateliéri Alfred Peter paysagiste
v Strasbourgu.

Ing. arch. Eva Putrová, PhD.
pôsobí na Ústave záhradnej a krajinnej architektúry FA STU
v oblasti záhradnej a krajinnej tvorby, tvorby exteriérového
detailu a dejín záhradnej a parkovej architektúry.

Slovensky názov	Francúzsky názov	Význam francúzskeho pojmu	Používaný titul – nie oficiálny
Architektúra	Architecture	*Architektúra budov*	Architecte
Urbanizmus	Urbanisme	*Územné – priestorové plánovanie, ktoré je ťažko porovnateľné s naším. Grafická forma je vzácna , v súčasnosti sa znova objavuje. Urbanizmus mesta a aglomerácie sa rozvíja v súvislosti s novými úlohami (obmedzovanie automobilovej dopravy, priemyselné úhory, atď.).*	Urbaniste (nemá nič spoločné s architektom) Architecte-urbaniste Paysagiste-urbaniste
	Aménagement urbain	*Urbanizmus v mierke zóny, mierka mesta akoby neexistovala alebo sa znova objavuje.*	Architecte-urbaniste Paysagiste-urbaniste
Krajinotvorba	Aménagement paysager ; jardins et parcs ; architecture du paysage	*Tvorba a rekonštrukcia životného prostredia od záhrad cez mestsky park po prírodné rezervácie. Nahrádza záhradnú architektúru a urbanizmus.*	Architecte paysagiste
Ochrana a rekonštrukcia pamiatok	Patrimoine	*Ochrana a rekonštrukcia stavebných pamiatok*	Architecte du patrimoine
Interiérová tvorba	Agencement, decoration	*Zariaďovanie interiérov, často s katalógom v ruke*	Architecte d'intérieur
Záhradná architektúra	Horticulture et paysage	*Teoretické a praktické znalosti záhradníckej tvorby*	Ingénieur d'horticulture
Počítačová podpora architektonickej tvorby	CAO, DAO, PAO Infographie	*Pomoc pri tvorbe, produkcia plánov 2-3 rozmerná vizualizácia projektov*	Infographiste, Architecte-infographiste, Paysagiste-infographiste, atd.
Interiérový a mestský dizajn	Mobilier et mobilier urbain	*Kreslič vývojového oddelenia výrobnej firmy, ale i významný architekt*	?

AD ATELIÉR PRAXE

PAVEL PAŇÁK

„Limitovanie v skutočnosti a priori neznamená podviazanie tvorivosti. Kvalitná architektúra pochádza vlastne z talentovanej reakcie na takéto limity. Myslím, že limity inšpirujú.“

Vo vyhodnotení minuloročnej učiteľskej konferencie zaznela silná kritika vtedajšieho Ateliéru praxe. S niektorými jej konštatáciami súhlasiť môžem a s niektorými nie. Takto neskoro – po roku, sa už hádam ani nepatrí sa k nej vyjadriť. My pedagógovia z Ateliéru praxe sme tú pravú chvíľu prepásli – mali sme reagovať hneď. Napriek tomu sa k jednému jej aspektu vyjadriť chcem, totiž ku konštatovaniu, že za našou neúčasťou vtedy bolo snáď naše presvedčenie, že kto vie robiť architektúru, vie ju aj učiť. Ak by sme takéto presvedčenie vlastnili, boli by sme pyšnými hlupákmi.
Fakt je tiež ten, že Ateliér praxe po roku neexistuje, bolo nás vtedy 6 a dnes sme dvaja a štvrť. Nechcem tu viesť úvahy o tom, či ľudia z praxe na školu patria alebo nie a ani poukazovať na to, ako je to na prestížnych európskych školách architektúry. Táto škola však s tým problém má, panuje tu voči praxi „skrytá nevôľa“ – to si myslím. A tuším, vlastne tušíme prečo.
Pre pripomenutie chcem preto hovoriť o tom, v čom môžeme my – praktizujúci architekti byť užitoční. Môžeme ponúknuť skúsenosť v dvoch dôležitých aspektoch. Nič viac a ani nič menej. Tou prvou je skúsenosť z rozdielu medzi obrazom architektúry a architektúrou, s mierou premeny medzi nakreslenou, vizualizovanou či vymodelovanou architektúrou a jej realizovanou podobou. Je to zložitý vzťah, často fungujúci ako spoľahlivá pasca. Poznanie istých zákonitostí tohto vzťahu môže prispieť k tomu, aby sa vizualizovaná predstava stala závažnou, presvedčivou architektúrou a nie banálnou, v horšom prípade smiešnou, a preto frustrujúcou skúsenosťou. Myslím, že môžeme študentov na takéto pasce upozorniť, napomôcť im predvídať ich.
Tou druhou skúsenosťou je tvorba v limitoch, v ohraničujúcich podmienkach. Na vzťahu učiteľ zadávajúci úlohu a študent riešiaci ju, prirodzene chýba dôležitý partner. V praxi investor i dodávateľ sú tým elementom, ktorý významne podmieňuje výsledok, stanovuje rámec, limity, za prítomnosti ktorých sa architektova idea realizuje. Sú to limitujúce podmienky, ktoré ovplyvňujú tvorivosť. Môžu sa ukázať ako málo dôležité pre kvalitu hotového diela. Problém nastáva v situácii, opačného scenára, kedy takéto ohraničenia atakujú priam etické aspekty riešenej úlohy, až po stav, ktorý vedie k odstúpeniu od projektu. Pritom platí, že limitovanie v skutočnosti a priori neznamená podviazanie tvorivosti. Kvalitná architektúra pochádza vlastne z talentovanej reakcie na takéto limity. Myslím, že limity inšpirujú – tvorba v ohraničeniach ma zaujíma oveľa viac ako úplne voľná.
Osobitne delikátnou je situácia konfliktu vonkajších „nadiktovaných“ limitov s tými našimi vlastnými – s našou vlastnou sebadisciplínou a jej rôznymi podobami. Sú to situácie testujúce ethos tvorcu a sú v skutočnosti časté. To sú už mravné rozmery našej profesie a priamo súvisia s mnohými formálnymi rozhodnutiami v procese rozvoja semestrálneho projektu. Obe tieto podoby skúsenosti z praxe sú vo výučbe interpretovateľné a pre komplexný profil študujúceho, myslím, dôležité.
Teraz k víziám, k tomu, čo po pár rokoch na našej fakulte vidím ako absentujúce. Myslím, že hrubá štruktúra, z ktorej pochádza základný balík výuky je v poriadku. Myslím na typológiu, konštrukcie – štruktúry, ekologické témy, dejepis architektúry a viaceré iné okruhy. Samozrejme môžeme dlho diskutovať o spôsoboch, akými sú prenášané – sprostredkovávané študentom. K tomuto balíku, myslím, patria dve dôležité doplnenia - buď chýbajú, alebo sú v procese výuky okrajové. Proces výuky sa koná v prostredí prevažne virtuálnej obraznosti architektúry. Či už v podobe rešeršovaných inšpirácií alebo kreslenia, vizualizovania či modelovania v procese práce v ateliéri. Absentuje reálny prežitok architektúry ako protiváha zvodnosti a manipulovateľnosti jej zobrazovanej podoby.
Z vlastnej skúsenosti si uvedomujem, že som až roky po ukončení štúdia začal prichádzať na to, o čo vlastne ide. Tým, že som začal za architektúrou chodiť a učil som sa jej tak rozumieť. Učiť rozumieť domom a vedieť čítať architektúru by do výuky malo patriť. Jej vlastný fyzický prežitok, zacítenie jej atmosféry, nie je nahraditeľný sebapresvedčivejším zobrazením. Na architektúre a v nej sa dajú učiť jej zjavné i skryté kvality, kvality zrejmé až na druhý pohľad a mnohé iné. Učiť to, že odvážna a inšpirujúca manipulácia s formou a priestorom zďaleka nie je len produktom súčasného diania, že bola prítomná vždy a bola často podstatnejšia než mnohé dnešné spektakulárne výboje. Študent sa celkom prirodzene vzhliada v súčasných trendoch a dávne ho neinšpirujú.
Táto povrchnosť pochádzajúca z neskúsenosti sa dá potierať vodením za hodnotami, ktoré sú stále prítomné, nezostarli, pretože sú nadčasovými špičkovými produktami ducha a jeho tvorivosti. Tou druhou, málo prítomnou okolnosťou tunajšej výuky je oblasť teórie. Architektúra pochádza z hlavy, z premýšľania. Kultivovanie „myslenia architektúry“ je v jej výuke nezastupiteľné. Čítanie a analýza textov, nielen priamych, ale aj príbuzných je kritickou podmienkou komplexnosti výuky v okolnostiach, ktorým dominuje nadvláda obraznosti. Čítanie a písanie textov, rozpravy o architektúre, konfrontácie, rozbory a iné podoby „intelektuálneho cvičenia“ sú jedným zo spôsobov korektúry klesajúcej úrovne vzdelanostného pozadia prichádzajúcich poslucháčov. Tvorivosť bez preverenia či inšpirovania premýšľaním je prázdna. Prihováram sa za posilnenie oboch týchto aspektov v učebnom procese.

Ing. arch. Pavol Paňák je hosťujúci profesor na FA STU

FA

INFORMAČNÉ LISTY FA STU BRATISLAVA
ročník 22, 2014 / 2015, # 8 apríl
Prvý raz vyšlo ako Informačný bulletin v marci 1992.

VYDÁVA: FA STU, Námestie slobody č. 19, 812 45 Bratislava
ŠÉFREDAKTORKA: Ing. arch. Irena Dorotjaková
KONTAKT: 0918 665 026, 02 / 57276178
E-MAIL: dorotjakova@fa.stuba.sk
DIZAJN / LAYOUT: Lenka Hámošová, MDes.
FOTOGRAFIE: Mgr. art. Matej Kováč, Ing. arch. Irena Dorotjaková, archív FA STU
Za obsah textov zodpovedajú sami autori.
ISSN 1337-2475
REGISTRÁCIA MK: EV 2962/09

STU
FA

SLOVENSKÁ TECHNICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA ARCHITEKTÚRY